

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ACIBADEM MEHMET ALİ AYDINLAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ERİŞKİNLERDE EŞCİNSELLİĞE BAKIŞIN CİNSİYET,
HOMOFOBİ VE EMPATİ DÜZEYİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

CANSU AKBAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

Prof. Dr. Şeyda TÜRK

İSTANBUL-2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ACIBADEM MEHMET ALİ AYDINLAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ERİŞKİNLERDE EŞCİNSELLİĞE BAKIŞIN CİNSİYET,
HOMOFOBİ VE EMPATİ DÜZEYİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

CANSU AKBAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

Prof. Dr. Şeyda TÜRK

İSTANBUL-2021

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlâl edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

Tarih 06.04.2021

Cansu AKBAŞ

TEŞEKKÜR

Öncelikle yüksek lisans eğitim hayatım ve tez sürecim boyunca benden desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman yanımda olan ve tüm sınırlarımı zorlayarak elinden geldiğince yardımda bulunan tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Şeyda TÜRK' e sonsuz teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca sevgili Hocalarım Doç. Dr. Belma BEKÇİ' ye, Jüride yer almayı kabul eden Sayın Prof. Dr. Tülay TURGUT'a ve Dr. Ayşenur AKTAŞ' a ve hayatımın her alanında yanımda olan hocam ve zaman içinde ailemden birine dönüşen Sayın Dr. Hasan Galip BAHÇEKAPILI' ya çok teşekkür ediyorum. Son olarak ise tüm imkanlarıyla yaşamımın her alanında ve özellikle de eğitim öğretim hayatımda her zaman arkamda olan, bana inanç aşıl原因, motive ederek desteğini hiç esirgemeyen Annem Tülay YİĞİT AKBAŞ ve Babam Mehmet AKBAŞ ile aynı evi paylaşıp tüm bu süreçte ihmal ettiğim minik dostlarım M.J. ve F' ye sevgilerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	ii
BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
KISALTMALAR	viii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
ÖZET.....	1
ABSTRACT	2
GİRİŞ	3

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

1.1. Kavramların Açıklanması	6
1.2. Eşcinselliğin Tarihsel Gelişimi	7
1.3. Eşcinselliğin Etiyolojisi ile İlgili Yaklaşım Teorileri	10
1.3.1. Gelişmemişlik (Immaturity) teorisi.....	11
1.3.2. Patoloji teorisi.	12
1.3.3. Normallik teorisi.	13
1.4. Eşcinsel Kimlik Oluşum Modelleri.....	14

1.5. Eşcinsel Bireylerin Yaşadığı Psikolojik ve Sosyal Sorunlar	17
1.6. Eşcinsel Bireylere Yönelik Tutum ve Davranışlar.....	22
2.1. Homofobi	24
2.2. Homofobiyi Açıklayan Kuramlar	30
2.2.1. Davranışsal bilişsel kuram.	30
2.2.2. Feminist kuram.	31
2.2.3. İnsancıl (Hümanistik) kuram.	33
3.1. Kavramsal Olarak Empati ve Tarihçesi	34
3.2. Empati ile Karıştırılan Kavramlar.....	37
3.2.1. Sempatı.....	37
3.2.2. Özdeşleşme.	39
3.2.3. İçtenlik.....	39
3.2.4. Sezgisel tanı.	40
4.1. Homofobi ve Empati	40
5.1. Hipotezler.....	42

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

6.1. Örneklem.....	44
6.2. Veri Toplama Araçları	44
6.2.1. Demografik bilgi formu.	44
6.2.2. Senaryo anketi.....	45
6.2.3. Hudson ve Ricketts homofobi ölçeği (HRHÖ).....	46

6.2.4. Temel empati ölçeği.....	47
7.1. İşlem.....	48
7.2. Verilerin Analizi.....	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

8.1. Demografik Bulgular	50
8.2. Katılımcı Cinsiyeti, Senaryo Cinsiyeti ve Katılımcı Cinsiyeti/Senaryo Cinsiyeti Eşleştirmelerinin Homofobi ve Empati Düzeyleri Üzerine Etkisinin İki Faktörlü Varyans Analizi ile Değerlendirilmesi	52
8.2.1. Homofobi düzeylerinin karşılaştırılması.....	53
8.2.2. Empati düzeylerinin karşılaştırılması.....	66
8.3. Empati ve Homofobi İlişkisi, Yordayıcı Faktörlerin Belirlenmesi-Regresyon Analizi.....	76

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇLAR

TARTIŞMA	81
SONUÇ.....	92
KAYNAKÇA	94
EKLER.....	109

KISALTMALAR

AFA : Açımlyıcı Faktör Analizi

akt. : Aktaran

bkz. : Bakınız

çev. : Çeviren

DFA : Doğrulatoryıcı Faktör Analizi

diğ. : Diğerleri

DSÖ : Dünya Sağlık Örgütü

Ed. : Editör

EDBÖ : Empati Düzeyi Belirleme Ölçeği

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

Ort. : Ortalama

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

vb. : Ve Benzer(ler)i

WHO : Dünya Sağlık Örgütü

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. 1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Çocuk Sayıları ve Toplam Çocuk Sayıları	50
Tablo 1. 2. Katılımcıların Erkek ve Kız Çocuk Sahibi Olma Dağılımı	51
Tablo 1. 3. Katılımcıların Meslek Dağılımı	51
Tablo 1. 4. Katılımcıların Yaş Dağılımı.....	52
Tablo 2. 1. Kullanılan Ölçeklerin Normallik Testleri	53
Tablo 2. 2. Katılımcı Cinsiyeti, Senaryo Cinsiyeti ve Katılımcı Cinsiyet/Senaryo Cinsiyet Eşleşmelerinin Hudson ve Ricketts Ölçeği Homofobi Düzeyine Etkilerinin İki Faktörlü ANOVA ile Testi	54
Tablo 2.3. Katılımcı Cinsiyeti, Senaryo Cinsiyeti ve Katılımcı Cinsiyet/Senaryo Cinsiyet Eşleşmelerinin Senaryo Anketi Homofobi Düzeyine Etkilerinin İki Faktörlü ANOVA ile Testi	56
Tablo 2. 4. Meslek Gruplarına göre Hudson ve Ricketts Ölçeği Homofobi	58
Tablo 2. 5. Meslek Gruplarına Göre Senaryo Anketi Homofobi Düzeylerinin	59
Tablo 2. 6. Çocuk Sahibi Olma Durumuna Göre Homofobi Düzeylerinin.....	60
Tablo 2. 7. Erkek Çocuk Sahibi Olma Durumuna Göre Homofobi Düzeylerinin Tek Faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması.....	60
Tablo 2. 8. Kız Çocuğa Sahip Olma Durumuna Göre Homofobi Düzeylerinin Tek Faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması.....	61

Tablo 2. 9. Eğitim Durumuna Göre Hudson ve Ricketts Ölçeği Homofobi Düzeylerinin Tek Faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması.....	62
Tablo 2. 10. Eğitim Durumuna Göre Senaryo Anketi Homofobi Düzeylerinin Tek Faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması.....	63
Tablo 2. 12. Eşcinsel Tanıdık Varlığına Göre Senaryo Anketi Homofobi Düzeylerinin Tek Faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması.....	65
Tablo 2. 13. Katılımcı Cinsiyeti, Senaryo Cinsiyeti ve Katılımcı Cinsiyet/Senaryo Cinsiyet Eşleşmelerinin Temel Empati Düzeyine Etkilerinin İki Faktörlü ANOVA ile Testi.....	66
Tablo 2. 14. Katılımcı Cinsiyeti, Senaryo Cinsiyeti ve Katılımcı Cinsiyet/Senaryo Cinsiyet Eşleşmelerinin Bilişsel Empati Düzeyine Etkilerinin İki Faktörlü ANOVA ile Testi.....	69
Tablo 2. 15. Katılımcı Cinsiyeti, Senaryo Cinsiyeti ve Katılımcı Cinsiyet/Senaryo Cinsiyet Eşleşmelerinin Duygusal Empati Düzeyine Etkilerinin İki Faktörlü ANOVA ile Testi.....	71
Tablo 2. 16. Meslek Gruplarına Göre Temel Empati Düzeylerinin Tek Faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması	73
Tablo 2. 17. Eğitim Durumuna Göre Empati Düzeylerinin Tek Faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması.....	74
Tablo 3. 1. Yetişkinlerde Empati - Homofobi Korelasyon Tablosu	76
Tablo 3. 2. Senaryo Cinsiyetinin ve Empatinin Homofobi Yordama-Regresyon Analizi.....	77

Tablo 3. 3. Katılımcı Cinsiyeti ve Senaryo Cinsiyetinin Homofobiyi Yordama-Regresyon Analizi.....	77
Tablo 3. 4. Katılımcı Cinsiyet, Senaryo Cinsiyet, Eşcinsel Tanıdık Homofobi Yordama-Regresyon Analizi.....	78
Tablo 3. 5. Meslek Grupları Homofobi Yordama-Regresyon Analizi.....	78
Tablo 3. 6. Katılımcı Cinsiyeti, Senaryo Cinsiyeti Empatiyi Yordama-Regresyon Analizi.....	79
Tablo 3. 7. Meslek Grupları Empatiyi Yordama-Regresyon Analizi.....	79
Tablo 3. 8. Katılımcı Cinsiyeti, Senaryo Cinsiyeti, Bilişsel Empati ve Duygusal Empati Homofobi Yordama -Regresyon Analizi.....	80

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2. 1. Katılımcı cinsiyeti ve senaryo cinsiyeti etkileşimine göre Hudson ve Ricketts Ölçeği homofobi puanlarının karşılaştırılması.....	55
Şekil 2. 2. Katılımcı cinsiyeti ve senaryo cinsiyeti etkileşimine göre Senaryo Anketi homofobi puanlarının karşılaştırılması	57
Şekil 2. 3. Katılımcı cinsiyeti ve senaryo cinsiyeti etkileşimine göre temel empati düzeylerinin karşılaştırması	68
Şekil 2. 4. Katılımcı cinsiyeti ve senaryo cinsiyeti etkileşimine göre bilişsel empati düzeylerinin karşılaştırması	70
Şekil 2. 5. Katılımcı cinsiyeti ve senaryo cinsiyeti etkileşimine göre duygusal empati düzeylerinin karşılaştırılması.	72

EKLER LİSTESİ

EK A: Aydınlatılmış Onam Formu	109
EK B: Tanıtıcı Bilgiler	110
EK C: Senaryo Anketi (Erkek birey senaryo).....	111
EK D: Senaryo Anketi (Kadın birey senaryo).....	114
EK E: Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği.....	117
EK F: Jolliffie & Farrington Temel Empati Ölçeği	119

ÖZET

Bu araştırmada toplumda eşcinsellere karşı cinsiyetler arası yargı ve kişilerin empati seviyeleri ile homofobi dőzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemini internet üzerinden ve kartopu yöntemiyle ulaşılan 103 kadın ve 100 erkek toplam 203 yetişkin oluşturmaktadır. Katılımcılara Demografik Bilgi Formu ve ardından Emir ve Nihal adında iki farklı cinsiyeti temsil eden eşcinsel çocuk temalı iki senaryodan biri seçkisiz (random) olarak sunulmuş ve katılımcılardan, kız veya erkek eşcinsel çocuk sahibi olma hakkındaki sorulara cevap vermeleri, sonrasında ise Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği (Hudson ve Ricketts, 1980) ve Temel Empati Ölçeğini (Jollif ve Farrington, 2006) doldurmaları istenmiştir. Veriler, tanımlayıcı istatistiksel yöntemler, varyans analizi (ANOVA), Pearson Korelasyon Analizi ve Regresyon Analizi ile sınanmıştır. Homofobiyi yordayan değişkenler; cinsiyet, eğitim durumu ve meslek gruplarıdır. Bulgular arasından kadınların ve sosyal bilimler alanında çalışan kişilerin daha az homofobik ve daha empatik oldukları saptanmıştır. Ayrıca homofobi ve empati seviyeleri arasında negatif yönde ilişki mevcuttur. Bulgular, homofobinin empati ve cinsiyet gibi kişisel özellikler açısından anlaşılması ve öngörölmesi açısından değerli olabilir.

Anahtar Sözcükler: Eşcinsellik, Homofobi, Empati, Eşcinsel Kız Çocuk, Eşcinsel Erkek Çocuk

ABSTRACT

Evaluation of Attitudes Towards Homosexuals with Respect to Gender, Homophobia and Empathy Levels in Adults

In this research male and female attitudes toward homosexuals and the relationship between homophobia and empathy levels were explored. The sample consisted of 103 female and 100 males who have been recruited online with snowball sampling technique. Demographic information was gathered and the participants were asked to read two scenarios that described a gay and a lesbian adolescent. As the participants started to think of having a grown-up child with same sex orientation, they were given questions regarding their opinions on having such a grown-up child who has a same-sex sexual orientation. Then Hudson and Rickett Homophobia Scale and Basic Empathy Scale were given to participants. The data were analyzed using descriptive statistics, analysis of variance (ANOVA), Pearson Correlation Analysis and Linear Regression Analysis. Findings showed that females and participants with careers in social sciences were less homophobic and more empathic than males and those with other careers. The findings also showed that there was a negative relationship between homophobia and empathy levels. Findings might be of importance when evaluating the impact of individual factors like gender and empathy on homophobia.

Key Words: Homosexuality, Homophobia, Empathy, Lesbian daughter, Gay son.

GİRİŞ

Ataerkil yapılanmanın etkili olduğu toplumlarda, teorik olarak reddedilse de pratikte erkek egemen, kadın ise itaatkar rollerle tanımlanmakta ve bireylerden bu rollere uyması beklenmektedir. Toplumumuzda benimsenen hegemonik ve popüler erkeklik kavramı ve bu kavramın dayattığı roller sosyal medya paylaşımlarından spor müsabakalarına kadar geniş bir yelpazede karşımıza çıkmaktadır. Gündelik hayatta erkek egemen bakış açısının topluma nasıl nüfuz ettiği sosyal medyada yer alan futbol taraftar yorumlarından bile rahatlıkla saptanabilmektedir. Ayrıca hegemonik erkeklik olgusu bilinenin aksine sadece şiddet ve zorbalıkla topluma aksettirilmez, aynı zamanda erkeklerin hem kendi cinslerine, hem de kadınlara karşı ilişkilerinde, kültürel ikna ve pratiklerinde de kendini gösterir. Toplumda idealize edilmiş belli kimlik normları medya ve yönetim organlarıyla topluma yayılmakta ve “ideal erkek nasıl olmalıdır?”, “kadınlar nasıl davranmalıdır?” gibi sorulara da cevaplar sunmaktadır. Heteroseksüel temele dayanan baskın erkeklik olgusu eşcinselliği yani topluma dayatılan “erkeklik” kavramına alternatif olan bu gerçeği bir tehdit olarak görmekte ve bu gerçeğe meydan okumaya çalışarak varlığını anlamlı kılmaya çalışmaktadır. Bu çaba açıkça değil de, ötekileştirme ve “erkeklik” ile zıt bulunan eşcinselliği olumsuz ve hakaret niteliğinde bir olgu olarak kodlamak için sarf edilmekte ve ayrımcılığa zemin hazırlamaktadır (Akbaş, 2012). Sosyal dışlanmaya en çok maruz kalan gruplardan biri olan eşcinseller aynı zamanda toplumsal bütünleşmeye yönelik de ciddi zorluklar yaşamakta ve bununla başetmeye yönelik çeşitli girişimlerde bulunmaktadır (Danyeli Güzel, 2017). Bu girişimler, toplumun eşcinsellerin sorunlarına yönelik farkındalığı artırmada etkili olabilse de gündelik

yaşamda eşcinsel bireylerin yaşadığı sorunların önemli bir kısmını yeme, barınma, güvenlik gibi konuların yanında toplumsal önyargı, dışlanma ve olumsuz algılar oluşturmaktadır (Danyeli Güzel, 2017). Bu noktada eşcinsel olmayan ya da cinsel yönelimini heteroseksüel olarak ifade eden bireylerin kişisel özellikleri ön plana çıkmaktadır. Kişilerarası ilişkileri şekillendiren ve devamlılığını sağlayan bu özellikleri belirleyen faktörler içerisinde toplumsal algı ve kabullenme, toplumsal kimlik gibi gruplaşmanın ve toplum içi kabulün önemli etmenleri de önemli yer tutmaktadır. Buradan hareketle toplumsal değişkenlerin şekillenmesinde bireysel değişkenlerin anlaşılması nedensellik ilkesiyle uyumlu şekilde yaşanan dışlanmanın ya da yetersiz olarak algılanan toplumsal kabulün temellerine ışık tutacaktır. Eşcinsellik kavramına en önemli tepkilerden olan homofobinin gey bireylerde de sık görülen bir kavram olması bireysel tutumların toplumsal yönüne işaret ediyor olabilir (Herek ve ark., 1998). Kişilerin birbiri ile iletişimde ve sosyal kabulünde önemli yer tutan bu tutumun yanında kişilerarası ilişkilerde eşcinsellerin yaşadığı en önemli sorunlardan birisi de anlaşılama halidir. Kişilerarası iletişimde anlamak ve anlaşılma üzerine en önemli kişisel özelliklerden birisi de empati kavramıdır. Her ne kadar empati ve homofobi ile ilgili birçok veri mevcutsa da bu kavramların daha çok toplumda örgütlü farkındalık faaliyetleri üzerinden kişilerin öğrendiği kavramlar ile ölçülme ihtimali yüksektir. Bu nedenle eşcinsellere yönelik bireysel homofobi ve empati düzeylerinin değerlendirilmesinde kişilerin öznel yaşantılarına dokunan daha gerçekçi senaryolar üzerinden ölçümler yapmak kişilerin eşcinselliğe yönelik tutumlarının kavranmasında daha gerçeğe yakın sonuçlara ulaşmamıza yardımcı olabilir. Bu tez çalışması ile yazında mevcut çalışmalarda yaygın olarak karşılaşılan

yöntemlerden farklı olarak, kişilerin öznel yaşantılarına temas edecek senaryolar üzerinden homofobi ve empati kavramlarının araştırılması amaçlanarak farklı bir açıdan homofobi kavramına ve eşcinseller bireylerin yaşantılarındaki olumsuzluklara ışık tutulabileceği değerlendirilmiştir.

GENEL BİLGİLER

1.1. Kavramların Açıklanması

Cinsellik doğumdan önce başlayarak yaşam boyu devam eden insanların değerlerine, kişiliklerine, inanışlarına, tutum ve davranışlarına, duygularına, sevdiği ve sevmediği şeylere, fiziksel görünüşlerine ve içinde yaşadıkları topluma göre şekillenmiş bir kavramdır (Saraç ve Rahim, 2009). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre cinsellik düşünceler, fanteziler, arzular, inançlar, tutumlar, değerler, davranışlar, uygulamalar, roller ve ilişkilerde yaşanır ve ifade edilir. Cinsellik bu boyutların hepsini içerebilse de, hepsi her zaman tecrübe edilmez veya ifade edilmez. Cinsellik biyolojik, psikolojik, sosyal, ekonomik, politik, kültürel, yasal, tarihi, dini ve manevi faktörlerin etkileşimini içermektedir (WHO 2006). Cinsel yönelim, bireyin kendini hangi cinse ait hissettiği değil, hangi cinsten kişilere karşı cinsel ilgi duyduğu anlamına gelmektedir (Karaduman, 2010). Belli bir cinsiyetteki bireye karşı cinsel ve duygusal bir çekim olarak tanımlanabilir (Güner ve ark., 2011). Günümüz toplumunda en yaygın kabul edilen ve gerçekleşen cinsel yönelim şekli heteroseksüelliktir. Karşı cinse yönelik duygusal fiziksel ve cinsel yönelimi olan kadın ve erkek bireyler için kullanılmaktadır (Çolak, 2009). Cinsel yönelim çeşitlerine baktığımızda;

Eşcinsellik, kişinin kendi cinsine yönelik fiziksel, duygusal ve cinsel yönelimini ifade etmektedir. Eşcinsellik bir çatı kavram olarak kullanılmıştır. Kadın ve erkek eşcinsellere yönelik farklı kavramlar kullanılmaktadır (Kırel ve ark., 2010).

Eşcinsellikle ilgili farklı tanımlar yapılabilmektedir. Öztürk, eşcinselliği aynı cinsiyetteki bir bireye yönelen cinsel seçim olarak tarif etmiştir. Öztürk, eşcinsel

bireyin, kendi cinsiyetindeki bir bireyle cinsel ilişkisinin olduğunu ileri sürmüştür (Öztürk ve Uluşahin, 2014).

Amerikan Psikologlar Derneği (APA, 2011) eşcinselliği, kişinin kendi cinsiyetinden olan bir bireye karşı duygusal, romantik, cinsel ya da sevgiyeye dayalı ilgi duyması olarak tanımlamaktadır.

Lezbiyen terimi kadınların kendi cinsine yönelik duygusal fiziksel ve cinsel yönelimini ifade etmek için kullanılır. Lezbiyen Antik Yunan şairi Sappho'nun yaşadığı Lesbos (Midilli) adasından türemiş bir terimdir (Mitrani, 2008). Buna karşılık erkeklerin kendi cinsine yönelik duygusal fiziksel ve cinsel yönelimini ifade etmek için gey terimi kullanılmaktadır. Türkiye'de 1999 yılında gay kelimesinin Türkçeleşmiş hali olan gey kelimesi kullanılmaya başlanmıştır. Eylül 2006 yılında ise Türk Dil Kurumu (TDK) elektronik sözlüğüne gey kelimesinin karşılığı erkek eşcinsel olarak geçmiştir.

Bireyin hem kendi cinsine, hem de karşı cinse yönelik duygusal fiziksel ve cinsel yönelimini ise biseksüel terimi ifade etmektedir (Mora, 2008). Buna karşılık aseksüellik, romantik veya cinsel çekim eksikliği olarak tanımlanmaktadır.

Transseksüel birey ise kendisini ısrarlı bir biçimde kendi biyolojik cinsiyetinin karşıtı olan cinsiyetten biri olarak algılamasıdır (Şah, 2012). Transseksüellik bir cinsel yönelim değil, cinsel kimlik tercihidir.

1.2. Eşcinselliğin Tarihsel Gelişimi

Geçmişten bugüne insanların doğal olayları, durumları ifade etme şekilleri sürekli değişiklik göstermiştir. Bu durumu mevcut bilgi birikimleri, yaşanan

toplumun inançları, gelenekler ve görenekleri, içinde buldukları sosyal, kültürel ve siyasi yapıları gibi birçok etken etkilemiştir (Sakallı, 2002). Eşcinsellik sözcüğü ilk defa 1869'da bir hukuk bilgini olan Karl Miara Kertenby tarafından geliştirilmiştir (Mondimore, 1999:25). Weeks (2005) ise eşcinsellerin bir cinsel türe ait oldukları düşüncesi 19. Yüzyıl sonlarıyla 20. Yüzyıl başlarında Batıda gelişen seksolojinin buluşu olduğunu ifade etmiştir. Bu, eşcinsel eylemin bu tarihten önce olmadığı anlamına gelmemekle birlikte, bu konuda çok fazla kanıt mevcut olmadığını ve şu anki yüklenen anlamdan farklı anlamlar taşıdığına da bir gerçek olduğunu belirtmiştir. Bu da eşcinselliğin tarihin her döneminde ve her toplumda ortaya çıktığını göstermektedir (Mondimore, 1999). Tek Tanrılı dinler olan Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet eşcinselliği günah olarak kabul etmektedir. Tevrat'ta "Bir erkek başka bir erkekle, bir kadınla olduğu gibi yatmamalıdır, bu tiksindiricidir." denilmektedir. Ancak bazı Yahudi grupları eşcinselliği bir tercih olarak kabul etmektedir. Hıristiyanlıktaki en büyük kilise olan Roma Katolik Kilisesi ve sonrasında reformcu ve protestan kiliseler geleneksel olarak aynı cinsler arasındaki cinsel ilişkileri kınamışlardır. İslamiyet de diğer iki tek tanrılı din gibi eşcinselliği yasaklamaktadır. İncil'de eşcinselliğin günah olduğunu anlatan bir bölüm vardır. Ancak günümüzde birçok kilise eşcinselliği hoşgörü ile karşılamaktadır (Farhs ve Swank, 2020).

Eşcinselliğe karşı dini kabullenmeler ile şekillenen olumsuz tutumlar, 18. Yüzyıl'da tıbbın görüş ve açıklamalarının etkisinde kalarak devam etmiştir. Bu dönemde sağlık çalışanlarının artan ilgi alanı haline gelen cinsellik ve cinsel sapmalar üzerindeki kalıp yargıların yerini tıbbi düşünceler almaya başlamıştır. O

güne kadar dini ve sosyal bakış açıları ile günah, şeytani, sapkın olarak değerlendirilen çeşitli cinsel davranışlar, daha sonra hastalık sınıflandırılmasında kabul edilmeye başlanmıştır (Soyşekerci ve Yılmaz, 2007).

19. Yüzyıl sonları ve 20. Yüzyıl başlarında homoseksüalite terimi kullanılmıştır. İngiltere, Almanya, İtalya ve ABD'deki hekim, psikolog ve seksologlar tarafından eşcinselliğe yönelik birçok teori ileri sürülmüştür. O dönemde bazı otoriteler eşcinselliğin doğuştan gelen bir özellik olduğunu, bu sebeple de günah olmadığını ancak tedavi edilmesi gereken bir hastalık olduğunu belirtmişlerdir. Daha sonra eşcinsellerin heteroseksüel olmalarını sağlamaya yönelik tedaviler denemeleri geliştirilmiştir (Saraç, 2008).

1950'li yıllarda psikoloji ve psikiyatri alanında birçok isim eşcinsellik üzerine uç ve saptırılmış görüşler ortaya koymuşlardır. Bunlardan biri psikolog Albert Ellis, eşcinselleri ciddi nevrozikler olarak görürken zaman içinde fikrini değiştirerek psikotik olduklarını düşündüğünü belirtmiştir (Ellis, 1965). 1967 yılında İngiltere'de yetişkin erkekler arasında yaşanan cinsel ilişki suç olmaktan çıkarılırken 1960 ve 1970 yıllarında eşcinselleri heteroseksüel yapma amaçlı tedaviler yaygınlaştırılmıştır.

1960'larda daha çok eşcinsel insan cinsel yönelimini açıklar olmuş, aktif hale gelmiş ve gey organizasyonları sık görülmeye başlanmıştır. Amerika'daki eşcinsel hareketlerinden en önemlisi Stonewall'da yaşanmıştır. New York Greenwich Village'teki Stonewall adlı eşcinsel barına 1969 yılında düzenlenen bir polis baskınında, o bölgede yaşayan eşcinseller ile polisle arasında çıkan çatışmada eşcinseller ilk kez haklarını aramışlardır. Yaşanılan bu olay eşcinsellerin

özgürleşmesi için sembol niteliği taşımaktadır. Stonewall yıllar geçtikçe eşcinsel direnişi ve baskısının diğer ismi haline gelmiştir (Oksal, 2008).

Eşcinsellik, 1930 yılında Amerikan Nöroloji Derneği tarafından önerilen bağımsız bir bölümde, psikopatik kişilik kategorisinde yer almıştır. Amerikan Psikiyatri Birliği' nin 1935 ile 1940'lı yılların sonlarına kadar yaptığı üç farklı sınıflandırmasında, DSM-I'de (1952) ve DSM-II' de (1968), ruh hastalıkları sınıflandırmasında eşcinselliğe yer verilmiştir. Ancak 1973'ten beri Amerika Psikiyatri Birliği, 1993'den itibaren Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization, 1993). 2001'den beri Çin Psikiyatri Birliği (UNAIDS 2002) ve 2010 yılından bu yana Türkiye tarafından eşcinselliğin, hastalık değil bir cinsel yönelim farklılığı olduğu kabul edilmiştir (Saraç ve Rahim, 2009).

Türkiye'de ruhsal hastalıkların teşhis ve tanımlanmasında ruh sağlığı ve hastalıkları hekimleri tarafından DSM kriterleri esas alınmaktadır. Eşcinsellik, DSM-I'de transvestizm, pedofili, fetişizm ve seksüel sadizm ile birlikte cinsel sapkınlıklar arasında yer almış, 1968 yılındaki DSM-II'de ise, ayrı bir cinsel sapkınlık olarak kişilik bozuklukları kategorisinde ele alınmıştır. 1973 yılında, Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından hastalık sınıflamasından çıkartılmıştır (Karaduman, 2010).

1.3. Eşcinselliğin Etiyolojisi ile İlgili Yaklaşım Teorileri

Drescher, eşcinselliğin ve heteroseksüelliğin nedenlerinin bazıları için belli olduğunu öne sürmesine rağmen, insanın cinsel yöneliminin kaynağının henüz çözülmemiş bir sır olduğunu ifade ederek eşcinselliğin nedeni ile ilgili kesin bir yargıda bulunmanın imkansızlığını vurgulamıştır. Başka bir bakış açısından etiyojik teoriler, kuramcıların değer ve fikirlerini yansıtan açıklamalar olarak

görülmektedir (Drescher, 2002). Eşcinselliğin doğası ile ilgili birbirinden farklı iddialar ortaya atılmıştır. Eşcinselliğin etiyojisi ile ilgili ortaya atılan başlıca teoriler; Gelişmemişlik Teorisi, Patoloji Teorisi ve Normallik Teorisidir (Drescher, 2010).

1.3.1. Gelişmemişlik (Immaturity) teorisi.

Gelişmemişlik teorisine göre eşcinsellik, yetişkin heteroseksüelliğin gelişiminin normal bir ara sürecidir. Bu nedenle de eşcinsellik geçici bir aşamadır (Mitrani, 2008). Freud'un "Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme" sinde gelişmemişlik bakış açısının temellerine rastlanmaktadır (Freud, 1905). Freud'a göre cinselliğin olgun bir şekilde ifade edilmesi için, oral ve anal dönem gibi gelişmemiş psikoseksüel evrelerin aşılmış olması gerekmektedir. Cinsel hazzı oral ya da anal seks ile sağlayan birey libidonal takıntı ya da gerileme yaşamaktadır. Bunlar cinselliğin gelişmemiş ifadeleridir. Freud, bireyin cinsel eğilimine bakmaksızın ne olursa olsun genital olmayan cinsel eylemleri gelişmemiş olarak değerlendirmiştir. Bu durumda eşcinsel eylem penil-vajinal cinsel eyleme engel teşkil ettiği için Freud'un sisteminde, eşcinsel eylem cinselliğin gelişmemiş şekli olarak ele alınmaktadır.

Freud eşcinselliğin psikonevrotik bir hastalık olmadığı iddiasını ortaya koymuştur (Oksal, 2008). Fakat Drescher, Freud her ne kadar eşcinselliği teknik olarak bir hastalık olarak görmese de gelişmemişlik teorisinin eşcinselliğin sağlıklı bir durum olduğunu yeterince göstermediğini ifade etmiştir (Drescher, 2010).

Freud eşcinselliği birincil olarak gelişimsel bir tutukluk, takılma (fiksasyon) ya da psikolojik gelişmemişliğin bir belirtisi olarak görmektedir (Freud, 1905).

Leonardo da Vinci'nin eşcinselliğini annesi ile kurmuş olduğu özdeşime bağlayan Freud, "anasının oğlu" kalıp yargısının oluşmasına da katkı sağlamıştır (Drescher, 2002).

1.3.2. Patoloji teorisi.

Patoloji teorileri yetişkin eşcinselliğini, biyolojik olarak belirlenen heteroseksüel gelişimden sapmanın ürünü, hastalık ya da anormal bir durum olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşım birkaç ön kabulden hareket etmektedir: Birinci ön kabul, yetişkin heteroseksüelliğinin normal ve hastaliksız bir durum olduğudur. İkinci ön kabul, geleneksel cinsiyet rollerinden sapmanın eşcinsellik hastalığının belirtileri olduğudur. Üçüncü ön kabul ise, dışsal bir durum ya da patojenik bir ajan normal heteroseksüelliğe giden yoldan bireyi alıkoymakta ve travmaya neden olmaktadır. Dışsal olaylar doğum öncesi ya da doğum sonrası dönemde meydana gelebilmektedir (Oksal, 2008).

Freud Krafft-Ebing'in patolojik yaklaşımını reddetmiş, ancak neo-Freudyan analistler eşcinselliği tekrar patolojikleştirmişlerdir. Rado (1969), insan psikolojisinin üremeye dayalı yaşama çabasına bağlı olduğuna dair neo-Darwinian iddiayı desteklemiş ve üreme amacı gütmeyen cinsel aktiviteleri uyumsuzluk olarak nitelendirmiştir (akt.; Drescher, 2002). Rado böylece Freud'un içsel biseksüellik teorisini reddetmiştir. Rado'ya göre eşcinsel eşleşme kadın-erkek modelinden bir sapma olarak görülmektedir. Çünkü eşcinsel eşleşmede partnerlerden birisi karşı cinsi taklit eden başka bir partneri seçiyordur. Bu nedenle eşcinsel yakınlaşmada çiftler aslında kadın-erkek eşleşmesini taklit ediyordur. Rado'ya göre bunun sebebi olarak ailesel tutumlar ön plana çıkıyor olabilir. Ebeveynlerin cinselliği yasaklaması

ve cezalandırıcı tutumları kişinin karşı cinsin cinsel organına ilişkin korkuya neden olmakta ve kişiyi hemcinsine yönlendirmektedir (akt.; Offenkrantz, 1971). Rado daha sonraki psikanalitik patoloji söyleminde oldukça etkili olmuştur. Bieber (1988) Rado' nun "heteroseksüelliğin biyolojik norm olduğu ve herhangi bir müdahale olmadığı sürece bütün bireylerin heteroseksüel olduğu, eşcinselliğin, heteroseksüel dürtülerin ifade edilmesini engelleyen yaygın korkudan kaynaklandığı" yönündeki düşüncesini desteklemiştir. Bieber (1988) ayrıca baba otoritesinin anne tarafından azaltıldığı ailelerin eşcinselliğe neden olan faktörlerden biri olduğunu söylemektedir.

1.3.3. Normallik teorisi.

Normallik teorisine göre eşcinsel bireyler farklı doğmaktadır ve bu farklılık doğaldır. Solaklık bu düşünceyi açıklamak için sık kullanılan bir terimdir. Günümüzde solak olan bireyleri için bu durum bir dereceye kadar dezavantajlı olsa da hastalık olarak değerlendirilmemektedir. Tarihsel olarak ise solak çocuklar da anormal olarak karşılanıp tedavi edilmeye çalışılmışlardır (Drescher, 2002).

1980'lerde normal çeşitlilik teorisini psikanalizin teori ve pratiğine entegre edenler olmuştur. Isay, bu konuda yazan ilk psikanalist olmuştur. Isay eşcinselliğin üç, dört, beş ve altı yaşlarındaki çocuğun babasının dikkatini çekmek için karşı cinsin özelliklerini gösterdiğini savunur ve heteroseksüel çocuğun da aynı yollarla annenin ve daha sonra anneye benzeyen kadınların dikkatini çekmek için babanın özelliklerini benimsediğini belirtmiştir (Isay, 1989). Fakat ona göre babanın kendini geri çekmesi eşcinselliğe neden olmamaktadır. Tersine, baba oğlunun içsel (innate) hemcins cinsel çekimini fark etmekte ve ilerde gey olacak çocuğundan kendini çekmektedir (Isay, 1989; akt.; Drescher, 2002).

1.4. Eşcinsel Kimlik Oluşum Modelleri

İlk kimlik gelişim modeli Goffman tarafından azınlıkların benlik-kimliği üzerine kurulmuştur. Bu modele göre azınlık bireyler, çoğunluğu oluşturan bireylerin kendilerinin anormal olduğuna dair inançlarını kabullenmekte ve bu sebeple kendilerinden nefret ederek aşağılama durumu yaşamaktadırlar. Azınlıklar etiketlenmiş kişiler oldukları için, sosyal etkileşimden rahatsız olup kaçmaya çalışmaktadır ve cinsel kimlikleri de çoğunluğun sosyal beklentileri ile uyumludur (Goffman, 1963).

Atman ve Plummer ise eşcinsel kimlik gelişiminden ilk bahseden kişilerdir. Özellikle bireyin eşcinselliğini başkaları ile paylaşması süreci olan açılma (coming out) sürecinden ve bu sürecin uzun olduğundan bahsetmişlerdir. Bu süreç sosyal olarak öğrenilen içselleştirilmiş baskıları aşmakla geçmektedir. Plummer'a göre eşcinsellik, cinsel azınlıkları sınırlamak ve patolojikleştirmek amacıyla çoğunluk tarafından üretilen sosyal bir olgudur. Yine Plummer'a göre, homofobi eşcinsellerin önüne çıkan birçok kişi ile yatmak ve feminen tavırları gibi nedenlerle ortaya çıkmakta ve bu sürecin ilk evresi olan duyarlılaşma evresinde, eşcinsel birey ilk aşamada bütün sosyal suçlamalara rağmen bu sapkın etiketi kabul etmelidir. Daha sonra açılma evresinde eşcinsel birey kimliğini belli etmektedir. Son evre olan istikrar evresinde ise eşcinsel birey eşcinsel kimliğini sorgulamaktan vazgeçmektedir (akt.; Saraç ve Rahim, 2009).

1980'lerden sonra ortaya konulan eşcinsel kimlik oluşumu teorileri Plummer'ın sapkınlık modelinden ayrılmıştır. Bunun yerine kişinin cinsel kimliğini kabul etmenin sağlıklı boyutlarına vurgu yapılmıştır (Karaduman, 2010). 1989

yılında Coleman'ın geliştirdiği beş aşamalı modele baktığımızda; açılma öncesi evrede eşcinsel birey farklı olduğunun farkına varmıştır, ancak bu farkın ne olduğundan emin değildir. Açılma evresinde birey başkalarına açılır çünkü başkalarının kabulü ile benlik değerini kazanmaktadır ve kendini kabullenir. Araştırma evresinde, eşcinsel bireyler stresle baş edebilmek için bazen madde kullanımına yönelmekte ve birçok heteroseksüelin ergenlik döneminde yaşadığı Őeyleri yaşamaktadır. İlk ilişki evresinde, eşcinsel birey daha ciddi ilişkiler kurması gerektiği üzerine düşünmekte ancak içselleştirilmiş homofobi erken dönem ilişkilerini boşa çıkarmaktadır. Bütünleşme evresinde ise, eşcinsel bireyin daha başarılı ilişkiler kurmasına ve daha doyurucu sosyal bağlar kurmasına olanak sağlamaktadır (Kırel ve ark., 2010). Eşcinsel kimlik gelişim modellerinden birini de Troiden ortaya koymuştur. Troiden cinsel kimliklerin sosyal olarak öğrenildiğine inanmaktadır. Troiden' in modeli dört evreden oluşmaktadır; duyarlılaşma evresi; bu evrede ergen birey farklı olduğunun, erkek ya da kız ilgi ve davranışlarına uymadığının farkına varmaktadır. Kimlik karmaşası evresinde; cinsiyet rolleri ergenlik ve gençlik yıllarında daha katı ve belirgin hale geldiğinde, eşcinsel birey suçluluk duygusu yaşamakta ve duygularını gizlemeye çalışmaktadır. Açılma evresinde, birey kimliğini kabul eder ve bir gruba ait olma duygusunu geliştirmek istemektedir. Bağlılık evresinde ise eşcinsel birey daha çok bireye açılmaktadır ancak bu durum her zaman olamayabilir (Mitrani, 2008).

En önemli eşcinsel kimlik gelişimi teorisyeni Cass, (1979) altı evreli cinsel gelişim modelini geliştirmiştir. Bireyler bu evrelerden geçerken, benlik algısındaki uyumsuzluk, cinsel davranışlar ve bu davranışların bilinmesi durumunda diğer

insanların eşcinsel bireyi nasıl gördükleri gibi faktörler tarafından etkilenmektedirler. İlk olarak kimlik karmaşası evresinde birey duygu, düşünce ve davranışlarıyla eşcinsel olabileceğini algılar ve bu bir karmaşa ve şaşkınlığa neden olur. Birey bu evrede eşcinselliği istenen ya da istenmeyen, doğru ya da yanlış bir şey olarak algılamaktadır. Kimlik karşılaştırması evresinde, eşcinsellik potansiyeli kabul edilince, kendisi ve eşcinsel olmayan diğerleri arasındaki fark belirginleştikçe, kişi yabancılaşma duygusu ile karşı karşıya kalır. Kimlik toleransı evresinde eşcinsel benlik imajına bağlılık arttıkça birey, sosyal, duygusal ve cinsel ihtiyaçlarını karşılamak için eşcinsel bireylerle arkadaşlık arayışına girmektedir (Cass, 1979).

Kimlik kabulü evresinde eşcinseller ile iletişim arttıkça, eşcinselliğin pozitif bir algısı ve arkadaş çevresi gelişir. Kimlik gururu evresinde eşcinsel kimliğine karşı bir onur duyma ve eşcinsel grubuna sadakat ile karakterizedir. Son olarak kimlik sentezi evresinde ise, eşcinsellik artık gizlenmez ve birilerine açılma artık sorun olmaktan çıkmıştır. Birey, eşcinseller ve heteroseksüellerin ortak yönlerinin olduğu gibi farklı özellikleri olduğunu da kabullenir; onlar ve biz ayrımı son bulur. Kendi benlik algısı ve başkalarının kendi hakkında sahip olduğu algılar bir kimlikte sentezlenir. Böylece kimlik gelişimi tamamlanmış olur (Cass, 1979). Cinsel kimlik gelişim modelleri, cinsel kimlik gelişiminin ilk başlarda farklılık hisleri ile başladığını vurgulamaktadır. Cinsel kimlik oluşumu doğa itibari ile gelişimseldir. Yani kötü bir psikolojik uyum ile başlar ve bu dönemlerde kimlik oluşmamıştır, daha iyi bir psikolojik uyum ile sonlanır (Soyşekerci ve Yılmaz, 2007).

1.5. Eşcinsel Bireylerin Yaşadığı Psikolojik ve Sosyal Sorunlar

Eşcinsel bireyler heteroseksüel bireylere göre daha çok psikolojik sorun ve madde kullanımını riski taşımaktadırlar (Cochran ve ark. 2003). Yapılan bir çalışmaya göre fazlasıyla stres faktörlerine maruz kalmak ve sosyal desteğin düşük düzeyde olması eşcinsel bireylerin yaşadıkları ruh sağlığı problemlerinin temel nedenleri arasındadır (King ve ark.; 2003). Eşcinsel bireylerin heteroseksüellere göre daha çok anksiyete, depresyon, madde kullanımını eğiliminde oldukları gösterilmiştir (Green ve Feinstein, 2012). Ayrıca eşcinsel bireylerin, heteroseksüel bireylere oranla daha çok intihar girişiminde bulunduğunu gösteren çalışmaların sayısı da oldukça fazladır (Plöderl ve ark.; 2013). Bir derleme, eşcinsel erkeklerin heteroseksüel erkeklere göre, lezbiyen ve biseksüel kadınların, heteroseksüel kadınlara göre depresyona daha meyilli olduklarını belirtmektedirler (Plöderl ve Tremblay, 2015).

Heteroseksüel ve eşcinsel bireylerin karşılaştırıldığı bir çalışmada, eşcinsel bireylerin heteroseksüel bireylere göre yeme bozukluklarına daha yatkın oldukları bulunmuştur (Boisvert ve Harrell, 2010). Ayrıca gey bireylerin heteroseksüel bireylere göre, daha ince bir beden imgesini kabul ettiklerini ve bedenlerinden daha az memnun olduklarını göstermişlerdir (Boisvert ve Harrell, 2010; Hospers ve Jansen, 2005).

Eşcinsel bireylerin en sık yaşadığı sorunlardan biri sosyal çevre tarafından etiketlenmedir. D'Augelli (1991), üniversite öğrencilerinin %53'ünün iki erkek arasında yaşanan eşcinselliği tamamen yanlış olarak nitelendirdiği, %40'ının ise lezbiyenlerin hasta olduğuna inandıklarını rapor etmişlerdir. Eşcinsel bireylerin en önemli problemlerinden biri de, aile tarafından eşcinsel yönelimlerinin ne derece

desteklendiğidir (Feinstein ve ark.; 2014). Bu nedenle birçok eşcinsel birey, yönelimlerini aileleri ile paylaşmayı reddetmektedirler. Arkadaş çevresindeki homofobik tutumlar da eşcinsel bireylerin stres kaynakları arasındadır. D'Augelli (1992), üniversitede eşcinsel bireylerin dörtte üçünün sözel olarak aşağılandığını, %27'sinin ise fiziksel şiddete maruz kaldığı saptamıştır. Ayrıca yine D'Augelli (1991), üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada, gey bireylerin çoğunun kadınlarla ilişkisi varmış gibi gösterdiklerini, erkek arkadaşlarını sadece bir erkek arkadaş olarak tanıttıklarını ve kişisel yaşamlarından bahsetmekten kaçındıklarını rapor etmiştir.

Eşcinsel bireylerin daha fazla AIDS hastalığına yakalandığına dair bulgular vardır. Bunun en önemli sebepleri çok fazla cinsel eş değiştirmek ve korunmasız anal ilişki yaşamak olarak gösterilmiştir. (Grulich ve Kaldor, 2008).

Gorman-Murray ve arkadaşlarının (2017) yaptıkları çalışmada önyargı ile karşılaşan eşcinsellerin, insanların şehirlerdeki eşcinselleri hedef aldıklarını ve yerlerinden etmek istediklerini belirtmektedir. Aynı çalışmanın katılımcıları taciz ve sindirme ile karşı karşıya kaldıklarını, sapkın ve ahlaksız olarak algılandıklarını ifade etmişlerdir. Hatta bir katılımcı, Maryborough' da sel videolarını çekerken pedofili ile suçlandığını belirtmiştir (Murray ve ark., 2017:45).

Ülkemizde de eşcinseller, günlük yaşam alanlarında ayrımcılık ve şiddete maruz kalmaktadır. İnsan hakları ihlallerini izleyen kim çalışmalara göre; lezbiyenlerin ve biseksüel kadınların Türkiye'de çok ciddi insan hakları ihlallerine ve ayrımcılığa maruz kaldıkları belirtilmektedir (LGBTI Hakları Platformu, 2009). Eşcinsel bireylerin yaşadığı çeşitli sorunlara yol açan nedenlerin bireylerin yaşlarına,

yaşadıkları ve doğdukları yere, cinsiyete, eğitim düzeylerine, dini inançları ve mesleklerine göre değişip değişmediğini araştıran Biçmen ve Bekiroğulları (2014), uzun vadede her şekilde sorunlarla karşılaşıldığını ortaya koymaktadırlar. Türkiye'de yaşayan eşcinsel bireylerin, gündelik yaşamda karşılaştıkları sorunlar yüzünden şehir değiştirmekte ya da ailelerinden ayrılabilirler. Hatta ailelerinden ve sosyal çevrelerinden gördükleri psikolojik ve fiziksel baskı yüzünden memleketlerine dönmek istemeyebilmektedirler. Dolayısıyla eşcinsel bireylerin en çok yardıma ihtiyaç duydukları anda yalnız kaldıkları söylenebilir. Bununla beraber eşcinsel bireyler, şehirlerinden ayrılırken sosyal sorunların azalmasını beklerler ancak uzun vadede daha sonra taşındıkları yerlerde yeniden sosyal sorunlar yaşamaya başlarlar (Biçmen ve Bekiroğulları, 2014:232). Türkiye'deki yaşayan eşcinsel bireyler üzerine yapılan çalışmalarda eşcinsel bireylerde sosyal yeterlik ve kendilik algıları ne kadar yüksekse yaşam doyumlarının da o kadar yüksek olduğu ve kız öğrencilerin farklı cinsel yönelime karşı erkeklerden olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. (Çelik ve ark., 2017; Acımuş ve ark., 2013)

Eşcinsellerin cinsel yönelimlerini fark etmeleri, kabullenmeleri ve bu durumu sahiplenmeleri son derece önemlidir. Psikolojik ve fiziksel şiddete, nefrete, aşağılanmaya, iş ve sosyal yaşamda dışlanmaya maruz kalan eşcinseller toplumun söz konusu tavrını içselleştirerek depresyon, anksiyete, kendine ve eşcinselliğe öfke, psikolojik stres, çarpık beden algısı, intihar eğilimi gibi çeşitli ruhsal sorunlar yaşamaktadırlar (Öztürk ve Kındap, 2011). Bununla beraber, içselleştirilmiş homofobisi olanlarda; depresyon riskinin daha fazla olduğu, genel sağlık durumunu algılamının daha kötü olduğu, psikolojik ve fiziksel rahatsızlıklar açısından daha

büyük risk altında oldukları saptanmıştır (Yalçınoğlu ve Önal, 2014). Ayrıca psikiyatrik hastalıklar arasında cinsiyet farklılığına göre belirginlik gösteren bir hastalık olan yeme bozuklukları ile cinsel yönelim arasında da yakın bir ilişki olduğu düşünülmektedir (Essayli, Murakami ve Latner, 2019). Bunun yanında eşcinsel bireylerde kadınlar ve erkekler arasında da zaman zaman cinsiyete göre farklı hastalıklar belirginleşebilmektedir. Klinik açıdan ele alındığında; lezbiyenlerde uyum bozukluğu, erkek eşcinsellerde anksiyete ve depresyon düzeyi, genel olarak eşcinsellerin zihinsel sağlığı ve intihar etme olasılıkları ön plana çıkmaktadır (Uğurlu, 2006). İntihar eğilimleri incelendiğinde de benzer sonuç ortaya çıkmaktadır. Kadınlar intihar girişimlerini ve düşüncelerini bildirirken; erkeklerin intiharlarını tamamlama olasılığı daha yüksektir. Cinsiyet farklılıklarının yanı sıra yaşanılan yer de eşcinsellerin duygu durumlarına etki etmektedir. Muhafazakar ve kırsal alanlarda yaşayan eşcinsel bireylerin intihara meyilli olma riskinin yüksek olduğu söylenebilir (Irwin, Coleman, Fisher ve Marasco, 2014). Bununla birlikte, eşcinseller arasında evliliğin yasal olmadığı yerlerde de intihar eğilimi yüksek olabilmektedir. Kendisi ile aynı cinsiyetten biri ile eş olmak isteyen eşcinsel bireyin, ailesinin partnerini meşru bir aile üyesi olarak görmemesi, yasaların evliliğe izin vermemesi, aileler arasındaki çatışma gibi nedenlerle intihar girişiminde bulunma oranı artabilmektedir (Halady, 2013). Ayrıca eşcinsel bireylerin intihar girişimleri başkalarıyla etkileşimlerinde yaşadıkları sosyal damgalanma ve kurbanlaştırma, partner ilişkilerinde yaşadıkları zorluklar gibi birçok faktör etkili olabilmektedir (Hatchel ve ark., 2019). Çocuklarda başa çıkma becerisinin, yetişkinlere göre daha düşük olacağı dikkate alınır; çocuklarda zihin karışıklıkları, içsel çatışmalar ve sıkıntılar, kaygı, endişe, öfke,

psikosomatik şikayetler, yeme davranışlarındaki değişme, depresif belirtiler ve benzeri pek çok ruhsal sorunlarla karşılaşılabilir. (Şafak, 2012). Ayrıca çocukların biyoloji dersleri, ergenlik dersleri, üreme sistemi gibi konularda sadece kadın-erkek cinsiyetleri ve üreme işlevleri üzerinden konuların işlenmesi çocuklara rahatsızlık verebilir. Esasen bu konular ve de özellikle üreme konusu, her ne kadar eşcinsel çocuklarda bir talep olarak görülse de aynı zamanda toplumda bir homofobi etmeni olarak görülebilmektedir. Eşcinsellerin kendi aralarında üreme imkanının olmaması, onların soyun devamlılığını sona erdireceği yönünde fobiler oluşturabilmektedir; ki bu aynı zamanda üreme temelli kurumsallaşmış toplumsal cinsiyet rollerinin yok edilmesine dair bir korkudur (Toker, 2017). Bu korkunun kaynağında ise muhtemelen heteroseksüelliğin üreme ve soyu devam ettirme yönünde bir gereklilik olarak görülmesi yatmaktadır. Bunun yanında homofobi, birçok ana akım toplulukta hala sağlam bir sosyal kabul edilebilirliğe sahip olan bir önyargı biçimi olarak kabul edilmektedir. Okullarda öğretmenler, işlerini kaybetme korkusu nedeniyle homofobiyi ele alamaz veya lezbiyenlere ve geylere olumlu bir referans yapamazlar. Homofobik öğretmenler, düşmanca bir okul kültürüne katkıda bulunarak istemeden de olsa çocuklara zarar verebilmektedirler. Onların depresyona girmelerine, ergen intiharlarına ve zorbalardan mağdur edilmelerine neden olabilmektedirler (Taylor, 2002).

Birçok çalışma, kişilerdeki homofobi şiddetinin cinsiyet, dini inanışlar, ırk ve eşcinsellerle temas düzeyi gibi çeşitli faktörlerle ilişkili olabildiğini göstermektedir (Crisp, 2007). Mesleki faktörlerin de homofobinin şiddetinde önemli olabildiğine örnek olarak yapılmış çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Crisp, 2007). Sosyal

çalışmacılar ve psikologlar arasında homofobi düzeyiyle ilgili yapılmış birçok çalışma bulunmakla birlikte bu çalışmaların sonuçları karışık görünmektedir. Psikologların homofobi düzeylerinin düşük olduğu buna karşın sosyal çalışmacılarda homofobi düzeylerinin yüksek olduğu öne sürülmüştür (Crisp, 2007; Matchinsky, 1996). Bunun nedeni olarak psikologların eşcinsellikle ilgili farkındalıklarının meslekleri gereği daha yüksek olması öne sürülmüştür (Crisp, 2007). Buna karşılık iki meslek grubunun da homofobi düzeylerinin düşük olduğu ve eşcinselliği kabulleniş yönlerinin benzer olduğuna yönelik veriler de mevcuttur. Özellikle son yıllarda homofobinin bu meslek gruplarında azaldığına yönelik veriler de dikkate alındığında meslek pratiğinde eşcinsel bireylerle çalışmanın ve bu konuda içgörü ve bilgi kazandırıcı, eğitici uygulamaların varlığının homofobi düzeylerini azaltıcı etki yaratabileceği düşünülmektedir (Crisp, 2005, 2007; Matchinsky, 1996). Bu meslek gruplarında homofobi düzeyini belirleyen faktörler incelendiğinde kadın cinsiyet, daha az dindar olmak ve mesleki pratikte eşcinseller ile çalışmak gibi değişkenlerin daha ön plana çıktığı görülmektedir (Matchinsky, 1996; Crisp, 2007).

1.6. Eşcinsel Bireylere Yönelik Tutum ve Davranışlar

Eşcinseller, günlük yaşam alanlarında ayrımcılık ve şiddete maruz kalmaktadır. Nitekim insan hakları ihlallerini izleyen kim çalışmalara göre; lezbiyenlerin ve biseksüel kadınların Türkiye'de çok ciddi insan hakları ihlallerine ve ayrımcılığa maruz kaldıkları belirtilmektedir (LGBT Hakları Platformu, 2009). Eşcinsellere yönelik tutum ve davranışların, sosyal, psikolojik ve demografik değişkenler ele alındığında, yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, yaşanılan yer gibi demografik değişkenler, cinsel yönelim, din, geleneksel cinsiyet rolleri,

cinsiyetçilik, kalıp yargılar, eşcinsel bireylerle toplumsal temas kurma, ırk/etnik köken, siyasi tutumlar gibi bazı değişkenlerle ilişkili olduğu belirlenmiştir (Kite, 1984; Okutan, 2010). Cinsiyetin eşcinsellere yönelik tutum üzerindeki etkisini araştıran çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Eşcinsellere yönelik yapılan pek çok çalışma, erkeklerin tutumlarının kadınlardan daha olumsuz olduğunu gösterirken (Davies, 2004; Kite, 1984; Swank ve Raiz, 2010), cinsiyetler arasında eşcinsellere ilişkin tutumlar açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı çalışmalar da mevcuttur (Korfhage, 2006). Yaş ile ilgili olarak eşcinsellere yönelik tutumları inceleyen bir çalışmada, yaşlıların eşcinsellere yönelik tutumlarının olumsuz olduğu görülmüştür (Walch ve ark., 2010). Eşcinsellere yönelik tutumları sosyal psikolojik açıdan değerlendiren başka bir çalışmada ise, yaşanılan yerin olumsuz tutumlarla ilişkili olduğu belirlenmiştir (Herek, 1984). Yapılan başka bir çalışmada ise Siyah ırktan olan bireylerin Beyaz ırktan olanlara göre medya ve akran gruplarında eşcinselliğe ilişkin daha olumsuz mesaj alma eğiliminde oldukları belirlenmiştir (Calzo ve Ward, 2009).

Eşcinsellere yönelik tutumlar üzerine yapılan farklı bir çalışmada eşcinsellere yönelik tutumları çevresel, biyolojik ya da bireyin kendi tercihi ile ilişkili olarak değişmekte olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmaya göre eşcinselliğin kontrol edilebilir bir durum olacağına yönelik görüşler eşcinsellere yönelik olumsuz tutumları arttırmaktadır (Sakallı, 2002).

Bireylerin dini inançları da eşcinsellere yönelik tutumları etkileyen bir faktördür. Kendilerini dine bağlı olarak adlandıran ve dini etkinliklere düzenli olarak

katılan kişilerin cinsel önyargılarının daha fazla olduğu belirlenmiştir (Herek ve Capitanio, 1995; Swank ve Raiz, 2010).

2.1. Homofobi

Eşcinselliğe bakış açıları ve tutumlar kültürden kültüre, aynı kültür içinde bile farklılıklar göstermektedir. Bunun yanı sıra çeşitli dinlerin yasaklamaları ve farklı ülkelerin ceza kanunlarında da eşcinselliği yasak olarak belirtmeleri uzun süre bazı toplumlarda eşcinselliğin “normal dışı” ve “ahlaksızca” algılanmasının ve dolayısıyla baskı ve cezalara yol açmasının temelini oluşturmuştur (Çiffiliz, 2009).

Eşcinsellere yönelik önyargı konusunda en sık kullanılan terimlerden biri olan homofobi terimi ilk 1960’lı yılların sonlarında eşcinsellere yönelik olumsuz tutumları ve eşcinselliğe karşı duyulan korkuyu ifade etmek için kullanılmıştır. Daha sonra yaygın olarak kullanılmaya başlanan homofobi kavramı, toplumsal olarak desteklenen önyargılardan çok gerçek dışı bir korkuyu yordayan psikopatolojik unsurlara vurgu yapmıştır (Herek, 2003).

Homofobi, toplumda eşcinsel bireylere karşı önyargı beslenerek ayrımcılık yapılması anlamına gelir ve bu ayrımcılık bireylerin ayrışarak örselenmesine, damgalanmasına ve istismar edilmesine neden olmaktadır (Bulut, 2002). Eşcinsel eğilimlerle ilgili kaynaklar Antik Yunan Dönemi’ne kadar dayanmaktadır. Kaynaklar Antik Yunan’da oğlancılığın erkek fertlerin toplumda kabul görmeleri için gerekli olan ve eğitim sistemine entegre edilmiş bir basamak olduğunu göstermekle birlikte sanattan felsefeye spordan askeri becerilere kadar bir çok alanda etkili bir yaşantı olduğunu göstermektedir (Percy III, 2005). Dolayısıyla antik dönemde tecrübe edilen şey eşcinsellik diye özel bir isimle tanımlanmamaktadır. Çeşitli kaynaklara göre

Antik Yunan'da eşcinsellik toplumda kabul edilmek için adeta bir kural niteliğinde olsa da Romalılar için özgür bir erkeğin etken roller üstlenmesi beklenmektedir ve edilgen konuma düşebileceği tüm roller edep dışı kabul edilmektedir. Çünkü erdemli bir birey olmak Romalılar için cinsel güç ve iktidar kavramlarıyla yakından ilişkilidir ve etkin olmak önemlidir. Tek tanrılı dinlerin yani Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet'in doğuşu ve kitleler tarafından kabul edilişiyle birlikte bu üç dinde günah olarak görülen ve yasaklanarak reddedilen eşcinselliğe karşı önyargılar, ayrımcılık ve şiddet beraberinde homofobiyi getirmiş ve yalnızca din alanına değil, sağlık, siyaset ve eğitim gibi temel alanlara da homofobik atmosfer tesir etmeye başlamıştır. Özellikle üstün cinsiyet olarak kabul edilen ve etken roller üstlenmesi beklenen "erkek" eşcinselliğine karşı verilen tepkiler tarih boyunca gitgide daha katı ve şiddetli olmuştur. Heteroseksüel erkekler, geleneksel erkek cinsiyeti rolünden sapan davranışlara karşı daha hoşgörüsüz olma eğilimindedirler. Geleneksel erkek rolüne yapılan alışılmadık derecede güçlü bir psikolojik yatırım, eşcinsellere karşı olumsuz tutumların oluşmasına neden olmaktadır.

Heteroseksüel erkekler, belirsiz cinsiyet kimliğini ya da eşcinselliği geleneksel cinsiyet için bir tehdit olarak görebilir; çünkü gey ve lezbiyen bireyler cinsiyetler arası özelliklere, rollere ve fiziksel özelliklere sahip olarak algılanmaktadırlar. Bununla beraber ailede homofobik tutum ve içselleştirilmiş homofobi gibi kavramlar da kişilerde homofobi düzeyini etkileyebilmektedir. Yalçınoğlu'nun (2014) çalışmasında da ailesinde homofobik tutuma sahip üyeler olan, her gün alkol kullanan ve eşcinselliği günah kabul eden bireyler kendi cinsel yönelimlerine karşı daha homofobik bulunmuşlardır. 25 yaş ve üzeri katılımcıların

içselleştirilmiş homofobi yaşama olasılığı azalırken, kendini gey olarak tanımlayan bireylerin içselleştirilmiş homofobi yönünden biseksüel kabul eden bireylerden daha riskli olduğu ve eğitimle içselleştirilmiş homofobi riskinin azaldığı görmüştür. Tersine, genellikle kadınlar arasında homofobi düzeyinin düşük olması, heteroseksüel kadınların cinsiyet rollerinin, erkeklerin cinsiyet rollerine göre daha esnek olma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Ayğar ve arkadaşlarının (2015), Mersin Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR) Bölümü öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, cinsiyet, sınıf düzeyi, eşcinsel tanıdık değişkenleri ile homofobi arasında anlamlı fark bulunmuştur. Sınıf düzeyi arttıkça öğrenciler daha olumlu tutum benimsemektedirler. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha fazla olumlu tutum besledikleri ve daha az homofobik oldukları saptanmıştır. Ayrıca psikolojik danışmanlık ve rehberlik (PDR) bölümü öğrencilerinin eğitim fakültesi öğrencilerine göre homofobi düzeyleri daha düşük, olumlu tutumları ise daha yüksek bulunmuştur. Yani homofobide cinsiyet değişkeninin önemi burada da karşımıza çıkmaktadır. Okutan (2011) çalışmasında da, daha önceki çalışmalarla tutarlı olarak (örn., Herek, 1988; Kite, 1984; Swank ve Raiz, 2010), kadınların erkeklere göre eşcinsellere karşı tutumlarının daha olumlu olduğu saptanmıştır.

Ancak; belirgin kadın özelliklerini kişisel özelliklerinin merkezinde hisseden heteroseksüel kadınların, bu tür özellikleri önemli tutmayan kadınlardan daha homofobik oldukları söylenebilir (Rogers, McRee ve Arntz, 2009).

Ayrıca homofobide cinsiyet faktörü ile ilişkili olarak; Hacettepe Üniversitesinde yapılan bir araştırmada da sporda homofobi ölçülmeye çalışılmış ve erkek ile kadın öğrencilerin eşcinsel sporculara karşı tutumları karşılaştırılmıştır.

Sonuç olarak diğer araştırmalara benzer bulgular elde edilmiş ve erkek sporcuların eşcinsel olmasının kadın sporcuların eşcinsel olmasından daha olumsuz karşılandığı sonucuna ulaşılmıştır (Saraç ve Rahim, 2009).

Dini olarak da şiddetle yasak kabul edilen erkek eşcinsellik İngiltere’de 1553 yılında ilk kez yasal olarak da suç sayılmış ve yasadışı cinsel ilişki olarak kategorize edilmiştir. 18. Yüzyıldan sonra ise eşcinsellik tıbbi olarak açıklanmaya çalışılmış ve tıp camiasında cinsel bir sapma ve hastalık olarak sınıflandırılarak onarım ve tedavi modelleri geliştirilmeye başlanmıştır. Eşcinsel bireylerin hemcinslerinden tiksinnmeleri için çeşitli deneyler yapılmış, hatta bu bireylerde heteroseksüel yönelimin sağlanabilmesi için psikoterapiler, davranış terapileri ile birlikte elektriksel müdahalelerin de yer aldığı çeşitli aversiyon terapileri uygulanmıştır (MacCulloch ve ark., 1967, McConaghy, 1969).

Uzun yıllar Dünya’da sosyal kurallar, toplumsal değer yarguları ve dini inanışlar nedeniyle eşcinsellik tedavi gerektiren bir hastalık olarak sınıflandırılmış ve bu muhafazakâr toplumsal yapının temeli olarak kabul edilen heteroseksüel yönelimin devamı için kurallar ve kanunlar konularak uygulanmıştır. Bireyler toplumsal baskılardan ve ağır cezalardan dolayı yönelimlerini gizlemek zorunda kalmışlardır. 1948’de yayınlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde insanlar cinsiyet, hak ve hürriyetleri açısından doğuştan eşit haklara sahip kabul edilinceye kadar eşcinsel bireyler heteroseksüellerden ayrı tutulmuş ve yaptırımlara maruz kalmışlardır (Saraç ve Rahim, 2009).

Amerikan Psikoloji Birliği-APA (American Psychological Association) tarafından 1935 yılında eşcinsellik “patolojik cinsellikli psikopatik kişilik” adında bir

hastalık olarak tanımlanmış ve 1952 yılında bu ifade revize edilerek “sosyopatik kişilik bozukluğu” kategorisinin alt grubu olan “cinsel sapmalar” kısmına alınmıştır. Psikanalitik kuramın da dahil olduğu birçok kuramda eşcinsellik çevresel ve gelişimsel açılardan açıklanmaya çalışılmış ve normal dışı bir süreç olarak nitelendirilmiştir. Fakat İnsan Hakları Bildirgesinin de etkisiyle 1950’lerde yapılan bilimsel araştırmalar neticesinde eşcinsel bireylerin sanılanın aksine heteroseksüel bireylerden farklı olmadıkları sonuçlarına ulaşılmış ve hastalık değil de normal bir cinsel yönelim kategorisi olduğu kabul edilmeye başlamıştır (Sullivan, 2004). 1969 yılında New York’taki bir barda polislerin eşcinsellere şiddet uygulamasıyla başlayan ayaklanmalar ve eylemlerin etkisiyle onur yürüyüşlerinin temeli atılmış, akabinde 1973 APA’nın eşcinselliği hastalıklar listesinden çıkarması devrim niteliğinde bir hareket olmuş ve bu gelişmeyi 1992 yılında Dünya Sağlık Örgütü (WHO) takip etmiştir. Son yıllarda ise tartışmalar farklı bir boyuta geçmiştir ve eşcinselliğin bir tercih ya da yönelim olup olmadığı üzerine yoğunlaşmıştır. Tüm nefret suçları ve söylemlerine rağmen günümüzde bir çok dernek ve sivil toplum kuruluşu homofobiyle mücadele etmektedir.

Özellikle 2000’li yıllarda artış gösteren homofobiyle mücadele hareketleriyle birlikte yaşanan gelişmelerin yanı sıra APA da “Psikologların Etik İlkeleri ve Davranış Kuralları” ile uyumlu, "Lezbiyen, Eşcinsel ve Biseksüel Danışanlarla Psikolojik Uygulamalar için Yönergeler" (Guidelines for Psychological Practice With Lesbian, Gay, and Bisexual Clients)’i yayınlamaya çalışarak psikologların eşcinsel ve biseksüel danışanlarıyla yaptıkları görüşmelerde etik çerçevede dikkat etmeleri gereken hususları belirlemiştir. Bu yönergeler, APA Etik Kodunu (APA, 2002b)

temel alır ve lezbiyen, gey ve biseksüel konularla ilgili daha önceden var olan APA politikasıyla uyumludur. Bilim ve teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin hala daha heteroseksüel çoğunluğun olduğu toplumlarda heteroseksüel baskı mevcuttur. Bu nedenle eşcinsel danışanı olan psikoloğun sosyal damgalama etkileri ve hastaya farkındalık kazandırma konularındaki bilinçlilik düzeyi ve tarafsız tutumu terapide önemli rol oynar. Lezbiyen, gey ve biseksüel insanlarla çalışan psikologlar, danışanın taciz, ayrımcılık ve şiddet sonucu mağduriyet tarihini değerlendirmeye teşvik eder ve buna ek olarak, ırk, etnisite, gen, dil, kültür, sosyal sınıf, engellilik gibi açık ve gizli bulguları da değerlendirmelidir (American Psychological Association [APA], 2012).

Homofobinin kişilerce nasıl algılandığı ve yorumlandığı ile ilişkili bir diğer önemli faktör de kişilerin empati düzeyidir. Empati, kişinin kendisini ötekine yerine koyarak onu anlama, bunu karşı tarafa hissettirebilme becerisi olarak tanımlanan ve bilişsel, duygusal, davranışsal ve sosyal boyutları olan bir kavramdır. Empatinin başlıca düşünsel ve duygusal olarak iki bileşenin olduğu kabul edilmektedir. Empatinin sosyal iletişim becerilerine olumlu katkılarının yanında kişilerarası çatışmaları da azaltıcı etkisi olduğu öne sürülmektedir (Hasta ve Güler, 2013). Yapılan çalışmalar empati düzeyi ile homofobi arasında ters ilişki olduğunu destekler niteliktedir. Empatik bireylerin homofobi ile ilişkili daha kabullenici bir tutum sergiledikleri gösterilmiştir (Wahlund, 2014).

2.2. Homofobiyi Açıklayan Kuramlar

2.2.1. Davranışsal bilişsel kuram.

Skinner'e göre insan davranışlarının belirleyicisi çevredir. Kuramın temelini edimsel koşullanma ve gözlem yoluyla öğrenme ilkesi ile bireylerin üzerinde cinsiyete bağlı çevresel faktörlerin etkinliğini görmeyi sağlamak oluşturmaktadır. (Tomic, 1993). Skinner, davranışı ikiye ayırmıştır; tepkisel ve edimsel. Tepkisel davranışları ünlü Pavlov deneyinde olduğu gibi köpek-zil-salya üçgeninde gibi; yani var olan bir uyarıya karşı verilen tepki olarak çıkan davranışlar şeklinde açıklamaktadır. Edimsel davranış, tepkisel davranışın aksine var olan bir uyarıcı yerine kişilerin organizması tarafından sergilenen ve sonuçlar tarafından kontrol edilir. Bu noktada edimsel koşullanmanın davranışın tekrarlanma sıklığını etkileyen sonuçlarla ilgili olduğu öne sürülmektedir. Edimsel koşullanmanın temelini oluşturan "pekiştirme" kavramı ise homofobinin terminolojisini açıklamaya yardımcı olmaktadır. Sınıfında eşcinsel arkadaşına homofobik cümleler kuran bir öğrencinin gerek sınıf arkadaşları gerekse de öğretmeni tarafından tebessümle karşılanması, o öğrenci için "olumlu pekiştirme" işlevi görüp gerek o öğrencinin, gerekse de diğer öğrencilerin bu tarz homofobik davranışlarının ortaya çıkma olasılığının artmasına yol açan bir uyarıcı işlevi görebilmektedir. Dahası diğer öğrencilerin de öğretmenin olumlu pekiştirecine değer verip benzer homofobik tutumları sergileme olasılığı daha yüksek olacaktır. (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2016)

Bandura'ya göre ise insanlar uyarıcılara basit bir biçimde tepki vermek yerine uyarıcıları yorumlar, yani birey davranışının ardından ortaya çıkan hoş sonucun farkındadır. Ayrıca kişiler davranışlarını pekiştireçlerin etkisi ile

değiştirebilmektedir. Bu sayede benzer davranışlar aynı pekiştirece ulaşabilmenin yolunu açmaktadır. (Bandura, 1977; akt.; Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2016; Dağgöl, 2016). Buna göre, sınıfında eşcinsel arkadaşına homofobik cümleler kuran bir öğrencinin gerek sınıf arkadaşları gerekse de öğretmeni tarafından tebessümle karşılanması öğrenci açısından hoş bir şey yaptığı ve gene aynı şekilde eşcinsellerle dalga geçtiği, onları aşağıladığı ve bu bireyleri ötekileştirdiği müddetçe hem öğretmenin hem de arkadaşlarının beğenisini, sempatisini kazanacağını umduğu söylenebilmektedir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2016)

Sosyal öğrenme teorisine göre ele alacak olursak öğrenme süreci, modelin gözlemi ve genel olarak sosyal deneyimleri tarafından yorumlanmaktadır.

Modellemenin benzerliği modelin güçlü bir figür olması, davranış sonuçlarını cezalandırmak yerine ödüllendirmek, gözlemciyle benzer özellikleri paylaşması açısından farklı koşullarla etkilenebilmektedir (Prati, 2012).

2.2.2. Feminist kuram.

Feminist kuram, eşitliği savunan bir sosyal değişme anlayışı temel ilkesine sahiptir ve dil homofobiyi de yordayan ataerkil, heteroseksist ve cinsiyetçi ideolojiye farkındalık kazandırmak adına önemli bir işleve sahiptir. Feminist kuram zemininde gelişmiş olan feminist terapi ise, danışanlarına kendi cinsiyet rollerinin ve sosyalleşme süreçlerinin farkına varma ve cinsel ayrımcı, baskıcı toplumsal inançların, uygulamaların kendilerini nasıl olumsuz etkilediğini anlama şeklindeki terapötik amaçlarıyla yol göstericidir (Evans ve ark., 2010).

Feminist terapinin, gerek eşcinsellere gerekse homofobik bireylere yönelik kültür analizi ve kültürel müdahale tekniği, toplumsal cinsiyet rolleri analizi ve toplumsal cinsiyet rollerine müdahalesi, yeniden çerçeveleme ve yeniden etiketleme gibi terapötik yöntem ve tekniklerinin, hegemonik süreçleri anlamlandırma açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Kültür analizi ve kültürel müdahale, danışanın içinde yaşadığı baskı kültürdeki sorunlarının, problemin tanımını hangi ölçüde etkilediği sürecini araştırmayı içermektedir (Sharf, 2014). Türkiye’de kültür ataerkil ve heteroseksist bir yapının egemenliği altındadır. Bu durum, eşcinsel bireylere yönelik sözel ve fiziksel şiddet ve ayrımcılık gibi sorunların algılanma şeklini etkileyebilmektedir. Bu kültür içerisinde gerek eşcinsellerin gerekse heteroseksüellerin problemi nasıl tanımladığı önem teşkil etmektedir. Kültürel müdahale sürecinde ise terapist, kültür analizinden doğan konulara odaklanan öykülerin çeşitli yönlerini analiz ederek danışanı etkileyen kültürel sorunlara karşı duyarlı olabilmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca terapistin danışanın kültürünü anlaması onun avukatlar, sosyal kurumlar, aileler ya da başkalarının içinde yer alacağı müdahalelerde bulunmasına yardım edebilmektedir (Sharf, 2014).

Feminist psikolojinin bütünleştirilmiş bir şekilde bastırılmışlığın analizini gerçekleştirme ilkesinde cinsel yönelim temelinde de baskılamaya karşı mücadele vardır. Feminist terapistler kişisel olanın politik olduğuna inanmaktadırlar. Birey olarak kadının ya da eşcinsellerin (diğer baskı altındaki grupların) yaşadığı sıkıntının içinde yaşanan politikanın yaratmış olduğu kültürün getirdiği sosyal ve politik yapının olduğu belirtilmektedir (Evans ve ark., 2010). Feminist terapistler, toplumsal inançları içeren mitlere karşı gelmek amacı taşımakla beraber gey, lezbiyen,

biseksüel ya da transeksüel bireylerin cinsel yönelim ve cinsel kimliklerini sorunsallaştırmak yerine; yasal, politik, dini ve psikolojik ayrımcılık gibi sosyal faktörlere odaklanmaktadır (Evans ve ark., 2010; Sharf, 2014).

2.2.3. İnsancıl (Hümanistik) kuram.

Rogers (1975), insanların duygu ve değer ihtiyacının kendisi için öneme sahip olan insanlarla karşılıklı deneyimlediği yaşantılar vasıtası ile öğrendiğini ve buna istinaden ihtiyaç nedeniyle de kendileri için değere sahip olan insanların sevgi ve saygısını kazanmak istediklerini ileri sürmüştür. (akt.; Bacanlı, 2002). Wolter Gustafson (2008) ise bireylerin birbirlerini anlamalarına ve birbirleriyle iletişim kurabilmelerine cinsiyet bağlamını yansıtan olaylara karşı empatik olabilme durumunun katkı sağlanacağına inanmaktadır. Rogers'ın kişiliğin gelişimiyle ilgili temel vurgusuna bakılacak olursa çocuk başkaları tarafından ilgi gördüğünü ve kabullenildiğini hissettikçe saygıya değer verir ve bu da onun öz-saygısı için bir ön koşul oluşturur. Çocuğun öz-saygısı oluşmaya başladıktan sonra ise kişisel kontrol özelliğiyle devamlılık sağlanır. Koşulsuz olumlu saygı ihtiyacı karşılanan çocuk değer koşulları geliştirmeyecek bu yolla da kendini gerçekleştirmeyi başarabilecektir.

İnsancıl kurama göre, çocuğa koşulsuzca sunulan olumlu saygının yaşamın ilk anından itibaren başlanması ve bu süreçte deneyimlediklerini kendi yorumlama fırsatına sahip olması ve kendi değer yargılarına göre seçim yapabilmesi vurgulanmaktadır (Schneider, 2017). Eşcinsel bir öğrenci gerek öğretmenleri, gerek arkadaş çevresinden koşulsuz sevgi ve şefkat alamadığı zaman, o çevrenin kendisinden beklediği toplumsal cinsiyet rolünü gösterdiği sürece sevmeye değer olduğunu düşünmeye başlayabilir. Bu noktada ise eşcinsel öğrencinin benliğinin bir

bütün olarak gelişimi sekteye uğrayabilmektedir. Eşcinsel öğrencinin reddedileceği korkusuyla benliğinin bu yönünü açığa vuramamasının kişilik gelişimini olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir.

Chantler (2005), birey merkezli kuramla ilgili değerli olma koşulunun içinde “ırklara ve cinsiyetlere ilişkin değer koşullarının” da eklenerek genişletilmesini ayrıca içselleştirilmiş olan sosyal stereotipilerin ve bunların etkilerinin tanınmasını önermektedir. Bu doğrultuda öğretmenlerin eşcinsellere yönelik tutumları Rogers’ın koşulsuz kabul, olumlu saygı, empati ve organizmik değer verme süreci kavramı ışığında değerlendirilebilir.

3.1. Kavramsal Olarak Empati ve Tarihçesi

Empatinin tanımının ve tarihçesinin birlikte alınması konu bütünlüğünün sağlanması açısından önemlidir çünkü bugün kullandığımız empati tanımına tarihsel süreç içerisinde pek çok değişikliğin ardından ulaşılmıştır. Empati, bir kişinin karşısındaki insanın yerine kendisini koyma ve o insanın duygu ve düşüncelerini doğru bir biçimde anlama gayretidir. Gayet basit görünümlü olan bu tanıma ulaşılması oldukça uzun zaman almıştır. Çünkü içerisinde birçok kuramsal ögeyi barındırmaktadır (Dökmen, 2005). Empatinin sosyal bilimler içinde yer edinişi sanıldığı kadar yeni değildir. Tam olarak günümüzdeki anlamına karşılık gelmiyor olsa da binlerce yıldır insanlar empati kavramının farkındadırlar. Antik Yunan felsefecileri, empati anlayışlarını başka bir kişinin yaşadığı deneyimlere aktif olarak katılma anlamına gelen “empathia” sözcüğüyle ifade etmişlerdir (Gilbert, 2015). Antik Yunandaki dilbilimsel kökenlerine karşın, empati kavramının bilimsel olarak ifade edilmesi daha yakın yüzyıllara dayanmaktadır. Bu kavramın altın çağı

denilebilecek 19. ve 20. yüzyılda empati, başka bir akıldan bilgi almak anlamında kullanılarak sosyal bilimlerdeki yerini almıştır (Stueber, 2008). Empati kelimesinin kökeni Almanca bir kelime olan “einführung” ve Eski Yunanca bir kelime olan “empathia” kelimelerine dayanmaktadır. 1897 yılında Alman bir psikolog olan Theodor Lipps tarafından “einführung” kelimesi, bir kimsenin kendisini karşısındaki bir nesneye yansıtması, kendini o nesnenin içerisinde algılaması ve karşısındakini özümseyerek anlaması olarak tanımlanmıştır. “Empathia” kelimesi ise “içine” anlamındaki “em” ile “algılama” anlamındaki “pathia” sözcüklerinin birleşiminden oluşur (Dökmen, 2005).

Empatinin tarihsel süreçte üç farklı şekilde ele alındığından bahsedilmektedir. 1950’li yıllara kadar empati daha çok bilişsel yönden ele alınmış ve başka bir kişinin durumunu doğru ve tarafsız bir şekilde anlamak olarak ifade edilmiştir. Bu dönemde empati çoğunlukla bakış açısı kazanma ve rol alma kavramları ile eşdeğer anlam taşımaktadır. 1960’larda ise empati bilişsel boyutun yanı sıra duygusal boyut ekseninde de incelenmiştir. Özellikle gelişimsel ve sosyal psikologlar bu dönemde empatiyi karşımızdaki kişinin duygularını anlamak, onun gibi hissetmek olarak ifade etmişlerdir. 1970’lerden bu yana empati belirli bir uyumsal duygu kümesine atıfta bulunarak tanımlanmıştır (Lanzoni, 2018). Empatinin tarihsel süreçte tanımlanıp bugünkü konumuna gelmesinde Carl Rogers önemli rol oynamıştır ve literatürde Carl Rogers empati kavramı ile özdeşleşmiş bir isim olmuştur. Rogers (1975)’a göre empati süreci, bir kimsenin kişisel algı dünyasına girmek ve onunla tümüyle beraber olmak demektir. Bu, o bireyin o anda yaşadığı korku, sevgi, öfke gibi herhangi bir duygusuna karşı duyarlı olmak ve yargılamadan ona nazikçe yaklaşmaktır. Geçici

olarak onun hayatını yaşamak, bireyin az da olsa farkında olduğu anlamları hissetmektir. Ancak tamamen ayırında olmadığı duygular ortaya konulmamalıdır çünkü böyle bir durum karşıdaki birey için tehdit edici olarak algılanabilmektedir. Rogers'a göre (1970, 1983; akt.; Dökmen, 2005), bir insanın karşısındaki insanla empati kurabilmesi için gerekli şartlar şunlardır:

- Empati kurulurken kişi kendisini iletişim halinde olduğu kişinin yerine koymalı ve karşılaşılan olayları onun gözüyle değerlendirmelidir.

- Empati sürecinde kişi karşısındaki kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamalıdır.

- Empati kurmuş sayılmamız için gerekli olan son unsur ise, empati kuran kişinin karşısındaki kişiye kendi zihnindeki empatik anlayışı aktarmasıdır.

Empati sürecinin tamamlanması için bu üç öge de gerçekleştirilmelidir. Çünkü kişi karşısındaki insanın yerine kendisini koyup onu yeterince anlasa dahi, eğer düşüncelerini karşısındaki insana iletmezse tam bir empati kurulamamış olur. Carl Rogers'in yanı sıra empatinin farklı zamanlarda pek çok tanımı yapılmıştır. Bu çalışmada söz konusu tanımların hepsine yer vermek imkansız olsa da önemli empati tanımlarından birkaçı şunlardır: Türkçedeki karşılığı "duygudaşlık" olan empati kelimesi Türk Dil Kurumu tarafından "Kişinin kendisini başka bir bilincin yerine koyarak söz konusu bilincin duygularını, isteklerini ve düşüncelerini, denemeksizin anlayabilmesi becerisi" olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu [TDK] 2012: 1). Sosyal hizmet sözlüğünde ise empati, "başka bir kişinin, duygusal durumunu ve düşüncelerini fark etmeyi, anlamayı, deneyimlemeyi ve bunlara yanıt vermeyi"

içermektedir (Barker, 2003). Fliess' e göre (1942, s. 682) empati “analistin hastayla özdeşleşmesi, onun ayakkabılarıyla yürümesidir” . Kohut ise empatiyi “etrafımızdaki insanların algılarını, düşüncelerini, duygularını, tutumlarını ve özelliklerini anlama becerisi” olarak tanımlar (Kohut, 1959). Eisenberg ve Strayer' e göre (1987, s. 5) empati “bir başkasının duygusal durumuna ve bilişsel konumuna yanıt olarak ortaya çıkan ve bu durumlarla paralellik gösteren bir tepkidir”. Özetle empati bir insanın başka bir insanla konuşarak veya konuşmadan iletişim halinde olması, karşısındakinin duygularını ve düşüncelerini doğru bir biçimde anlaması ve değerlendirmesidir. Başkalarının duygu ve düşüncelerinin objektif bir şekilde farkına varma, bu duygu ve düşünceleri kendi içerisinde yaşama ve kendini karşısındakinin yerine koyma olarak tanımlanan empati kavramı, bilişsel ve duygusal bir süreçtir (Kerem, Fishman ve Josselson, 2001). Görüldüğü üzere çeşitli zamanlarda farklı empati tanımları yapılmış, kesin bir empati tanımı üzerinde uzlaşamamıştır. Ancak bütün tanımların ortak noktası bireylerin birbirini anlaması olarak düşünülebilir. Birbirlerini dinleyen, anlayan ve yeterli empatiyi kurabilen bireyler arasında daha sağlıklı ilişkiler meydana gelmektedir.

3.2. Empati ile Karıştırılan Kavramlar

Empatiyle karıştırılan kavramlara değinmek ve bu kavramların empati ile aralarındaki farklardan bahsetmek empati kavramını daha iyi anlayabilmeyi kolaylaştıracaktır.

3.2.1. Sempati.

Sempati, iletişim kurduğumuz insanın duygusal durumunu anlamaktan kaynaklanan duygusal bir yanıttır. Karşısındaki kişi üzüldüğü zaman onunla birlikte

üzülmesi, ağlayanla oturup ağlaması, sevinenle sevinmesidir (Aring, 1958). Karşısındaki kişinin sorununu içselleştirerek onun duygularına paydaş olması, aynı duyguları birebir yaşamasıdır. Sempatide ağlayan kişiyle ağlamak, gülen kişiyle gülmek gibi karşısındaki kişinin duygularını aynı şekilde yaşamak dışında herhangi bir şey yoktur. Çocukluk çağında sempatide olduğu gibi karşı tarafın duygularını ya da hareketlerini taklit eder şekilde tepkiler görülebilmektedir. 0-1 yaş arasındaki çocuklar kendi duyguları ile başkalarının duygularını birbirinden ayrı kavramlar olarak değerlendiremezler. Kendisi ile diğerlerinin ayrımının yapılamadığı bu dönemdeki çocuğun duygusal okuryazarlığı yoktur. İki yaşından itibaren kendi duyguları ile diğer insanların duygularını ayırt etmeye ve olayları yorumlayıp buna göre konum almaya başlarlar. Bu yaştan itibaren çocuklarda bireysel ihtiyaçlara göre konum alma, gönüllü yardım etme ve destek verme gibi tutumlar gözlenebilmektedir (Ersoy ve Köşger, 2016). Günlük dilde empati ve sempati birbirlerine karıştırılan kavramlar olmasına rağmen konuyla ilgili bilimsel yayınlarda farklı kavramlar olduğu belirtilmektedir. Bir insana karşı sempati duymak, onun acısını veya sevincini kendi içinde hissetmek ve beraber aynı duyguları yaşamak demektir. Sempatide karşımızdaki insanın yerine kendimizi koymak şart değildir; “yandaş” olmak yeterlidir. Empatide ise karşımızdaki insanla aynı duygu ve düşünceleri paylaşmak şart değildir; bu duygu ve düşünceleri anlamak esastır. Bir insanı anlamak ile o insana hak vermek birbirinden farklı durumlardır. Empati kuran bir kişinin karşısındaki anlaması yeterli olmasına karşın sempati durumunda karşısındaki insana hak vermek gereklidir (Dökmen, 2005, s.139). Empati diğer kişinin hislerine girmek olarak ifade edilirken sempati bu kişi ile aynı hisleri paylaşmaktır. Empati diğer kişi

ile bağlantı kurmak; sempati diğer kişi için üzüntü duymaktır. Empatik olmak insanlara özgü bir durum iken olgular ve olaylar sempatik olabilirler (Magsig, 2001; akt.; Özbek 2005).

3.2.2. Özdeşleşme.

Özdeşim kurma, bir bireyin başka bir kişiye ya da gruba yöneldiğinde ortaya çıkan ve güçlü bir düşünsel ve duygusal aidiyetle sonuçlanan kişiler arası bir tecrübedir. Özdeşleşme, normal gelişim dönemi içinde çocuk veya ergenin hemcinsi ebeveynine ya da başka herhangi birine benzeme çabası, davranışlarını taklit etme sürecidir. Yetişkinlik döneminde ise, kişinin kendi değerine sahip çıkma ve değerini artırma amacı taşıyan bir savunma mekanizmasıdır. Empati ve özdeşleşme kavramları bazen karıştırılabilir de birbirlerinden farklı kavramlardır. Bir kimse ile özdeşleşme o kişi ile benzer şekilde davranmak, o kişi gibi olmak olarak ifade edilirken empati o kişinin iç dünyasını kendisininmiş gibi hissetmektir. Özdeşleşmede kişinin kendi benliği silinerek yerine karşıdaki insanın benliğinin yerleştirilme durumu vardır. Diğer bir deyişle özdeşleşmede iki kişi aynı benliği paylaşırken empatide iki ayrı benlik bir bedende var olmaktadır (Akkoyun, 1982). Özdeşim kurulması durumunda karşıdaki kişiyi rol model olarak benimseme ve onun gibi yaşama eğilimi söz konusu iken empatide ise o kişi ile benzeşmeden karşıdan bakma, duygu ve düşüncelerini anlama durumu vardır (Uygun, 2016).

3.2.3. İçtenlik.

Gençtan (2012), içleştirme mekanizmasını, bir kişinin diğer kişi ya da grupların kimi özelliklerini ve inançlarını kendi benliği ile bütünleştirmesi ve kişiliğinin bir parçası haline getirmesi olarak tanımlamıştır. İçtenlik ve empati

kavramları birbirlerini dışlamak yerine tamamlayan iki kavramdır. Empati, terapistin danışanın iç dünyasına girmesi ve bunu kendi içinde de hissetmesi olarak ifade edilirken içtenlik ise terapistin mesleki görevleri icra etmesinden daha fazlasıdır. İçten olabilen bir terapist, kendini danışanın içinde bulunduğu ilişkinin bir parçası olarak düşünür ve danışanına bu düşüncelerini iletir (Akkoyun, 1982).

3.2.4. Sezgisel tanı.

Empati ile sezgisel tanı neredeyse birbirinin zıttı olan iki kavramdır. Sezgisel tanı kavramı, bir kimsenin gereksinim ve yönelimlerini gündeme getirme ve çözümlene becerisi ile alakalı bir kavramdır. Sezgisel tanıda bir diğer kimsenin yaşayış şeklini gözleme ve yorumlama söz konusudur ancak bu yaşantıya bilinçli olarak katılma yer almamaktadır. Empatide ise karşımızdakinin ruh halini ve düşüncelerini anlamak yeterlidir (Akkoyun, 1982).

4.1. Homofobi ve Empati

Homofobinin kişilerce nasıl algılandığı ve yorumlandığıyla ilgili en önemli fikirlerden biri olan empati; kişinin kendini ötekini yerine koyarak onay anlama, karşı tarafa bunu hissettirebilme becerisi olarak tanımlanan bilişsel, duygusal, davranışsal ve sosyal olayları barındıran bir kavramdır (Hasta ve Güler, 2013)

Yapılan çalışmalar da aynı şekilde empati ve homofobi arasındaki ters ilişkiyi destekler niteliktedir ve empatik bireylerin homofobi ile ilişkili daha kabullenici bir tutum sergiledikleri görülmüştür (Wahlund, 2014; Chaux ve Leon, 2016). Eşcinsellere yönelik olumlu tutumların artırılmasına yönelik müdahalelerin yer aldığı bir çalışmada, kişilerde olumlu tutumlarla beraber empati düzeylerinde de artış olduğu gösterilmiştir (Kanika ve ark, 2019). Mesleki pratiğinde eşcinselliğe yönelik

olumlu tutum gösteren ruh sağlığı alışanlarında empati düzeylerinin daha yüksek olduğuna yönelik veriler mevcuttur (Love ark., 2015).

Toplumdaki nyargılar ve anlaşılamama nedeniyle eşcinsellerin hayatlarını tam olarak yaşayamadıkları ve bununla beraber üzüntü, korku ve kaygı hissettikleri anlaşılmaktadır. Bu güçlü negatif duyguların tümü homofobik ortamda yaşamanın sonuçlarıyla ilişkilendirilebilir. Homofobi ve empati yoksunluğu, eşcinsellerin ruh sağlığı üzerinde ciddi olumsuz etkilere sahiptir (Smitkova ve Kuruc, 2014, s. 246).

Türkiye’de eşcinsellerin yaşadıkları sorunlarla mücadele edilebilmesi için reformlar geliştirilmemiştir. Batı lkelerinde eşcinsellerin hakları 1970’lerden bu yana daha hızlı ilerlerken, Türkiye’deki hkmet politikalarının ve olumlu tavırlarının hoşgörü yönünde bu kadar hızlı adımlar atmadıkları söylenbilir. Bu bağlamda daha hızlı adımlar atılabilmesi için eşcinsel bireylerin haklarını iyileştirecek çeşitli reformlar hazırlanabilir (Engin, 2015). Bunlar :

- Hkmet tarafından cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılık karşıtı yasaların oluşturulması,
- Nefret suçlarıyla mücadelede çok önemli olan eşcinsellere karşıtı suç işleyenlere orantılı yasal ceza uygulanması,
- Eşcinsel bireyleri için sosyal hizmetlerin (intiharı nleme, işe yerleştirme ve barınma gibi) genişletmesi,
- Özel ihtiyaçlarına hizmet eden tıbbi ve sağlık bakım hizmetlerinin (hormon tedavileri, cinsiyet değiştirme ameliyatları ve tarafsız tedaviler) iyileştirilmesi,

- Kanunların eşcinsel bireylerin yaşam, çalışma, barınma, sağlık ve eğitim haklarını koruması olarak sıralanabilir.

Her ne kadar eşcinsel bireylere yönelik toplumdaki homofobi düzeyleri ile ilgili çalışmalar bulunsa da genel popülasyonda eşcinselliğe yönelik tutumların ortaya konulmasında homofobinin kişilerdeki öznel nitelikler açısından değerlendirildiği çalışmalar nadirdir. Bu noktadan hareketle mevcut çalışmada genel popülasyondan rastgele belirlenmiş kadın ve erkek cinsiyetteki bireylerde sosyodemografik değişkenlerin ve kız ya da erkek eşcinsel çocuk cinsiyetlerinin homofobi ve empati düzeylerine etkisinin ortaya konması, ayrıca empati düzeylerinin homofobi şiddeti ile ilişkisinin araştırılması amaçlanmıştır.

5.1. Hipotezler

Mevcut çalışmanın hipotezleri şunlardır:

- 1) Yetişkinlerde cinsiyet ve empati düzeyi homofobiyi yordayıcı etkenlerdir ve bu çalışmada empati ve homofobi düzeyleri arasında negatif yönde korelasyon beklenmektedir.
 - a) Erkeklerin kadınlardan daha yüksek homofobi skorlarına, kadınların ise erkeklere oranla daha yüksek empati düzeyine sahip olmaları beklenmektedir.
 - b) Kız ve erkek çocukların eşcinsel yönelimleriyle ilgili kısa senaryoları okuyan katılımcılarda, erkek eşcinsel genç temalı senaryoda erkek katılımcıların eşcinselliğe karşı olumsuz tutumları kadın katılımcılardan daha yüksek beklenmektedir.

- c) Kız eşcinsel genç temalı senaryolarda erkek ve kadın katılımcılar arasında eşcinselliğe karşı tutumlar açısından anlamlı bir fark beklenmemektedir.
2. Eşcinsellik konusunda farkındalığı ve duyarlılığı daha yüksek olduğu düşünölen sosyal bilimlerde uzmanlaşmış katılımcıların (psikolog, sosyolog, sosyal hizmet uzmanı ve psikiyatristler vb.) diğer meslek gruplarına mensup (mühendis, hizmet sektörü çalışanları vb.) katılımcılara göre daha düşük homofobi ve daha yüksek empati düzeylerine sahip olmaları beklenmektedir.
3. Yüksek dini inanç düzeyine sahip katılımcıların daha yüksek homofobi skoruna sahip olmaları beklenmektedir.

YÖNTEM

6.1. Örneklem

Bu araştırma 18-65 yaş aralığında, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde yaşayan, tamamen gönüllü, çalışmaya katılmayı kabul etmiş, 103 kadın ve 100 erkek olmak üzere toplam 203 katılımcı ile yürütülmüştür. Çalışmaya dahil olma kriterleri: 1) 18-65 yaş aralığında olmak, 2) Okur yazar olmak, 3) Entelektüel açıdan ölçekleri anlama ve doldurma yeterliliğine sahip olmak 4) Çalışmaya katılmayı kabul etmek şeklinde düzenlenmiştir.

6.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında bahsedilen olguların değerlendirilmesinde yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek gibi demografik veriler için Demografik Bilgi Formu, homofobi düzeyi için Senaryo Anketi ve Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği (HRHÖ), empati düzeyi için Temel Empati Ölçeği (TEÖ) kullanılmıştır. Homofobinin değerlendirilmesinde iki aracın kullanılmasındaki amaç; 1- Eşcinsel bireyin ve katılımcının cinsiyetine göre homofobi düzeyini ölçebilecek bir aracın bulunmaması, 2-Geçerlik ve güvenilirliği yapılmış standart bir ölçek yanında kişilerin cinsiyete göre kurgulanmış gerçekçi senaryolar üzerinden daha öznel nitelikte durumsal homofobi ve hemen sonrasında empati düzeylerinin ölçülmesidir.

6.2.1. Demografik bilgi formu.

Katılımcıların demografik özellikleriyle ilgili bilgi edinmek için araştırmacılar tarafından hazırlanan demografik bilgi formu sunulmuş ve katılımcılardan kimlik bilgileri istenmeksizin yaşı, cinsiyeti, medeni hali, çocuk

sahibi olup olmadığı, varsa çocuk/çocuklarının cinsiyeti, eğitim durumları ve eşcinsel tanıdıklarının olup olmadığı sorulmuştur.

6.2.2. Senaryo anketi.

Araştırmada kullanılmak üzere hazırlanmış bu ankette diğer unsurları bütünüyle aynı olan fakat Emir ve Nihal adında iki farklı cinsiyeti temsil eden eşcinsel genç temalı iki senaryo hazırlanmıştır. Senaryodan yola çıkarak cevaplayacakları sorularda ise kişilerin eşcinsel bir kız/erkek çocuk sahibi olma hakkındaki fikirlerini almak hedeflenmiştir. Senaryolar oluşturulurken olabildiğince gerçekçi kurgular sunularak katılımcıların eşcinsel çocuk sahibi olduklarına yönelik duygu ve düşüncelerinin ön plana çıkarılması amaçlanmıştır. Karıştırıcı faktörlerin olabildiğince en aza indirgenmesi amacıyla senaryolarda yer alan çocukların genel geçer nitelikler açısından olumsuz özelliklerinin olmamasına dikkat edilmiştir. Katılımcılara seçkisiz (random) olarak sunulan bu senaryoları okuduktan sonra ekte bulunan 16'sı 4 dereceli Likert tip 1) Tamamen Katılıyorum, 2) Katılıyorum, 3) Katılmıyorum, 4) Tamamen katılmıyorum şeklinde olan cevaplardan birini işaretlemeleri istenmiştir. Ölçekteki 17. Soru ise, Likert ölçek modeli yerine 10 dereceli yüzdelik oranıyla ölçülmüştür. Homofobi tutum anketi kadın ve erkek grupların her ikisinde de yarısına kadın senaryo diğer yarısına ise erkek senaryo verilmesi şeklinde uygulanmak hedeflenmiş ve 50 erkek katılımcıya kız senaryo, 51 kadın katılımcıya erkek senaryo, 50 erkek katılımcıya erkek senaryo ve 52 kadın katılımcıya kadın senaryo verilmiştir. Anketimizin homofobiyi ölçme gücü test edilmek istenmiş ve ilk 16 soru ile Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği skorları arasındaki ilişkiye ve kuvvetine bakılmıştır. Yapılan Anova Testi sonucu ankette yer

alan 10. ve 11. Soruların homofobi ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$). Ayrıca korelasyon analizinde de 10. ve 11. Soruların HRHÖ ile aralarında çok zayıf güçte bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Soru 10 için: $r= .185$), (Soru 11 için: $r= -.040$). Bunun yanı sıra, 14. soru'nun homofobi ile istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkisi olduğuna ANOVA sonuçlarında varılmasına rağmen korelasyon ilişkisinin düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. ($p<.05$, $r= .213$) Geri kalan bütün soruların korelasyon katsayılarının kabul edilebilir düzeyde olduğu bilgileri elde edilmiştir.

6.2.3. Hudson ve Ricketts homofobi ölçeği (HRHÖ).

Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği, eşcinsel bireylere yönelik tutumları ölçmek amacıyla Hudson ve Ricketts (1980) tarafından geliştirilen 25 maddelik bir ölçektir. Araştırmada, ölçeğin Sakallı ve Uğurlu (2002) tarafından uyarlanan ve ekte sunulan 24 maddelik Türkçe formu kullanılmıştır. Ölçeğin orijinali Cronbach Alpha = .90 (Hudson ve Ricketts, 1980) ve Türkçe formu ise Cronbach Alpha = .94 ile yüksek güvenilirliğe sahip bulunmuştur. Ölçekte, katılımcılardan her bir maddeyi 1 (hiç katılmıyorum) ile 6 (çok katılıyorum) arasında derecelendirmeleri istenmiştir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, yüksek homofobi düzeyine işaret etmektedir. Ölçekte yer alan 5, 6, 8, 10, 11, 13, 17, 18, 23 ve 24. maddeler tersine çevrilerek toplam puan bulunmuş ve elde edilen toplam puan üzerinden katılımcılar değerlendirilmiştir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, yüksek homofobi düzeyine işaret etmektedir. Bu çalışmada ise katılımcıların verdikleri yanıtlara göre testin güvenilirliği yüksek bulunmuştur. Kendi veri tabanımızdaki sonuçlara göre ölçeğin güvenilirlik katsayısı ise 0,95 (Cronbach's Alpha) bulunmuştur.

6.2.4. Temel empati ölçeği.

Jolliffe ve Farrington (2006) tarafından geliştirilmiş bilişsel ve duygusal olmak üzere iki alt ölçekten oluşan empati düzeyini ölçen Likert tipi beşli derecelendirmeli (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3=Ne Katılıyorum, Ne Katılmıyorum, 4= Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) bir ölçektir. Bilişsel empatiyi ölçen 9 madde ve duygusal empatiyi ölçen 11 madde olmak üzere toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Puan aralığı 20 ile 100 arasındadır. Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Topçu ve arkadaşları tarafından 2016 yılında yapılmıştır (Topçu ve ark., 2016). Bilişsel empati 3, 6, 9, 10, 12, 14, 16, 19 ve 20. maddeler ile, duygusal empati ise 1, 2, 4, 5, 7, 8, 11, 13,15, 17, 18. maddeler aracılığıyla ölçülmüştür. Bilişsel empati alt boyutu için ölçekten alınabilecek en düşük puan 9, en yüksek puan 45'tir. Duygusal empati alt boyutu için ise ölçekten alınabilecek en düşük puan 11, en yüksek puan 55'tir (Topçu ve ark., 2016). Ölçeğin doğrulamalı faktör analizi ve iki faktörlü yapısı desteklenmiş, uyum indeksi .89, standartlaştırılmış uyum iyiliği indeksi .86 ve hataların ortalama karekökü .06 olarak bildirilmiştir. Hem duygusal hem de bilişsel boyut için güvenilirlik katsayısı ölçülmüş; duygusal boyut için .85, bilişsel boyut için de .79 olduğu görülmüştür. Türkçe uyarlaması yapılan Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı duygusal boyut için .76, bilişsel boyut için .80 bulunmuştur. Ölçekten alınan puanın yükselmesi temel empati düzeyinin yüksekliğini, ölçek puanının düşmesi de temel empati düzeyinin düşükliğünü ifade etmektedir. Bu çalışmada ise bilişsel empati güvenilirlik katsayısı 0.583 duygusal empati güvenilirlik katsayısı ise 0.73 bulunmuştur.

7.1. İşlem

Araştırmanın başlangıcında ekte sunulan onam formuyla etik kurallar ve gönüllülük esasları bildirilmiştir. Araştırmanın etik kurul izini Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığı tarafından verilmiştir. Çalışmada katılımcıların kimlik bilgileri istenmemiş ve toplanan veriler sadece araştırmacıların ulaşabileceği şekilde saklı tutulmuştur. Bilgilendirilmiş gönüllü onam formunu onaylayan katılımcılara sosyodemografik form ve klinik ölçekler online platformda süre kısıtlılığı olmadan ulaştırılarak kartopu yöntemi ile veriler toplanmıştır. Çalışmanın veri toplama süreci pandemi dönemine denk geldiğinden veriler sadece Google Drive online anket formu vasıtasıyla önce yakın çevredeki ulaşılabilen kişilere, sonra ise o kişilerden de yakınlarına ve iletebildikleri kişilere göndermeleri rica edilmiş, böylece Türkiye'nin çeşitli illerinde yaşayan örneklem grubuna ulaşılmıştır.

Onay formundan sonraki süreçte demografik veri formu ve diğer ölçekler tüm katılımcılara standart şekilde uygulanmıştır. Araştırma dört ana değerlendirmenin sentezi olarak tasarlanmıştır. Öncelikle tümüyle aynı olan fakat ana karakteri birinde Nihal adında bir kız çocuğu, diğerinde ise Emir adında bir erkek çocuğu olan bir senaryo geliştirilmiştir. Prosedür kadın ve erkek grupların her ikisinde de yarısına kadın senaryo diğer yarısına ise erkek senaryo verilmesi şeklinde tasarlanmış ve 50 erkek katılımcıya kız senaryo, 51 kadın katılımcıya erkek senaryo, 50 erkek katılımcıya erkek senaryo ve 52 kadın katılımcıya kadın senaryo verilmiştir.

İkinci olarak ise istisnasız tüm katılımcılara HRHÖ ve ardından da TEÖ verilmiştir. Anket ve formların sıralaması belli bir standardizasyon çerçevesinde

sunulmuştur. Araştırmacılar tarafından geliştirilen senaryo anketi doldururken kişilerin homofobi ya da eşcinsellikle ilgili herhangi bir negatif ya da pozitif duygulanım yaşamamaları hedeflenmiş ve anketin salt sonuçlarına ulaşmak amaçlanarak HRHÖ'den önce verilmiştir. Temel Empati Ölçeği'nin başta verilmeyerek en son verilme nedeni ise kişilerin sorulardan etkilenip homofobi olgusunu ele almada taraflı davranma ihtimallerini dışlamaktır. Empati olgusunun kişilerde pozitif duygulanıma sebep olabileceği ve bu durumun da sonrasında dolduracakları anket ve ölçümlerde verecekleri cevapları etkileyebileceği düşünülmüştür.

Kişilere herhangi bir zaman sınırlaması yapılmadığından tüm soruları ne kadar süre içerisinde doldurdukları bilinmemektedir. Veri toplama süreci yaklaşık olarak 8 ay sürmüştür. Verilerin online formda olması sebebiyle sorulardan herhangi birini boş bırakarak bir sonraki soruya geçmeleri mümkün olmadığından sonuçlarda herhangi bir eksik veriye ulaşılmamıştır.

7.2. Verilerin Analizi

Araştırmanın amacına uygun kurulan hipotezlerin doğruluk sınavında kullanılan veriler istatistiksel olarak uygunluğu incelenmiştir. Araştırmada kullanılan verilerin SPSS 21.0 paket programı ile analizi gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

8.1. Demografik Bulgular

Tanımlayıcı veriler sayı(n) ve yüzde(%) oranlar şeklinde sunulmuştur. Cinsiyet dağılımlarına bakıldığında , katılımcıların 103' ü (%51) kadın, 100' ü (%49) ise erkektir. Kadın katılımcılar için 52 (%25.6) kadın senaryo, 51 (%25.1) erkek senaryo uygulanmıştır. Erkek katılımcılar için 50 (%24.6) kadın senaryo, 50 (%24.6) erkek senaryo uygulanmıştır. Katılımcıların medeni hallerine bakıldığında, % 49.2'si (100) evli, %47.8'i (97) bekar ve % 3'ü (6) boşanmıştır. Katılımcıların cinsiyete göre çocuk sayıları ve toplam çocuk sayıları Tablo 1.1'de sunulmuştur.

Tablo 1. 1. *Katılımcıların Cinsiyete Göre Çocuk Sayıları ve Toplam Çocuk Sayıları*

Cinsiyete Göre Çocuk Sayıları	N	%
Çocuksuz	129	63.6
Sadece Kız Çocuk Sahibi	25	12.3
Sadece Erkek Çocuk Sahibi	27	13.3
Kız ve Erkek Çocuk Sahibi	22	10.8
Toplam	203	100
Toplam Çocuk Sayısı	N	%
Çocuk yok	129	63.5
1	42	20.7
2	26	12.8
3	5	2.5
4	1	0.5
Toplam	203	100

Katılımcıların 129'u (%63.6) çocuk sahibi değilken 74'ünün (%36.5) en az bir çocuğu mevcuttur.

Erkek ve kız çocuğu sayılarının dağılımı Tablo 1.2’de sunulmuştur.

Tablo 1. 2. *Katılımcıların Erkek ve Kız Çocuk Sahibi Olma Dağılımı*

Erkek Çocuk Sayısı	N	%
Çocuğu Yok	155	76.4
1 Çocuk	39	19.2
2 Çocuk	9	4.4
Toplam	203	100
Kız Çocuk Sayısı	N	%
Çocuğu Yok	156	76.8
1 Çocuk	40	17.7
2 Çocuk	5	2.5
3 Çocuk	2	1.0
Toplam	203	100

Katılımcıların %23.6’ sının erkek çocuğu mevcutken %23.2’sinin kız çocuğu mevcuttur.

Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında, %2’si ilkokul, %2.5’i ortaokul, %12.5’i lise, %22.2’si yüksek lisans, %52.2’si üniversite, %9’u doktora mezunudur.

Katılımcıların meslek dağılımları Tablo 1.3’de sunulmuştur.

Tablo 1. 3. *Katılımcıların Meslek Dağılımı*

Meslek Grubu	N	%
Sosyal Bilimler Meslek Grubu	25	12.3
Diğer Meslek Gurubu	178	87.7
Toplam	203	100

Katılımcıların %12.3 ünü sosyal bilimler alanında (psikolog, sosyolog, sosyal çalışmacı, psikiyatrist) çalışan bireyler oluşturmuştur. Katılımcıların %87.7'si diğer meslek gruplarına mensupturlar.

Katılımcıların yaş dağılımı Tablo 1.4'de sunulmuştur.

Tablo 1. 4. Katılımcıların Yaş Dağılımı

Yaş	N	%
24 yaş ve altı	29	14.3
26-35	122	60.1
36-45	32	15.8
46 yaş ve üstü	20	9.9
Toplam	203	100

Katılımcıların; %14.3'ü 24 yaş ve altı yaş grubunda, %60.1'i 26-35 yaş grubunda, %15.8'i 36-45 yaş grubunda, %9.9'u 46 yaş ve üstü yaş grubunda yer almaktadır.

Katılımcıların 117'si (%57.6) eşcinsel tanıdığına olduğunu ifade etmiştir.

8.2. Katılımcı Cinsiyeti, Senaryo Cinsiyeti ve Katılımcı Cinsiyeti/Senaryo Cinsiyeti Eşleştirmelerinin Homofobi ve Empati Düzeyleri Üzerine Etkisinin İki Faktörlü Varyans Analizi ile Değerlendirilmesi

Ölçülebilir veriler (ölçekler) Kolmogorov Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik testi ile test edilmiştir (Tablo 2.1). Ölçek puanlarından elde edilen sürekli veriler ortalama, standart sapma ve standart hata puanları ile verilmiştir. Bağımsız grupların sürekli veriler açısından karşılaştırmasında ANOVA testi kullanılmıştır.

Tablo 2. 1. *Kullanılan Ölçeklerin Normallik Testleri*

ÖLÇEKLER	Kolmogorov-Smirnov	Shapiro-Wilk
Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği	.012	.000
Temel Empati Ölçeği	.007	.000
Bilişsel Empati Ölçeği	.000	.001
Duygusal Empati Ölçeği	.001	.015

Kolmogorov-Smirnov testi kapsamında ölçeklerimizin normal dağılıma uymadığı görülmüştür ($p < .05$). Fakat bu anlamda basıklık ve çarpıklık ölçüleri incelenmiştir. Bu anlamda verilerin basıklık ve çarpıklık ölçülerine bakılarak bütün ölçeklerin basıklık ve çarpıklık ölçüleri -1.5 ile 1.5 arasında olduğu görülmüştür. Bu anlamda verilerimizin normal dağıldığı kabul edilmiştir (George ve Mallery, 2019). Varyansların homojenliği gerek şartı ise, normallik varsayımları sağladığından kabul edilmiştir.

8.2.1. Homofobi düzeylerinin karşılaştırılması.

Katılımcıların yaş gruplarına göre homofobi düzeyleri karşılaştırıldığında homofobi düzeyinin yaşa göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($F = .16, p = .92$).

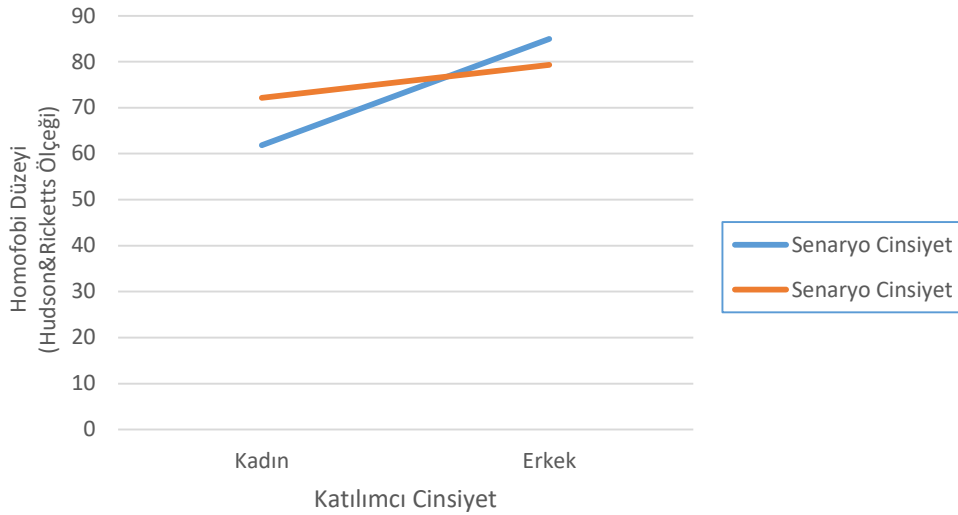
Tablo 2.2’de katılımcı cinsiyeti, senaryo cinsiyeti ve katılımcı cinsiyet/senaryo cinsiyeti eşleşmelerine göre Hudson ve Ricketts Ölçeği homofobi düzeyleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. 2. *Katılımcı Cinsiyeti, Senaryo Cinsiyeti ve Katılımcı Cinsiyet/Senaryo Cinsiyet Eşleşmelerinin Hudson ve Ricketts Ölçeği Homofobi Düzeyine Etkilerinin İki Faktörlü ANOVA ile Testi*

Homofobi	Ortalama	Standart Hata	%95 Güven Aralığı		F	p
			Alt Sınır	Üst Sınır		
Düzeltilmiş Model					6.02	.001
Katılımcı Cinsiyet					13.79	.000
<i>Kadın</i>	67.01	2.86	61.36	72.65		
<i>Erkek</i>	82.16	2.90	76.43	87.89		
Senaryo Cinsiyet					.33	.566
<i>Kadın</i>	73.41	2.87	67.73	79.08		
<i>Erkek</i>	75.75	2.89	70.05	81.46		
Katılımcı Cinsiyet* Senaryo Cinsiyet					3.83	.052
<i>Kadın</i>	<i>Kadın</i>	61.84	4.02	53.90	69.79	
	<i>Erkek</i>	72.17	4.06	64.15	80.20	
<i>Erkek</i>	<i>Kadın</i>	84.98	4.10	76.87	93.08	
	<i>Erkek</i>	79.34	4.10	71.23	87.44	

Kız ve erkek eşcinsel senaryoları okumanın ve katılımcı cinsiyetinin Hudson ve Ricketts homofobi puanı üzerindeki etkilerini anlamak için ilişkisiz (bağımsız) örneklem için iki faktörlü varyans analizi yapılmıştır. Varyans analizi sonuçlarına göre, araştırmaya katılan kadınların puan ortalaması (\bar{X} =67.01) ve erkeklerin puan ortalaması (\bar{X} =82.16) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F=13.79$, $p<.001$). Buna göre erkek katılımcıların homofobi puanı kadın katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksektir, katılımcı cinsiyetinin homofobi düzeyine temel bir etkisi vardır.

Bununla birlikte, senaryodaki eşcinsel kız veya erkek genç yetişkin senaryosunu okumanın homofobi puanları üzerinde temel bir etkisi bulunmamıştır ($F=.33$ $p=.56$). Ancak katılımcı cinsiyetinin ve senaryo cinsiyetinin homofobi puanları üzerindeki ortak etkisi anlamlıdır ($F=3.83$, $p=.05$). Ortak etkiyi analiz etmek için yapılan gruplar arası karşılaştırmalara göre, kız eşcinsel senaryosunu okuyan kadınların homofobi puanı erkek eşcinsel senaryoyu okuyanlardan daha düşük; ancak erkek katılımcılar için kız eşcinsel senaryosunda homofobi puanları erkek eşcinsel senaryosuna göre daha yüksektir. Kadınlar erkek eşcinsellere karşı homofobik olmalarına rağmen hemcinslerinin eşcinselliğinde benzer şekilde homofobik tutum göstermemektedir.

Şekil 2. 1. Katılımcı cinsiyeti ve senaryo cinsiyeti etkileşimine göre Hudson ve Ricketts Ölçeği homofobi puanlarının karşılaştırılması

Tablo 2.3’de katılımcı cinsiyeti, senaryo cinsiyeti ve katılımcı cinsiyet/senaryo cinsiyeti eşleşmelerine göre Senaryo Anketi homofobi düzeyleri karşılaştırılmıştır.

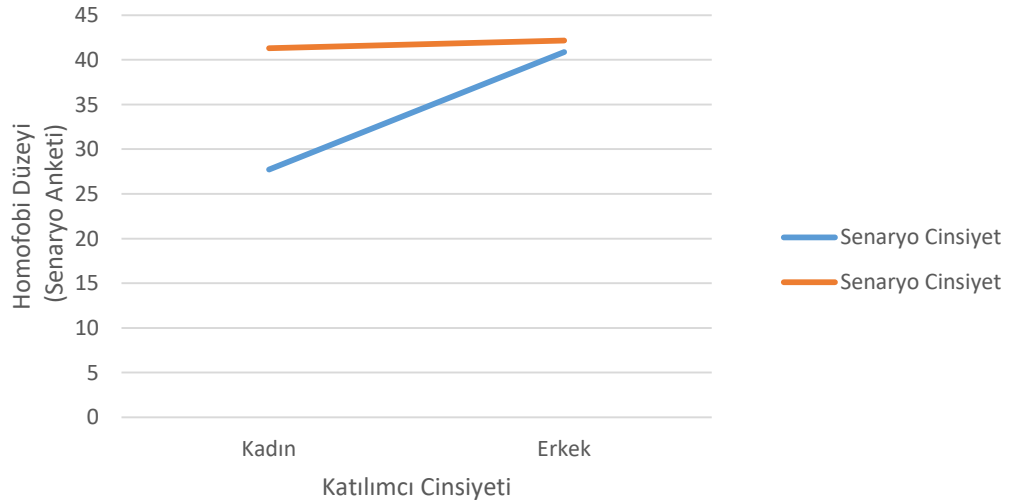
Tablo 2.3. *Katılımcı Cinsiyeti, Senaryo Cinsiyeti ve Katılımcı Cinsiyet/Senaryo Cinsiyet Eşleşmelerinin Senaryo Anketi Homofobi Düzeyine Etkilerinin İki Faktörlü ANOVA ile Testi*

Senaryo Anket	Ortalama	Standart Hata	%95 Güven Aralığı		F	P
			Alt Sınır	Üst Sınır		
Düzeltilmiş Model					112.92	.000
Katılımcı Cinsiyet					114.74	.000
<i>Kadın</i>	34.52	.45	33.61	35.42		
<i>Erkek</i>	41.51	.46	40.59	42.42		
Senaryo Cinsiyet					129.43	.000
<i>Kadın</i>		34.30	.46	33.39	35.21	
<i>Erkek</i>		41.72	.46	40.81	42.63	
Katılımcı Cinsiyet* Senaryo Cinsiyet					89.21	.000
<i>Kadın</i>	<i>Kadın</i>	27.73	.64	26.46	29.00	
	<i>Erkek</i>	41.31	.65	40.03	42.59	
<i>Erkek</i>	<i>Kadın</i>	40.88	.65	39.58	42.17	
	<i>Erkek</i>	42.14	.65	40.84	43.43	

Kız ve erkek eşcinsel senaryoları okumanın ve katılımcı cinsiyetinin senaryo anketi homofobi puanı üzerindeki etkilerini anlamak için ilişkisiz (bağımsız) örneklem için iki faktörlü varyans analizi yapılmıştır. Varyans analizi sonuçlarına göre, araştırmaya katılan kadınların puan ortalaması (\bar{X} =34.52) ve erkeklerin puan ortalaması (\bar{X} =41.51) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (F=114.74, $p<.001$). Buna göre erkek katılımcıların homofobi puanı kadın katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksektir, katılımcı cinsiyetinin homofobi düzeyine temel bir etkisi vardır.

Kadın senaryoyu okuyan katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X}=34.30$) ve erkek senaryoyu okuyan katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X}=41.72$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F=129.43, p<.001$). Buna göre erkek senaryoyu okuyan katılımcıların homofobi puanı kadın senaryoyu okuyan katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksektir. Senaryodaki eşcinsel kız veya erkek genç yetişkin senaryosunu okumanın homofobi puanları üzerinde temel bir etkisi vardır.

Ayrıca katılımcı cinsiyetinin ve senaryo cinsiyetinin homofobi puanları üzerindeki ortak etkisi anlamlıdır ($F=89.21, p<.001$). Ortak etkiyi analiz etmek için yapılan iki yönlü varyans analizi ile gruplar arası karşılaştırmalara göre, kadın eşcinsel senaryosunu okuyan kadınların homofobi puanı erkek katılımcılardan daha düşükken, erkek eşcinsel senaryosunu okuyan kadın ve erkek katılımcıların homofobi puanları benzer bulunmuştur. Erkek katılımcılar için erkek eşcinsel senaryosunda homofobi puanları kadın eşcinsel senaryosundaki ile benzerdir.

Şekil 2. 2. Katılımcı cinsiyeti ve senaryo cinsiyeti etkileşimine göre Senaryo Anketi homofobi puanlarının karşılaştırılması

Tablo 2.4’de katılımcıların mesleğine göre Hudson ve Ricketts Ölçeği homofobi düzeyleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. 4. *Meslek Gruplarına göre Hudson ve Ricketts Ölçeği Homofobi*

Düzeylerinin Tek Faktörlü ANOVA testi ile karşılaştırılması

Homofobi Düzeyi (Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği)								
Meslek	Sayı	Ortalama	Standart	Standart	% 95 Güven Aralığı		F	P
			Sapma	Hata	Alt Sınır	Üst Sınır		
Sosyal Bilimler Meslek Grubu	25	59.60	35.21	7.04	45.06	74.13		
Diğer Meslek Grubu	178	76.53	28.83	2.16	72.26	80.79	7.13	.008
Toplam	203	74.44	30.12	2.11	70.27	78.61		

Veriler incelendiğinde; sosyal bilimler alanında çalışan katılımcıların toplam puan ortalaması 59.60 iken diğer meslek grupları mensubu katılımcıların toplam puan ortalamasının 76.53 olduğu görülmüştür. Bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=7.13$, $p=.008$). Sosyal bilimler alanında çalışan (sosyolog, psikolog, sosyal çalışmacı, psikiyatır) katılımcıların homofobi düzeyi diğer meslek gruplarında çalışan katılımcılara göre daha düşüktür.

Senaryo anketi sonuçlarına göre meslek gruplarının homofobi düzeyi açısından karşılaştırması Tablo 2.5’de gösterilmiştir.

Tablo 2. 5. Meslek Gruplarına Göre Senaryo Anketi Homofobi Düzeylerinin

Tek faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması

Homofobi Düzeyi (Senaryo Anketi)								
Meslek	Sayı	Ortalama	Standart	Standart	% 95 Güven Aralığı		F	P
			Sapma	Hata	Alt Sınır	Üst Sınır		
Sosyal Bilimler	25	33.92	10.98	2.2	29.39	38.45		
Meslek Grubu								
Diğer Meslek	178	38.49	6.83	0.51	37.48	39.5	8.26	.004
Grubu								
Toplam	203	37.93	7.58	0.53	36.88	38.98		

Sosyal bilimler alanında çalışan katılımcıların toplam puan ortalaması 33.92 iken diğer meslek grupları mensubu katılımcıların toplam puan ortalamasının 38.49 olduğu görülmüştür. Tablo incelediğinde homofobi düzeyinin mesleğe göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=8.26$, $p=.004$). Sosyal bilimler alanında çalışan (sosyolog, psikolog, sosyal çalışmacı, psikiyatrist) katılımcıların homofobi düzeyi diğer meslek gruplarında çalışan katılımcılara göre daha düşüktür.

Çocuk sahibi olma durumuna göre Hudson ve Ricketts Ölçeği homofobi düzeyleri Tablo 2.6'da karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. 6. Çocuk Sahibi Olma Durumuna Göre Homofobi Düzeylerinin

Tek Faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması

Homofobi Düzeyi (Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği)								
Çocuk Sahibi Olma	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	% 95 Güven Aralığı		F	p
					Alt Sınır	Üst Sınır		
Evet	74	84.31	28.05	3.26	77.81	90.81		
Hayır	129	68.79	29.90	2.63	63.58	74	13.24	.000
Toplam	203	74.44	30.12	2.11	70.27	78.61		

Tablo incelendiğinde; çocuğu olan katılımcıların homofobi düzeyi puan ortalamasının 84.31 olduğu, çocuğu olmayan katılımcıların homofobi puan ortalamasının 68.79 olduğu görülmektedir. Homofobi düzeyinin çocuk sahibi olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=13.24$, $p<.001$). Çocuğu olan katılımcıların homofobi düzeyi çocuğu olmayan katılımcılara göre daha yüksektir.

Tablo 2.7’de katılımcıların erkek çocuk sahibi olma durumuna göre Hudson ve Ricketts Ölçeği homofobi düzeyleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. 7. Erkek Çocuk Sahibi Olma Durumuna Göre Homofobi Düzeylerinin Tek Faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması

Homofobi Düzeyi (Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği)								
Erkek Çocuk varlığı	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	% 95 Güven Aralığı		F	p
					Alt Sınır	Üst Sınır		
Hayır	154	70.53	29.40	2.37	65.85	75.21		

Tablo 2.7. *Erkek Çocuk Sahibi Olma Durumuna Göre Homofobi Düzeylerinin Tek Faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması (devam)*

Homofobi Düzeyi (Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği)								
Erkek Çocuk varlığı	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	% 95 Güven Aralığı		F	p
					Alt Sınır	Üst Sınır		
Evet	49	86.78	29.31	4.19	78.36	95.2	11.37	.001
Toplam	203	74.45	30.12	2.11	70.28	78.62		

Tablo incelendiğinde; erkek çocuğu olan katılımcıların homofobi düzeyi puan ortalamasının 86.78 olduğu, erkek çocuğu olmayan katılımcıların homofobi puan ortalamasının 70.53 olduğu görülmektedir. Homofobi düzeyinin erkek çocuk sahibi olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=11.37$, $p=.001$). Erkek çocuğu olan katılımcıların homofobi düzeyi erkek çocuğu olmayan katılımcılara göre daha yüksektir.

Tablo 2.8' de katılımcıların kız çocuk sahibi olma durumuna göre Hudson ve Ricketts Ölçeği homofobi düzeyleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. 8. *Kız Çocuğa Sahip Olma Durumuna Göre Homofobi Düzeylerinin Tek Faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması*

Homofobi Düzeyi (Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği)								
Kız Çocuk Varlığı	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	% 95 Güven Aralığı		F	p
					Alt Sınır	Üst Sınır		
Hayır	156	71.46	30.84	2.46	66.59	76.34	6.78	.01
Evet	47	84.34	25.46	3.71	76.86	91.81		
Toplam	203	74.44	30.12	2.11	70.27	78.61		

Tablo incelendiğinde; kız çocuğu olan katılımcıların homofobi düzeyi puan ortalamasının 84.34 olduğu, kız çocuğu olmayan katılımcıların homofobi puan ortalamasının 71.46 olduğu görülmektedir. Homofobi düzeyinin kız çocuk sahibi olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (F=6.78, p=.01). Kız çocuğu olan katılımcıların homofobi düzeyi kız çocuğu olmayan katılımcılara göre daha yüksektir.

Tablo 2.9’da katılımcıların eğitim durumuna göre Hudson ve Ricketts Ölçeği üzerinden homofobi düzeyleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. 9. *Eğitim Durumuna Göre Hudson ve Ricketts Ölçeği Homofobi Düzeylerinin Tek Faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması*

Homofobi Düzeyi (Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği)								
Eğitim Düzeyi	Örneklem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	% 95 Güven Aralığı		F	p
					Alt Sınır	Üst Sınır		
İlköğretim	8	94.12	16.83	5.95	80.04	108.20		
Lise	25	88.12	34.86	6.97	73.73	102.51		
Üniversite	106	77.19	29.81	2.9	71.45	82.93		
Yüksek Lisans	45	60.20	25.87	3.86	52.43	67.97	5.67	.000
Doktora	19	66.63	24.16	5.54	54.98	78.28		
Toplam	203	74.45	30.12	2.11	70.28	78.62		

Tablo incelendiğinde; ilköğretim mezunu katılımcıların homofobi puan ortalaması 94.12, lise mezunu katılımcıların homofobi puan ortalaması 88.12, üniversite mezunu katılımcıların homofobi puan ortalaması 77.19, yüksek lisans mezunu katılımcıların homofobi puan ortalaması 60.20, ve doktora mezunu katılımcıların homofobi puan ortalaması 66.63 olarak tespit edilmiştir. Eğitim düzeylerine göre gruplar arası homofobi düzeyi açısından anlamlı fark vardır ($F=5.67, p=<.001$).

Tablo 2.10'da eğitim düzeyine göre senaryo anketi puanı üzerinden homofobi düzeyleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. 10. Eğitim Durumuna Göre Senaryo Anketi Homofobi Düzeylerinin Tek Faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması

Homofobi Düzeyi (Senaryo Anketi)								
Eğitim Düzeyi	Örneklem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	% 95 Güven Aralığı		F	p
					Alt Sınır	Üst Sınır		
İlköğretim	8	41.75	3.80	1.34	38.56	44.93		
Lise	25	39.72	6.97	1.39	36.83	42.60		
Üniversite	106	38.15	7.39	.71	36.72	39.57		
Yüksek Lisans	45	35.13	9.19	1.37	32.37	37.89	2.66	.034
Doktora	19	39.36	3.97	.91	37.45	41.28		
Toplam	203	37.93	7.58	.53	36.88	38.98		

Tablo incelendiğinde; ilköğretim mezunu katılımcıların homofobi puan ortalaması 41.75, lise mezunu katılımcıların homofobi puan ortalaması 39.72, üniversite mezunu katılımcıların homofobi puan ortalaması 38.15, yüksek lisans mezunu katılımcıların homofobi puan ortalaması 35.13, ve doktora mezunu katılımcıların homofobi puan ortalaması 39.36 olarak tespit edilmiştir. Eğitim düzeylerine göre gruplar arası homofobi düzeyi açısından anlamlı fark vardır ($F=2.66, p=.034$).

Tablo 2.11’de katılımcıların eşcinselliğin günah bulunma durumuna göre Hudson ve Ricketts Ölçeği homofobi düzeyleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. 11. *Eşcinselliğin Günah Bulunması Görüşüne Göre Homofobi Düzeylerinin Tek Faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması*

Görüş	Örneklem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	% 95 Güven Aralığı		F	p
					Alt Sınır	Üst Sınır		
					Hiç Katılmıyorum	97		
Katılmıyorum	54	84.69	18.72	2.55	79.58	89.8		
Katılıyorum	28	99.14	22.89	4.33	90.27	108.02	45.3	.00
Tamamen Katılıyorum	24	100.21	35.34	7.21	85.28	115.13		
Toplam	203	74.45	30.12	2.11	70.28	78.62		

Eşcinselliğin günah bulunması görüşüne “Hiç katılmıyorum, katılmıyorum, katılıyorum ve tamamen katılıyorum” cevaplarını veren katılımcılar için homofobi düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($F=45.3, p<.001$).

Tablo incelendiğinde “kızım/oğlum eşcinsel ise günah işlemektedir” sorusuna; hiç katılmıyorum cevabını veren katılımcıların homofobi puan ortalamaları 55.25 iken tamamen katılıyorum cevabını veren katılımcıların homofobi puan ortalamaları 100.21 olarak tespit edilmiştir. “Hiç katılmıyorum” ve “katılmıyorum” cevabını veren katılımcıların homofobi düzeyi “katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” cevabını veren katılımcılara göre istatistiksel olarak anlamlı seviyede daha düşüktür.

Tablo 2.12’de eşcinsel tanıdık olma durumuna göre senaryo anketi homofobi düzeyleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. 12. *Eşcinsel Tanıdık Varlığına Göre Senaryo Anketi Homofobi*

Düzeylerinin Tek Faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması

Homofobi Düzeyi (Senaryo Anketi)								
Eşcinsel Tanıdık	Örneklem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	% 95 Güven Aralığı		F	p
					Alt Sınır	Üst Sınır		
Var	117	36.90	8.20	.75	35.40	38.40		
Yok	86	39.32	6.43	.69	37.94	40.70	5.15	.024
Toplam	203	37.93	7.58	.53	36.88	38.98		

Tablo incelendiğinde eşcinsel tanıdığı olanların senaryo anketi homofobi puan ortalaması 36.90 iken eşcinsel tanıdığı olmayan katılımcıların homofobi puan ortalaması 39.32 olarak tespit edilmiştir. Eşcinsel tanıdığı olanların olmayanlara göre homofobi düzeyleri istatistiksel açıdan anlamlı seviyede düşüktür ($F=5.15$ $p=.024$).

8.2.2. Empati düzeylerinin karşılaştırılması.

Katılımcıların yaş gruplarına göre empati düzeyleri karşılaştırıldığında empati düzeyinin yaşa göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($F=.54$, $p=.65$).

Tablo 2.13’de katılımcı cinsiyeti, senaryo cinsiyeti ve katılımcı cinsiyet/senaryo cinsiyeti eşleşmelerine göre temel empati düzeyleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. 13. *Katılımcı Cinsiyeti, Senaryo Cinsiyeti ve Katılımcı Cinsiyet/Senaryo Cinsiyet Eşleşmelerinin Temel Empati Düzeyine Etkilerinin İki Faktörlü ANOVA ile Testi*

Değişkenler	Ortalama	Standart Hata	%95 Güven Aralığı		F	P
			Alt Sınır	Üst Sınır		
Düzeltilmiş Model					68.53	.000
Katılımcı Cinsiyet					82.56	.000
<i>Kadın</i>	74.75	.72	73.32	76.19		
<i>Erkek</i>	65.35	.73	63.89	66.80		
Senaryo Cinsiyet					63.07	.000
<i>Kadın</i>	74.16	.73	72.72	75.60		
<i>Erkek</i>	65.94	.73	64.49	67.39		

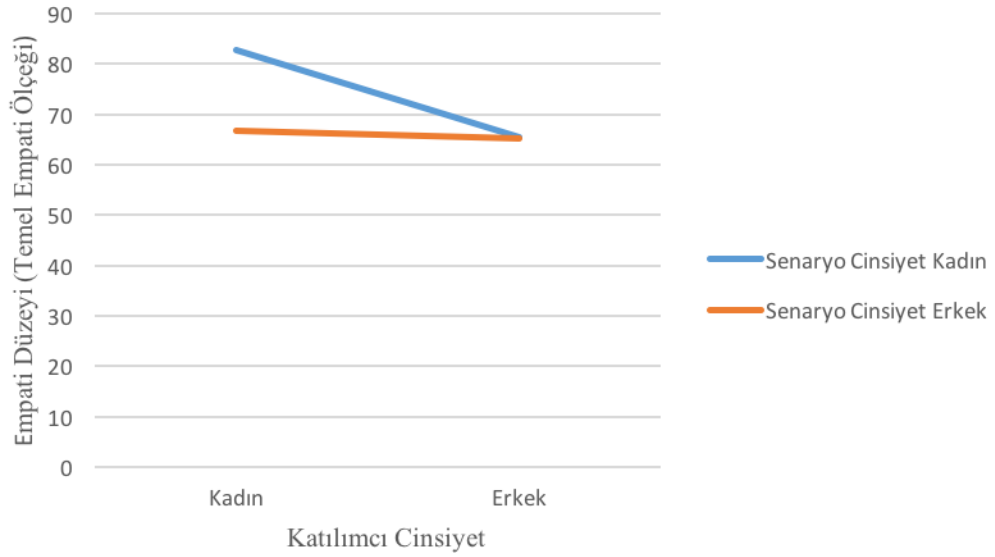
Tablo 2.13. *Katılımcı Cinsiyeti, Senaryo Cinsiyeti ve Katılımcı Cinsiyet/Senaryo Cinsiyet Eşleşmelerinin Temel Empati Düzeyine Etkilerinin İki Faktörlü ANOVA ile Testi (devam)*

Değişkenler		Ortalama	Standart Hata	%95 Güven Aralığı		F	P
				Alt Sınır	Üst Sınır		
Katılımcı Cinsiyet* Senaryo Cinsiyet						56.79	.000
<i>Kadın</i>	<i>Kadın</i>	82.76	1.02	80.75	84.78		
	<i>Erkek</i>	66.74	1.03	64.70	68.78		
<i>Erkek</i>	<i>Kadın</i>	65.56	1.04	63.50	67.61		
	<i>Erkek</i>	65.14	1.04	63.08	67.19		

Kız ve erkek eşcinsel senaryoları okumanın ve katılımcı cinsiyetinin temel empati puanı üzerindeki etkilerini anlamak için ilişkisiz (bağımsız) örneklem için iki faktörlü varyans analizi yapılmıştır. Varyans analizi sonuçlarına göre, araştırmaya katılan kadınların puan ortalaması ($\bar{X}=74.75$) ve erkeklerin puan ortalaması ($\bar{X}=65.35$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F=82.56$, $p=.001$). Buna göre kadın katılımcıların temel empati puanı erkek katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksektir, katılımcı cinsiyetinin temel empati düzeyine temel bir etkisi vardır.

Kadın senaryoyu okuyan katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X}=74.16$), erkek senaryoyu okuyan katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X}=65.94$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F=63.07$ $p<.001$). Buna göre kadın senaryoyu okuyan katılımcıların temel empati puanı erkek senaryoyu okuyan katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksektir. Senaryodaki eşcinsel kız veya erkek genç yetişkin senaryosunu okumanın temel empati puanları üzerinde temel bir etkisi vardır.

Ayrıca katılımcı cinsiyeti ve senaryo cinsiyetinin temel empati puanları üzerindeki ortak etkisi anlamlıdır ($F=56.79$, $p=.001$). Ortak etkiyi analiz etmek için yapılan iki yönlü varyans analizi ile gruplar arası karşılaştırmalara göre, kadın eşcinsel senaryosunu okuyan kadınların temel empati puanı erkek katılımcılardan daha yüksekken, erkek eşcinsel senaryosunu okuyan kadın katılımcıların temel empati puanı erkek eşcinsel senaryoyu okuyan erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Erkek katılımcılar için erkek eşcinsel senaryosunda temel empati puanları kadın eşcinsel senaryosu ile aynı düzeydedir.

Şekil 2. 3. Katılımcı cinsiyeti ve senaryo cinsiyeti etkileşimine göre temel empati düzeylerinin karşılaştırması

Katılımcı cinsiyeti, senaryo cinsiyeti ve katılımcı cinsiyet/senaryo cinsiyet eşleşmelerine göre bilişsel empati düzeyleri Tablo 2.14’de karşılaştırılmıştır.

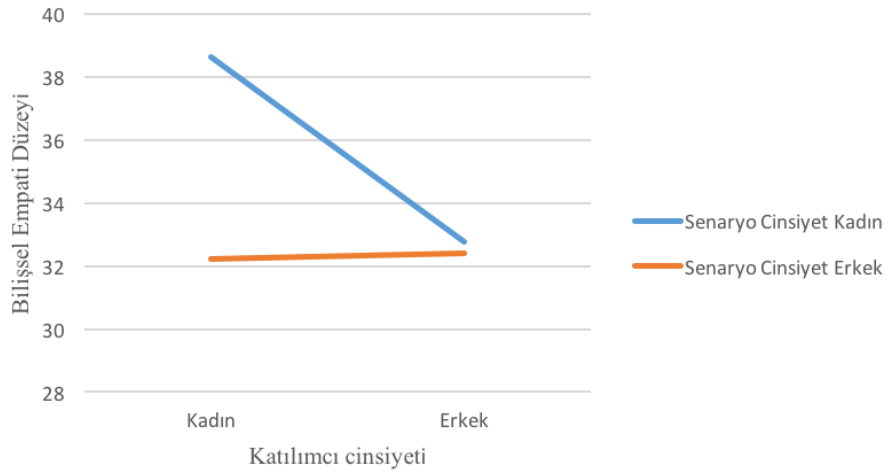
Tablo 2. 14. *Katılımcı Cinsiyeti, Senaryo Cinsiyeti ve Katılımcı Cinsiyet/Senaryo Cinsiyet Eşleşmelerinin Bilişsel Empati Düzeyine Etkilerinin İki Faktörlü ANOVA ile Testi*

Değişkenler	Ortalama	Standart Hata	%95 Güven Aralığı		F	P
			Alt Sınır	Üst Sınır		
Düzeltilmiş Model					38.38	.000
Katılımcı Cinsiyet					31.98	.000
<i>Kadın</i>	35.42	.35	34.73	36.11		
<i>Erkek</i>	32.59	.35	31.88	33.29		
Senaryo Cinsiyet					45.44	.000
<i>Kadın</i>	35.69	.35	35	36.39		
<i>Erkek</i>	32.31	.35	31.61	33.01		
<i>Katılımcı Cinsiyet* Senaryo Cinsiyet</i>					35.80	.000
<i>Kadın</i>	<i>Kadın</i>	38.61	.49	37.63	39.59	
	<i>Erkek</i>	32.23	.50	31.24	33.22	
<i>Erkek</i>	<i>Kadın</i>	32.78	.50	31.78	33.77	
	<i>Erkek</i>	32.40	.50	31.40	33.39	

Kız ve erkek eşcinsel senaryoları okumanın ve katılımcı cinsiyetinin bilişsel empati puanı üzerindeki etkilerini anlamak için ilişkisiz (bağımsız) örneklem için iki faktörlü varyans analizi yapılmıştır. Varyans analizi sonuçlarına göre, araştırmaya katılan kadınların puan ortalaması ($\bar{X}=35.42$) ve erkeklerin puan ortalaması ($\bar{X}=32.59$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F=31.98$, $p=.001$). Buna göre kadın katılımcıların bilişsel empati puanı erkek katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksektir, katılımcı cinsiyetinin bilişsel empati düzeyine temel bir etkisi vardır.

Kadın senaryoyu okuyan katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X}=35.69$), erkek senaryoyu okuyan katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X}=32.31$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F=45.44$ $p=.001$). Buna göre kadın senaryoyu okuyan katılımcıların bilişsel empati puanı erkek senaryoyu okuyan katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksektir. Senaryodaki eşcinsel kız veya erkek genç yetişkin senaryosunu okumanın bilişsel empati puanları üzerinde temel bir etkisi vardır.

Ayrıca katılımcı cinsiyeti ve senaryo cinsiyetinin bilişsel empati puanları üzerindeki ortak etkisi anlamlıdır ($F=35.80$, $p=.001$). Ortak etkiyi analiz etmek için yapılan iki yönlü varyans analizi ile gruplar arası karşılaştırmalara göre, kadın eşcinsel senaryosunu okuyan kadınların bilişsel empati puanı erkek katılımcılardan daha yüksekken, erkek eşcinsel senaryosunu okuyan kadın katılımcıların bilişsel empati puanı erkek eşcinsel senaryoyu okuyan erkeklerle aynı düzeyde bulunmuştur. Erkek katılımcılar için erkek eşcinsel senaryosunda temel empati puanları kadın eşcinsel senaryosu ile aynı düzeydedir.

Şekil 2. 4. Katılımcı cinsiyeti ve senaryo cinsiyeti etkileşimine göre bilişsel empati düzeylerinin karşılaştırması

Katılımcı cinsiyeti, senaryo cinsiyeti ve katılımcı cinsiyet/senaryo cinsiyet eşleşmelerine göre duygusal empati düzeyleri Tablo 2.15’de karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. 15. *Katılımcı Cinsiyeti, Senaryo Cinsiyeti ve Katılımcı Cinsiyet/Senaryo Cinsiyet Eşleşmelerinin Duygusal Empati Düzeyine Etkilerinin İki Faktörlü ANOVA ile Testi*

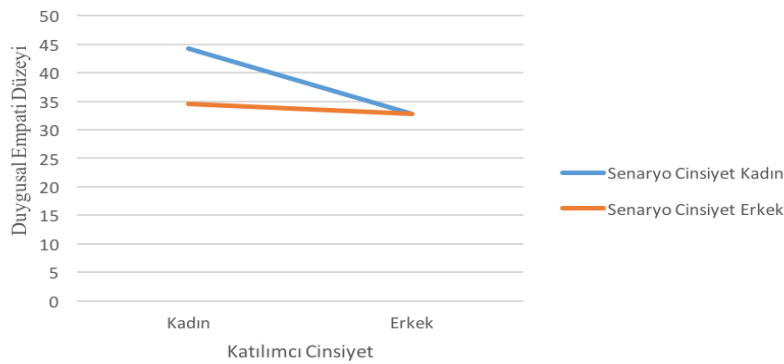
Değişkenler	Ortalama	Standart Hata	%95 Güven Aralığı		F	P
			Alt Sınır	Üst Sınır		
Düzeltilmiş Model					57.31	.000
Katılımcı Cinsiyet					81.60	.000
<i>Kadın</i>	39.33	.51	38.32	40.33		
<i>Erkek</i>	32.76	.51	31.73	33.78		
Senaryo Cinsiyet					44.29	.000
<i>Kadın</i>	38.46	.51	37.45	39.47		
<i>Erkek</i>	33.62	.51	32.60	34.64		
<i>Katılımcı Cinsiyet* Senaryo Cinsiyet</i>					43.56	.000
<i>Kadın</i>	<i>Kadın</i>	44.15	.71	42.73	45.57	
	<i>Erkek</i>	34.51	.72	33.07	35.94	
<i>Erkek</i>	<i>Kadın</i>	32.78	.73	31.33	34.22	
	<i>Erkek</i>	32.74	.73	31.29	34.18	

Kız ve erkek eşcinsel senaryoları okumanın ve katılımcı cinsiyetinin duygusal empati puanı üzerindeki etkilerini anlamak için ilişkisiz (bağımsız) örneklem için iki faktörlü varyans analizi yapılmıştır. Varyans analizi sonuçlarına göre, araştırmaya katılan kadınların puan ortalaması (\bar{X} =39.33) ve erkeklerin puan ortalaması (\bar{X} =32.76) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (F=81.60, p=.001). Buna göre

kadın katılımcıların duygusal empati puanı erkek katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksektir, katılımcı cinsiyetinin duygusal empati düzeyine temel bir etkisi vardır.

Kadın senaryoyu okuyan katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X}=38.46$), erkek senaryoyu okuyan katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X}=33.62$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F=44.29$ $p<.001$). Buna göre kadın senaryoyu okuyan katılımcıların duygusal empati puanı erkek senaryoyu okuyan katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksektir. Senaryodaki eşcinsel kadın veya erkek genç yetişkin senaryosunu okumanın duygusal empati puanları üzerinde temel bir etkisi vardır.

Ayrıca katılımcı cinsiyeti ve senaryo cinsiyetinin duygusal empati puanları üzerindeki ortak etkisi anlamlıdır ($F=43.56$, $p=.001$). Ortak etkiyi analiz etmek için yapılan iki yönlü varyans analizi ile gruplar arası karşılaştırmalara göre, kadın eşcinsel senaryosunu okuyan kadınların duygusal empati puanı erkek katılımcılardan daha yüksekken, erkek eşcinsel senaryosunu okuyan kadın katılımcıların duygusal empati puanı erkek eşcinsel senaryoyu okuyan erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Erkek katılımcılar için erkek eşcinsel senaryosunda duygusal empati puanları kadın eşcinsel senaryosu ile aynı düzeydedir.

Şekil 2. 5. Katılımcı cinsiyeti ve senaryo cinsiyeti etkileşimine göre duygusal empati düzeylerinin karşılaştırılması

Tablo 2.16'da meslek gruplarına göre temel empati düzeyleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. 16. *Meslek Gruplarına Göre Temel Empati Düzeylerinin Tek Faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması*

Değişkenler	Sayı	Ortalama	Temel Empati Düzeyi				F	p
			Standart Sapma	Standart Hata	% 95 Güven Aralığı			
					Alt Sınır	Üst Sınır		
Sosyal Bilimler Meslek Gurubu	25	76.72	13.49	2.69	71.14	82.29	11.86	.001
Diğer Meslek Gurubu	178	69.24	9.62	.72	67.81	70.66		
Toplam	203	70.16	10.43	.73	68.71	71.60		

Tablo incelendiğinde; sosyal bilimler alanında çalışan katılımcıların toplam puan ortalaması 76.72 iken diğer meslek gurubunda çalışan katılımcıların toplam puan ortalamasının 69.24 olduğu görülmüştür. Empati düzeyinin mesleğe göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. ($F=11.86$, $p=.001$). Sosyal bilimler alanında çalışan (sosyolog, psikolog, sosyal çalışmacı, psikiyatr) katılımcıların empati düzeyi diğer meslek guruplarında çalışan katılımcılara göre daha yüksektir.

Katılımcıların çocuk sahibi olma durumuna göre empati düzeyleri karşılaştırıldığında, empati düzeyinin çocuk sahibi olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p=0.58$).

Katılımcıların erkek çocuk sahibi olma durumuna göre empati düzeyleri karşılaştırıldığında, empati düzeyinin erkek çocuk sahibi olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p=.81$).

Katılımcıların kız çocuk sahibi olma durumuna göre empati düzeyleri karşılaştırıldığında, empati düzeyinin kız çocuk sahibi olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p=.40$).

Tablo 2.17’de katılımcıların eğitim durumuna göre temel empati düzeyleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. 17. Eğitim Durumuna Göre Empati Düzeylerinin Tek Faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması

Eğitim Düzeyi	Örneklem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	% 95 Güven Aralığı		F	p
					Alt Sınır	Üst Sınır		
İlköğretim	8	63.50	9.51	3.36	55.54	71.45		
Lise	25	66.52	9.56	1.91	62.57	70.46		
Üniversite	106	70.13	9.77	.94	68.24	72.01		
Yüksek Lisans	45	73.80	12.34	1.84	70.09	77.50	3.09	.017
Doktora	19	69.31	7.95	1.82	65.48	73.14		
Toplam	203	63.50	9.51	3.36	55.54	71.45		

Tablo incelediğinde empati düzeyinin eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F=3.09$, $p=.017$). İlköğretim mezunu katılımcıların empati puan ortalaması 63.50, lise mezunu katılımcıların empati puan ortalaması 66.52, üniversite mezunu katılımcıların empati puan ortalaması 70.13, yüksek lisans mezunu katılımcıların empati puan ortalaması 73.80 ve doktora mezunu katılımcıların empati puan ortalaması 69.31 olduğu tespit edilmiştir.

8.2.3. Kız ve erkek çocuk sahibi olma durumuna göre homofobi ve empati düzeylerinin karşılaştırılması.

Sahip olunan çocukların cinsiyetine göre homofobi ve empati düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik yapılan karşılaştırmalı analiz Tablo 2.18’ de gösterilmiştir.

Tablo 2. 18. *Sahip Olunan Çocukların Cinsiyetine Göre Katılımcıların Homofobi ve Empati Düzeylerinin Tek Faktörlü ANOVA testi ile Karşılaştırılması*

Çocuk Durumu	F	p
Sadece Kız Çocuk Sahibi Olanlar		
Homofobi (Hudson&Ricketts Ölçeği)	.79	.37
Empati	.24	.62
Sadece Erkek Çocuk Sahibi Olanlar		
Homofobi (Hudson&Ricketts Ölçeği)	3.34	.03
Empati	.07	.78
Kız ve Erkek Çocuk Sahibi Olanlar		
Homofobi (Hudson&Ricketts Ölçeği)	6.60	.01
Empati	.38	.53

Tabloya göre sadece kız çocuğu olanların homofobi ve empati düzeyleri açısından diğer katılımcılardan istatistiksel düzeyde farklılığının olmadığı saptanmıştır. Buna karşın sadece erkek çocuk ya da hem erkek hem kız çocuk sahibi olan katılımcıların homofobi düzeylerinin diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir (sırasıyla, $F=3.34$, $p=.03$; $F=6.60$, $p=.01$). Empati düzeyleri açısından gruplar arasında istatistiksel düzeyde anlamlı fark bulunmamıştır.

8.3. Empati ve Homofobi İlişkisi, Yordayıcı Faktörlerin Belirlenmesi-Regresyon

Analizi

Empati ve homofobi düzeyleri arası ilişki Pearson korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir. Homofobi ve empati düzeylerini yordayan faktörlerin belirlenmesi çoklu lineer regresyon analizi ile sağlanmıştır.

Tablo 3.1’ de yetişkinlerde empati ve homofobi düzeyleri arasındaki ilişki gösterilmiştir.

Tablo 3. 1. Yetişkinlerde Empati - Homofobi Korelasyon Tablosu

	Homofobi	Empati	p
Homofobi (Hudson&Ricketts Ölçeği)	1		
Empati	-.22	1	.01

Tablo incelendiğinde empati ve homofobi arasında negatif yönlü zayıf düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. ($r= -.22$, $p=.01$)

Tablo 3.2’de senaryo cinsiyetinin ve empati değişkeninin homofobi yordama-regresyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3. 2. *Senaryo Cinsiyetinin ve Empatinin Homofobi Yordama-Regresyon*

Analizi

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p	F	R	R ²	Düzeltilmiş R ²
Sabit	84.61	19.64		4.31	.00				
Senaryo Cinsiyet	11.50	4.58	.19	2.51	.01	8.51	0.00	0.08	0.07
Empati	-.39	.22	-.14	-1.77	.08				

Empati değişkeninin homofobiyi yordamadığı görülmüştür ($p>.05$). Senaryo cinsiyetinin homofobi üstünde yordama gösterdiği tespit edilmiştir. Senaryo cinsiyetinin, homofobi değişkeninin %7' sini açıkladığı tespit edilmiştir ($R^2=.07$, $F=8.51$, $p=.01$)

Tablo 3.3' de katılımcı cinsiyeti ve senaryo cinsiyetinin homofobiyi yordama ile ilgili regresyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3. 3. *Katılımcı Cinsiyeti ve Senaryo Cinsiyetinin Homofobiyi Yordama-*

Regresyon Analizi

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p	F	R	R ²	Düzeltilmiş R ²
Sabit	48.09	8.90		5.40	.00				
Katılımcı Cinsiyet	15.19	4.11	.25	3.70	.00	7.03	.26	.07	.06
Senaryo Cinsiyet	2.46	4.11	.04	.60	.55				

Katılımcı cinsiyetinin homofobiyi yordadığı ($p<.001$) fakat senaryo cinsiyetinin homofobiyi yordamadığı görülmüştür ($p=.55$). Katılımcı cinsiyetinin homofobiyi %6 oranında açıkladığı görülmüştür ($R^2=.06$, $F=7.03$, $p<.001$).

Tablo 3.4’de katılımcı cinsiyet, senaryo cinsiyeti, ve eşcinsel tanıdık homofobi yordama-regresyon analizi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 3. 4. *Katılımcı Cinsiyet, Senaryo Cinsiyet, Eşcinsel Tanıdık Homofobi Yordama-Regresyon Analizi*

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p	F	R	R ²	Düzeltilmiş R ²
Sabit	5.16	9.48		.54	.59				
Katılımcı Cinsiyet	22.02	8.53	.37	2.58	.01	20.42	.48	.24	.22
Senaryo Cinsiyet	-.24	3.75	-.01	-.06	.95				
Eşcinsel tanıdık	26.01	3.91	.43	6.65	.00				

Senaryo gruplarının homofobiyi yordamadığı görülmüştür (sırasıyla $p=.95$). Eşcinsel tanıdık ve katılımcı cinsiyet değişkenlerinin homofobiyi yordadığı tespit edilmiştir ve homofobi değişkeninin %22 sini açıkladığı görülmüştür ($R^2=.22$, $F=20.42$, $p<.01$).

Tablo 3.5’de meslek gruplarının homofobiyi yordama analizi verilmiştir.

Tablo 3. 5. *Meslek Grupları Homofobi Yordama-Regresyon Analizi*

Değişken	B	Standart Hata	B	t	p	F	R	R ²	Düzeltilmiş R ²
Sabit	42.67	12.08		3.53	.001	7.14	.18	.34	.29
Meslek Grupları	16.93	6.34	0.19	2.67	.008				

Tablo incelendiğinde, meslek gruplarının homofobiyi yordadığı ve homofobi değişkeninin %29 unu açıkladığı saptanmıştır ($R^2=.29$, $F=7.14$, $p=.01$).

Tablo 3.6’da katılımcı cinsiyeti ve senaryo cinsiyetinin empatiyi yordama ile ilgili regresyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3. 6. *Katılımcı Cinsiyeti, Senaryo Cinsiyeti Empatiyi Yordama-Regresyon Analizi*

Değişkenler	B	Standart Hata	B	t	p	F	R	R ²	Düzeltilmiş R ²
Sabit	98.72	26.20		3.77	.00				
Katılımcı Cinsiyet	-9.44	1.17	-.45	-8.07	.00	58.17	.61	.37	.36
Senaryo Cinsiyet	-8.34	1.17	-.40	-7.12	.00				

Katılımcı cinsiyet ve senaryo cinsiyetinin empatiyi yordadığı görülmüştür ($p<.001$). Katılımcı cinsiyeti ve senaryo cinsiyetinin empatinin %36’sını açıkladığı görülmüştür ($R^2=.36$, $F=58.17$, $p<.001$).

Tablo 3.7’de meslek gruplarının empatiyi yordama ile ilgili regresyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3. 7. *Meslek Grupları Empatiyi Yordama-Regresyon Analizi*

Değişken	B	Standart Hata	B	t	P	F	R	R ²	Düzeltilmiş R ²
Sabit	84.20	4.14		20.35	.000	11.86	.24	.06	.05
Meslek Grupları	-7.48	2.17	-.24	-3.44	.001				

Tablo incelendiğinde, meslek gruplarının empatiyi yordadığı görülmüştür. Meslek guruplarının empati değişkenininin %5'ini açıkladığı görülmüştür ($R^2=.05$, $F=11.86$, $p=001$).

Tablo 3.8'de katılımcı cinsiyeti, senaryo cinsiyeti, bilişsel empati ve duygusal empatinin homofobi yordama ile ilgili regresyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3. 8. *Katılımcı Cinsiyeti, Senaryo Cinsiyeti, Bilişsel Empati ve Duygusal Empati Homofobi Yordama -Regresyon Analizi*

Değişkenler	B	Standart Hata	B	t	P	F	R	R ²	Düzeltilmiş R ²
Sabit	98.72	26.20		3.77	.00				
Bilişsel Empati	-1.33	.61	.00	-2.17	.03				
Duygusal Empati	.13	.42	.03	.32	.75	4.95	.30	.09	.07
Katılımcı Cinsiyet	12.27	4.73	.20	2.60	.01				
Senaryo Cinsiyet	-1.44	4.57	-.02	-.31	.75				

Katılımcı cinsiyetinin ve bilişsel empatinin homofobiyi yordadığı görülmüştür ($p<.03$). Katılımcı cinsiyetinin ve bilişsel empatinin homofobi düzeyinin %7'sini açıkladığı görülmüştür ($R^2=.07$, $F=4.94$, $p<.03$).

TARTIŞMA

Bu bölümde çeşitli demografik bilgiler ışığında yetişkinlerde cinsiyet ve empati düzeyi ile homofobi düzeyleri arasındaki ilişki ele alınmıştır. Elde edilen çalışma bulguları tartışılmıştır. Ayrıca çalışmanın sınırlılıkları ile ileride yapılacak çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Eşcinsel bireylerin, heteroseksüel yaşlılarına göre daha çok stresli olayla karşı karşıya kaldıkları bilinen bir gerçektir. Pek çok çalışmada da bu durumu destekler nitelikte sonuçlara ulaşılmıştır (Ayhan Balık ve Bilgin, 2019). Eşcinsellerin yaşadığı ve çözüm bekleyen en önemli sorunlardan birisi olan homofobi toplumsal yönünün yanında bireysel faktörlerle ilişkili olarak da karşımıza çıkmaktadır. Daha önce yapılmış çalışmalarda cinsiyet, meslek durumu gibi değişkenlerin homofobi düzeyinin belirlenmesinde önemli olduğu gösterilmekle birlikte bu çalışmada ebeveyn rolü ile ilişkili kavramların ve kişilerarası ilişkilerde önemli bir yeri olan empatinin homofobi ile ilişkisinin ortaya konması hedeflenmiştir (Saraç, 2012). Bu kapsamda, yapılan bu çalışmada öncelikle bu çalışma için geliştirilmiş ve katılımcıların eşcinsel bir gençle ilgili okudukları senaryoya dayalı olarak hazırlanmış Senaryo Anketi sunulmuş ve kişilerin eşcinsel bir çocuğa sahip olmaları durumunda nasıl davranacakları ve verecekleri tepkiler değerlendirilmeleri istenmiştir. Eşcinsel bireylerin en önemli problemlerinden birinin de, aile tarafından eşcinsel yönelimlerinin reddedilmesi olduğu bilinmektedir ve bu yüzden birçok eşcinsel birey, yönelimlerini aileleri ile paylaşmayı reddetmektedir. Bunun nedeni, ailelerinin bu konuda bilgi eksikliği olduğunu ve kabul etmeyeceklerini düşünmeleridir (Martin ve Hetrick, 1988). Bu noktadan hareketle çalışma, verilen

senaryo anketi üzerinden ebeveyn rolü yüklenerek homofobi ve empati düzeylerinin araştırılması şeklinde tasarlanmıştır. Katılımcıların kendilerinin çocuk sahibi olma durumları ve çocuklarının cinsiyeti gibi yine ebeveynlik rolü ile ilişkili değişkenler de çalışmada araştırılmıştır. Bu veriler ışığında çalışmadan elde edilen sonuçlarla, eşcinsellerin yaşadığı özellikle aile içi zorlukların belirleyicilerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Katılımcıların yaş grupları açısından homofobi toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı gözlemlenmiştir. Daha önce yapılmış çalışmalar, homofobinin yaş ile ilişkisine yönelik çelişkili veriler sunmaktadır. Ayrıca mevcut veriler daha çok kuşak farklılığından ziyade kronolojik yaş değişkeninin etkisini araştırır niteliktedir (Walch ve ark., 2010). Çalışmada özellikle 26-35 yaş arası katılımcıların yoğunlukta olmasından dolayı yaş değişkeninin homofobi üzerine etkisi net değerlendirilememiştir. Katılımcıların yaşları açısından homojen olmamaları çalışma açısından önemli bir kısıtlılık olarak kabul edilebilir. Buna karşılık katılımcıların yaklaşık %90'ı 45 yaş altında olduğu için çalışma sonuçlarının daha çok genç bireylerdeki homofobi ve empati düzeyleri ile ilgili sonuçlar verdiği değerlendirilebilir. Çalışmanın bir diğer bulgusu ise, mevcut literatürle uyumlu şekilde, hem Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği hem de Senaryo Anketi ele alındığında erkek katılımcılarda homofobi düzeyinin kadın katılımcılara göre daha yüksek olmasıdır (Walch ve ark., 2010). Bu sonuç, hipotezimizi destekler nitelikte olmakla birlikte, toplumsal roller açısından ele alındığında, fiziken güçlü olan erkek cinsiyetinin kendi cinsi ile ilgili görme eğiliminde olduğu toplumsal roller açısından da bir gösterge olabilir (Fingerhut ve

Peplau, 2006). Öyle ki bir erkeğin kendisine hemcinsi tarafından ilgi duyulması bile çoğu zaman bir erkeğin katlanamayacağı bir şey olabilir, çünkü kendini üstün cinsiyet olarak kabul eden ve etken roller üstlenmesi beklenen “erkek” başka bir erkeğin kendisini arzulaması durumunda edilgen role bürüneceğini düşünüyor olabilir (Whitley ve Ægisdóttir, 2000; Herek, 2000). Ayrıca kadınların eşcinselliğe karşı erkekler kadar negatif tutum içerisinde olmamaları, zaten toplum tarafından edilgen adledilen kadın cinsinin bir hemcinsi tarafından ilgi odağı olmasının, erkeklerde olduğu kadar sarsıcı nitelikte olmaması ile ilişkili olabilir (Herek, 2000). Bununla beraber, Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği sonuçlarına göre erkek katılımcıların her iki senaryo için homofobi puanlarının kadın katılımcılardan yüksek olduğu görülmektedir ve bu da ataerkil toplum düzeninin Türkiye’de yaşayan bireylere de ne denli nüfuz ettiğini destekler niteliktedir. Ek olarak, senaryo anketi sonuçlarına göre erkek katılımcıların her iki eşcinsel senaryosunda da benzer homofobi puanları aldığı görülmektedir. Buna karşılık, kadın katılımcıların kadın eşcinsel senaryoda, erkek eşcinsel senaryoya ve erkek katılımcıların homofobi puanlarına göre anlamlı düzeyde düşük homofobi puanları aldığı görülmektedir. Ayrıca Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği sonuçlarına göre erkek katılımcıların kadın eşcinsel senaryoda daha yüksek olmak üzere her iki eşcinsel senaryo için homofobi puan ortalamalarının kadın katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar da esasen erkek bireylerin her iki cinse yönelik homofobik tutumunun kadınlara göre daha yüksek olduğunu ve bireyler için homofobik tutumun cinsiyete göre değişkenliğini gösterir niteliktedir. Bu sonuçlar ayrıca herkese aynı sırayla verilen anket ve ölçeklerin kalıcı bir homofobik tutumu

ölçmekten ziyade kişilerin kendi yaşantılarını da göz önünde bulundurmaları nedeniyle durumsal homofobik tutumu ölçmüş olabileceğini göstermektedir.

Genel homofobi düzeyleri açısından Hudson ve Ricketts ölçeği sonuçları da dikkate alındığında, erkek bireylerin her iki cins eşcinsellere yönelik homofobi düzeylerinin kadın bireylere göre daha yüksek olduğu, ancak senaryo anketi sonuçlarına göre durumsal homofobi açısından, ebeveyn rolü yüklendiğinde, kadın katılımcılarda erkek eşcinselliğine yönelik homofobi düzeyinin, erkek homofobi düzeyleri ile benzer düzeyde ve kadın eşcinselliğine göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Erkek bireylerde erkek eşcinselliğine yönelik homofobi düzeyinin Hudson ve Ricketts ölçeğine göre kadın eşcinselliğine göre daha düşük olduğu gözlenirken senaryo anketinde benzer düzeyde olması da senaryo anketinin durumsal homofobi düzeyini ölçmekte genel ölçeklerden farklılaştığını destekler nitelikte bir bulgudur (Herek, 2000). Ayrıca çalışmanın kadın eşcinsellere yönelik homofobi düzeyinin katılımcı cinsiyeti açısından farklı olmayacağı hipotezi ile uyumsuz olarak, senaryo anketi sonuçlarına göre; kadın eşcinsel genç senaryolu anketi dolduran erkek katılımcıların kadın eşcinsellere yönelik homofobi düzeylerinin aynı tür anketi dolduran kadın katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek çıkması da, üreme ve soyun devamlılığı açısından homofobi düzeylerinin değerlendirilmesi anlamında önemli bir diğer bulgu olabilir. Bu sonuçların, homofobi düzeylerinin belirlenmesinde türün devamlılığı faktörünün etkisine işaret edebileceği düşünülmektedir.

Katılımcıların eğitim düzeyleri yükseldikçe homofobi puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı derecede düştüğü görülmektedir. Bu durum da eğitimin

önemini bir kez daha karşımıza çıkarmaktadır. Özellikle ilköğretim mezunu kişilerin yüksek homofobi ve düşük empati puanları, lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip kişilerin homofobi puanlarının anlamlı derecede düşük olması entellektüel gelişimin kişilerin bakış açılarını ne derecede etkileyebileceği açısından bize fikir sunmaktadır (Şah, 2012, s. 27). Eğitim düzeyi yüksek olan bireylerde homofobinin daha düşük seviyede olduğu çeşitli çalışmalar gösterilmiştir (Vu ve ark., 2012; Walch ve ark., 2010). Ayrıca empati düzeyleri de homofobi düzeyine benzer şekilde eğitim durumu ile ters yönlü bir ilişki göstermiştir. Ancak eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin homofobi ve empati açısından daha iyi seviyede olmaları eğitim ile ilişkili olabileceği gibi bu kişilerin yetiştikleri aile ortamı ile ilişkili de olabilir (Legate, 2019). Katılımcıların yetiştiği aile ortamı çalışma dahilinde incelenmediği için bu etki değerlendirilememiştir.

Meslek gruplarına göre katılımcıların homofobi ve empati düzeyleri karşılaştırıldığında, sosyal bilimler alanında çalışan bireylerin daha az homofobik ve daha empatik oldukları saptanmıştır. Güncel veriler ışığında bu sonuç mevcut literatür ile uyumludur. Yapılan çalışmalar karışık sonuçlar sunmakla birlikte sosyal bilimler alanında çalışanların daha az homofobik olduklarını ve empati düzeylerinin daha yüksek olduğunu destekler veriler sunmaktadır (Crisp, 2005; Harton ve Lyons, 2003). Empatik yönü yüksek bireylerin sosyal bilimlerle ilgili alanlarda çalışıyor olma ihtimali yüksektir. Bu nedenle empatinin ve homofobinin düzeyi açısından meslek faktörünün nedensel etkisini sadece mevcut veriler ışığında değerlendirilebilmek mümkün görünmemektedir.

Çocuk sahibi olma durumu ele alındığında ise ebeveyn olan kişilerin daha homofobik oldukları sonucuna varılmaktadır. Bu durum da çocuk sahibi olmanın kişilerde hassasiyet yaratmasına sebep olma ihtimalini akla getirmektedir. Geleneksel toplum yapısında eşcinselliğe karşı oluşmuş önyargılar da göz önüne alındığında ebeveyn olan kişilerin bu yargılardan etkilenerek eşcinselliğe karşı negatif tutum geliştirmiş olma ihtimalleri yüksektir. Bununla birlikte, erkek çocuk sahibi olan katılımcılarda homofobi düzeylerinin yüksek olması da dikkat çekicidir. Bu sonuç da katılımcıların kendi cinsiyetlerindeki benzer şekilde erkek çocuk sahibi olmanın da homofobi düzeylerini artırabileceğini destekler niteliktedir. Buna karşılık çocuk sahibi olmanın empati düzeyleri açısından bir fark oluşturmadığı gözlenmiştir. Tüm bu veriler birlikte ele alındığında, homofobinin daha durumsal bir kavram olabileceği, empatinin ise daha bireysel özellikler ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Ancak empatinin öğrenilen ve geliştirilebilen bir kavram olduğu, kültür ve sosyalleşmenin empatinin gelişiminde önemli rol oynadığı da bilinmekte ve göz önünde bulundurulmalıdır. Katılımcı cinsiyetinin empati üzerine etkisi incelendiğinde ise mevcut literatürdeki verilerle uyumlu şekilde kadın katılımcılardaki empati düzeyinin erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Clarke ve ark., 2016).

Tarihsel süreçte pek çok kez değişikliğe uğrayan empati kavramının güncel hali kısaca kişinin karşısındaki insanın yerine kendisini koyma ve o insanın duygu ve düşüncelerini anlama gayreti olarak ifade edilmektedir. Yani empati bir insanın başka bir insanla konuşarak veya konuşmadan iletişim halinde olması, karşısındakinin duygularını ve düşüncelerini doğru bir biçimde anlaması ve

değerlendirmesidir. Başkalarının duygu ve düşüncelerinin objektif bir şekilde farkına varma, bu duygu ve düşünceleri kendi içerisinde yaşama ve kendini karşısındakinin yerine koyma olarak tanımlanan empati kavramı, bilişsel ve duygusal bir süreçtir (Budak ve ark., 2007; akt., Karagüven ve Hülya, 2015). Yapılan bu araştırmada ise cinsiyete göre empati puanları ele alındığında kadınların empati düzeylerinin erkeklere göre belirgin düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Kadınların ilişkilerinde daha yakın ve samimi olmalarının empati düzeyini etkileyebileceği düşünülmektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri gereğince kadının daha duygusal erkeğin ise daha mantıklı taraf olarak kategorize edilmesi kadınlara empatik bakış açısını empoze etmiş olabilir. Çünkü topluma göre kadın toparlayıcı, anlayışlı ve fedakar olan taraftır. (Günay ve Bener, 2011, s. 158-159). Son olarak ise kadınların geçmişten günümüze toplumdaki rolü erkeklerin toplumdaki rollerine nazaran daha hızlı değişmekte ve modernize olmaktadır. 50 yıl önceki kadın rolleri ile erkek rolleri arasında uçurum varken günümüzde kadının rolleri erkeğin rollerini de kapsayacak şekilde revize edilmiş haldedir ve gün geçtikçe de kadının etkinliği artmaktadır. Kadınların zaman içerisinde yaşamda daha çok yer alan bir konumda olmaları, buna karşın erkeklerin geleneksel rollerini korumakta muhtemel eğilimleri empati düzeyleri açısından saptanmış olan farklılığın etkenlerinden birisi olabilir. Günümüzde kadının yaşantısını kendi başına idame ettirme gerekliliğine bağlı daha kapsamlı roller üstlenmesi de giderek yaygınlaşıyor olabilir, bu durum da empati düzeylerini etkileyebilecek bir faktör gibi görünmektedir (Clow ve Ricciardelli, 2011).

Yaş açısından ele alındığında ise Temel Empati ölçeği ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Bu durum çalışmadaki katılımcıların büyük oranda genç kesimden kaynaklanması ile açıklanabilir. 45 yaş altındaki katılımcıların örneklemin büyük kısmını oluşturması sebebiyle böyle bir sonuçta varıldığı düşünülmektedir.

Ayrıca eğitim düzeyi arttıkça empati puanlarının da arttığı sonucuna varılmıştır. Bu da eğitimin kişilerin empatik gelişimlerine de olumlu yönde katkısı olduğunu göstermektedir. Literatürde empatinin eğitim yoluyla geliştirilebilen ve eğitim düzeyi ile ilişkili bir kavram olduğunu destekler nitelikte veriler mevcuttur (Feshbach ve Feshbach, 2011). Ayrıca Temel Empati Ölçeği' nin alt ölçekleri olan bilişsel ve duygusal empati sonuçları incelendiğinde kadınların erkeklerden iki grupta da anlamlı ölçüde daha yüksek empati skoruna sahip oldukları görülmektedir. Güncel çalışmalarda elde edilen sonuçlara göre özellikle duygusal empatinin hormonal yönüyle de ağırlıklı olarak kadınlarda daha ön plana çıktığı görülmektedir (Kimmig ve ark., 2021). Bu veriler de kadın ve erkeklerde empati düzeylerinin sadece sosyal psikolojik değil biyolojik yönünün de olabileceğini destekler niteliktedir.

Katılımcıların Temel Empati Ölçeği ve Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği sonuçları beraberce ele alındığında aralarında ters yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Yani kişilerin homofobi düzeyleri arttıkça empati seviyelerinde azalma olduğu saptanmıştır. Bu sonuç da hipotezlerimizi destekler niteliktedir. Her ne kadar gerek homofobi kavramı, gerekse empati kavramı sosyal gelişimsel süreçte değişkenlik gösteren özellikler olsa da kişinin yaşamına olan etkileri

değerlendirildiğinde bu iki kavramın ters yönlü bir ilişki içerisinde olması beklenen bir durumdur. Empatik bireyler toplumsal yaşamda alınan roller, çocuk bakımı, eş ilişkisi gibi birçok alanda daha az sorunla karşılaşmaktadır. Empatinin getirdiği iletişim ve ilişki yönündeki olumlu katkılar karşısında homofobi bozucu bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Chaux ve León, 2016; Wahlund, 2014). Bu nedenle empatik yönü gelişmiş kişilerin daha az homofobik olmaları beklenir. Ayrıca katılımcı cinsiyetinin homofobiyi ve empatiyi yordadığı saptanmıştır. Bu veri de yüksek homofobi düzeyleri açısından erkek cinsiyet yönünde farklılığı destekler niteliktedir. Erkek bireylerde yüksek homofobi düzeylerinin görülmesi, erkek cinsiyete mensup olmanın yüksek homofobi düzeylerini yordaması, toplumda eşcinsellere yönelik olumsuz tutumların önüne geçilmesi ya da azaltılması açısından erkek nüfusunun daha öncelikli ele alınması gerektiği görüşüne ışık tutmaktadır. Sosyal bilimler alanında çalışmanın da homofobiyi ve empatiyi yordamada etkili olduğu görülmektedir. Bu veri de sosyal çalışmacıların mesleki becerilerinin eşcinsel bireylere ulaşmaları açısından önemli bir faktör olabileceğine işaret etmektedir.

Katılımcı ve senaryo cinsiyeti, empatinin bilişsel ve duygusal boyutları birarada iken yapılan regresyon analizi bu değişkenlerden bilişsel empati ve katılımcı cinsiyetin homofobiyi yordayabileceğini göstermiştir. Bu veri diğer saptanmış yordayıcı veri analizleri ile uyumlu olmakla birlikte kadın cinsiyette daha öne çıkan duygusal empatinin değil de bilişsel empatinin farklılaşması dikkat çekici bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilişsel empati, zihin okuma becerisi ile yakın anlamlı bir kavram olup kişinin karşısındakinin düşüncelerini ve zihninden geçenleri tahmin edebilme becerisi olarak tanımlanabilir (Khanjani ve ark., 2015). Bilişsel empati

becerisi yüksek bireylerin homofobi açısından daha düşük riskte olması bir anlamda bu kişilerin eşcinsel bireylerin yaşantıladığı zorlukları ve zihinsel durumlarını farkedebilme ve buna göre şekillenebilme becerilerinin görece daha yüksek olması ile ilişkili olabilir. Duygusal empati düzeyinin, daha az homofobi düzeyi olan kadın katılımcılarda daha yüksek olmasına rağmen homofobiyi yordamıyor olması ise homofobi düzeyi düşük bireylerde duygusal empatik süreçlerin daha geri planda kaldığını, bir anlamda eşcinsel bireylerin duygularından çok zihinsel durumlarını farkedebilme süreçlerinin ön plana çıktığını tanımlıyor olabilir. Bu sonuç heteroseksüel kişilerde cinsel yönelim farklılığı nedeniyle eşcinsellere yönelik empati boyutlarının daha bilişsel boyutta işlediğine işaret ediyor olabilir.

Dini açıdan eşcinselliğin günah olduğu görüşüne katılan bireylerin homofobi düzeyi yüksek olarak bulunmuştur. Eşcinsellik ve homofobi konusunda yapılmış birçok çalışmada da dindar bireylerde homofobinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Dini inanışlar çerçevesinde eşcinselliğe genelde eleştirel bakılması ve eşcinselliğin günah kavramı ile ilişkilendirilmesi tahmin edileceği gibi bu inanışı taşıyan bireylerde homofobi düzeylerinin yüksek olması ile ilişkilendirilebilir (Wilkinson, 2004).

Eşcinsel tanıdığı olan katılımcıların homofobi düzeylerinin eşcinsel tanıdığı olmayanlara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmalarda, eşcinsel bireylerle kurulan sosyal iletişimin eşcinselliğe yönelik olumsuz tutumları azaltabileceği ifade edilmiştir (Anderssen, 2002). Ayrıca çalışmamızdaki bulgu ile uyumlu olarak ailesinde ya da arkadaş çevresinde eşcinsel tanıdığı olan kişilerde eşcinselliğe yönelik olumsuz tutumun ve homofobinin daha düşük olduğunu

destekler nitelikte veriler de mevcuttur (Borlu, 2018; Matchinsky ve ark., 1996). Bununla beraber, eşcinsel tanıdığı aileden bir birey olmasının eşcinselliğe yönelik tutumları olumsuz da etkileyebileceği öne sürülmüştür (Güney, Kargı ve Çorbacı-Oruç, 2004). Bu veriler ışığında eşcinsel kişilerle temas halinde olmanın homofobi düzeyini etkileyebileceği, homoseksüel bireylere yönelik kalıp yargılara olumlu yönde etkili olabileceği düşünülmeyle birlikte eşcinsel tanıdığı aile fertlerinden birisi olması halinde eşcinsel bireylerin cinsel yönelimlerini aile fertleri ile paylaşmakta ve aile desteği almakta zorlandığı hususu da dikkate alındığında olumsuz etki yaratıyor olabileceği değerlendirilmektedir. Çalışmamızda katılımcıların tanıdıkları eşcinsel bireylerin yakınlık dereceleri ile ilgili veri olmadığından bu farklılık ile ilgili kapsamlı bir değerlendirilme yapılamamıştır.

Çalışmadan elde edilen bulguların klinik uygulamalar açısından olası katkılarına bakılacak olunursa, eşcinsel bireylerin homofobi ile mücadelesi ve aile desteği konularında kişisel cinsiyetlerinin önemli olduğu, özellikle eğitim düzeyi düşük, erkek ebeveynlerin homofobi ve empatik yaklaşım açısından daha riskli bir grup olabileceği, empati kavramının homofobi ile ilişkili sorunların değerlendirilmesinde yeri olabileceği, klinik müdahaleler ve sosyal destek mekanizmalarının işletilmesinde bu faktörlerin göz önünde bulundurulmasının verimlilik açısından önemli olabileceği değerlendirilmektedir.

SONUÇ

Bireylerdeki homofobi ve empati düzeylerini ölçen bu çalışma ile eşcinsellik ve homofobi konusunda yapılmış olan çalışmalara katkıda bulunmuştur. Çeşitli disiplinler tarafından ele alınan bu konunun, psikolojik boyutunun incelenmesi, eşcinselliğin çok yönlü olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle Türkiye’de eşcinselliğin düzeltilmesi gereken bir bozukluk ya da hastalık olarak kabul görmesi, psikolojik yönleriyle homofobinin araştırılmasını bir şart haline getirmektedir. Bu bağlamda, mevcut çalışma ile psikoloji alanında homofobiye yönelik yapılan çalışmaların artmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Bununla beraber, senaryo anketi oluşturularak konuya ilişkin nicel çalışmalara yeni bir boyut kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma için geliştirilen özgün anketin, ileride yapılacak araştırmalarda kullanılması ümit edilmektedir. Bu bakımdan mevcut çalışmanın, homofobiye yönelik yapılacak benzer çalışmalar için katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada demografik bilgiler ışığında, yetişkinlerde empati ve homofobi düzeyleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda yetişkinlerde, empati ve homofobi düzeyleri arasında negatif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda erkeklerin homofobi skorlarının, kadınlara göre daha yüksek oranlarda olduğu görülmüştür. Bu sonucu destekleyen empati düzeyi açısından da yine kadınların erkeklerden daha yüksek empati düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Erkek eşcinsel genç temalı senaryoyu okuyan kadın ve erkek katılımcıların, durumsal homofobi ve empati düzeyi açısından erkek eşcinselliğine karşı olumsuz tutumlarının daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Kadın eşcinsel genç temalı senaryolarda, erkek ve kadın katılımcılar arasında eşcinselliğe karşı tutumlar açısından anlamlı bir fark bulunmuştur. Kadın eşcinsel genç temalı senaryoyu okuyan erkekler, kadınlardan anlamca daha yüksek homofobi düzeyine sahip çıkmışlardır. Ayrıca eşcinsellik konusunda farkındalığı ve duyarlılığı daha yüksek olduğu düşünülen sosyal bilimlerde uzmanlaşmış katılımcıların (psikolog, sosyolog, sosyal hizmet uzmanı ve psikiyatristler vb.) diğer meslek gruplarına mensup (mühendis, hizmet sektörü çalışanları vb.) katılımcılara göre daha düşük homofobi ve daha yüksek empati düzeylerine sahip oldukları görülmüştür. Ebeveynler açısından özellikle erkek çocuk sahibi olmanın da homofobi düzeylerini artırabilen bir etmen olduğu görülmüştür. Eşcinsel tanıdığı olan kişilerin ise homofobi düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür.

Araştırmanın Sınırlılıkları ve İlerideki Çalışmalar İçin Öneriler

Araştırmanın ana zorluklarından birisi homofobiyle ilgili çalışmalara katılımcı bulma konusunda yaşanan sıkıntıdır. Ulaşılan kişilerin yaklaşık %20' si çalışmaya katılmak istemediklerini beyan etmişlerdir. Pandemi nedeniyle çalışmada verilerin toplanması 8 ay gibi uzun bir sürede ve Google Drive online form üzerinden internet kullanımı olan kişiler ile sağlanabilmiştir. Bu nedenle internet kullanımı ile ilgili yeterli imkanı ya da bilgisi olmayan, özellikle yaşlı katılımcılara ulaşamamıştır.

KAYNAKÇA

- Acımış, N. M., ve Tekindal, M. A. (2013). Eğitim fakóltesi öğrencilerinin Hudson ve Ricketts tutum ölçeğine göre cinsel yönelimlere bakışı. *STED/Sürekli Tıp Eđitimi Dergisi*, 22(2), 38–46.
- Ahuja, K. K., Dhillon, M., Juneja, A., Deepak, S., ve Srivastava, G. (2019). Subverting heteronormativity: An intervention to foster positive attitudes toward homosexuality among Indian college students. *Journal of Homosexuality*, 66(6), 746–768.
- Akbaş, E. (2012). *Türkiye’de sosyal medyada futbol taraftarlarının erkeklik söylemleri* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Akkoyun, F. (1982). Empatik anlayış üzerine. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakóltesi Dergisi*, 15(2), 63–69.
- American Psychological Association. (2011). *Guidelines for psychological practice with lesbian, gay, and bisexual clients*. American Psychological Association, USA.
- Aring, C. D. (1958). Sympathy and Empathy. *Journal of the American Medical Association*, 167(4), 448–452.
<https://doi.org/10.1001/jama.1958.02990210034008>
- Ayhan Balik, C. H., ve Bilgin, H. (2019). Experiences of minority stress and intimate partner violence among homosexual women in Turkey. *Journal of Interpersonal Violence*, 0886260519864371.
- Bacanlı, H. (2002). *Gelişim ve öğrenme* (6. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.

- Bakır Ayğar, B., Gündoğdu, M., ve Ayğar, H. (2015). Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencilerinin eşcinsellere yönelik tutumları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41), 769-777.
- Barker, R. L. (2003). *The social work dictionary* (5th ed.). NASW Press Washington, DC.
- Biçmen, Z., ve Bekiroğulları, Z. (2014). Social problems of LGBT people in Turkey. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 113, 224–233. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.01.029>
- Bieber, I. (1988). *Homosexuality: A psychoanalytic study*. Jason Aronson.
- Boisvert, J. A., ve Harrell, W. A. (2010). Homosexuality as a risk factor for eating disorder symptomatology in men. *The Journal of Men's Studies*, 17(3), 210–225. <https://doi.org/10.3149/jms.1703.210>
- Borlu, G. (2018). *Eşcinsellere yönelik tutumların dindarlık düzeyi, yenilikçiliğe açık olma durumu, eşcinselliğe yönelik bilgi düzeyleri açısından bir değerlendirme*. (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lefkoşa.
- Calzo, J. P., ve Ward, L. M. (2009). Contributions of parents, peers, and media to attitudes toward homosexuality: Investigating sex and ethnic differences. *Journal of Homosexuality*, 56(8), 1101–1116.
- Cass, V. C. (1979). Homosexual identity formation: A theoretical model. *Journal of Homosexuality*, 4(3), 219–235. https://doi.org/10.1300/J082v04n03_01

- Çelik, M., Sanberk, İ., ve Şahin, İ. (2017). Türk LGB bireylerin yaşam doyumlarının yordamada psikolojik dayanıklılık. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1203–1213.
- Chantler, K. (2005). From disconnection to connection: 'Race', gender and the politics of therapy. *British Journal of Guidance & Counselling*, 33(2), 239–256.
- Chaux, E., ve León, M. (2016). Homophobic attitudes and associated factors among adolescents: A comparison of six Latin American countries. *Journal of Homosexuality*, 63(9), 1253–1276.
- Çifiliz, G. (2009). *Yetişkin bağlanma stilleri, keşfetme yönelimi ve deneyime açıklık kişilik özelliği ile eşcinselliğe ilişkin tutumlar arasındaki ilişkiler*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Clarke, M. J., Marks, A. D., ve Lykins, A. D. (2016). Bridging the gap: The effect of gender normativity on differences in empathy and emotional intelligence. *Journal of Gender Studies*, 25(5), 522–539.
- Clow, K. A., & Ricciardelli, R. (2011). Women and men in conflicting social roles: Implications from social psychological research. *Social Issues and Policy Review*, 5(1), 191-226.
- Cochran, S. D., Sullivan, J. G., ve Mays, V. M. (2003). Prevalence of mental disorders, psychological distress, and mental health services use among lesbian, gay, and bisexual adults in the United States. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71(1), 53–61.

<https://doi.org/10.1037/0022006X.71.1.53>

Çolak, Ö. (2009). *Eşcinsellere yönelik nefret suçları ve toplumun bu suçlar kapsamında faile ve mağdura yönelik tutumları*. (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

Crisp, C. (2005). Homophobia and use of gay affirmative practice in a sample of social workers and psychologists. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 18(1), 51–70. https://doi.org/10.1300/J041v18n01_05

Dağgöl, H. C. (2016). *Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerileri ile ebeveynlerin çocuk yetiştirme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Doğu Akdeniz Üniversitesi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.

Danyeli Güzel, Ö. (2017). *Lezbiyen, gey, biseksüel ve transseksüellerin sosyal dışlanma deneyimleri* (Yüksek lisans tezi). Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

D'Augelli, A. R. (1991). Gay men in college: Identity processes and adaptations. *Journal of College Student Development*, 32(2), 140–146.

D'Augelli, A. R. (1992). Lesbian and gay male undergraduates' experiences of harassment and fear on campus. *Journal of Interpersonal Violence*, 7(3), 383–395. <https://doi.org/10.1177/088626092007003007>

Davies, M. (2004). Correlates of negative attitudes toward gay men: Sexism, male role norms, and male sexuality. *The Journal of Sex Research*, 41(3), 259–266. <https://doi.org/10.1080/00224490409552233>

Dökmen, Ü. (2005). *İletişim çatışmaları ve empati* (30.Baskı). Sistem Yayıncılık.

- Drescher, J. (2002). Causes and becauses: On etiological theories of homosexuality. *Annual of Psychoanalysis*, 30, 57–68.
- Drescher, J. (2010). Queer diagnoses: Parallels and contrasts in the history of homosexuality, gender variance, and the diagnostic and statistical manual. *Archives of Sexual Behavior*, 39(2), 427–460. <https://doi.org/10.1007/s10508-009-9531-5>
- Eisenberg, N., ve Strayer, J. (1990). *Empathy and its development*. CUP Archive.
- Ellis, A. (1968). Homosexuality: The right to be wrong. *Journal of Sex Research*, 4(2), 96–107.
- Engin, C. (2015). LGBT in Turkey: Policies and experiences. *Social Sciences*, 4(3), 838–858. <https://doi.org/10.3390/socsci4030838>
- Ersoy, E., ve Köşger, F. (2016). Empati: Tanımı ve önemi/Empathy: Definition and its importance. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38(2), 9–17.
- Essayli, J. H., Murakami, J. M., & Latner, J. D. (2019). Perceived sexual orientation of men and women with eating disorders and obesity. *Journal of Homosexuality*, 66(6), 735–745. <https://doi.org/10.1080/00918369.2018.1484228>
- Evans, K. M., Kincade, E. A., ve Seem, S. R. (2010). *Introduction to feminist therapy: Strategies for social and individual change*. Sage.
- Fahs, B., ve Swank, E. (2020). Pray the gay will stay? Church shopping and religious gatekeeping around homosexuality in an audit study of Christian church officials. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 8(1), 106–118.

- Weeks, J. (2005). Fallen heroes? All about men. *Irish Journal of Sociology*, 14(2), 53-65.
- Feshbach, N. D ve Feshbach, S. (2011). Empathy and education. Decety, J., Ickes, W. (Ed.), *The social neuroscience of empathy* içinde (s. 85-98).
- Feinstein, B. A., Wadsworth, L. P., Davila, J., ve Goldfried, M. R. (2014). Do parental acceptance and family support moderate associations between dimensions of minority stress and depressive symptoms among lesbians and gay men? *Professional Psychology: Research and Practice*, 45(4), 239.
- Fingerhut, A. W., ve Peplau, L. A. (2006). The impact of social roles on stereotypes of gay men. *Sex roles*, 55(3-4), 273-278.
- Fliess, R. (1942). *The Metapsychology of the analyst*. In: *The Psychoanalytic Quaterly*. 11, 211–227.
- Freud, S. (2017). *Three essays on the theory of sexuality* (1905 Edition). eBookit. Com.
- Gençtan, E. (2012). *Psikanaliz ve Sonrası* (15.Basım). Metis Yayınları.
- George, D., ve Mallery, P. (2019). *IBM SPSS statistics 26 step by step: A simple guide and reference*. Routledge.
- Gilbert, P. (2015). The evolution and social dynamics of compassion. *Social and Personality Psychology Compass*, 9(6), 239–254.
- Goffman, E. (1963). Stigma and social identity. Tammy L. Anderson (Ed.), *Understanding Deviance: Connecting Classical and Contemporary Perspectives* içinde (s. 256-265). NY: Routledge.

- Gorman-Murray, A., Morris, S., Keppel, J., McKinnon, S., ve Dominey-Howes, D. (2017). Problems and possibilities on the margins: LGBT experiences in the 2011 Queensland floods. *Gender, Place & Culture*, 24(1), 37–51. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2015.1136806>
- Grulich, A. E., ve Kaldor, J. M. (2008). Trends in HIV incidence in homosexual men in developed countries. *Sexual Health*, 5(2), 113–118.
- Günay, G., ve Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 153(153).
- Güner, U., Kalkan, P., Öz, Y., Özsoy, E. C., ve Söyle, F. (2011). *Türkiye’de cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılığın izlenmesi raporu 1 Ocak–30 Haziran 2010*. İstanbul.
- Güney, N., Kargı, E., ve Çorbacı-Oruç, A. (2004). Üniversite öğrencilerinin eşcinsellik konusundaki görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Journal Of HIV/AIDS*, 7, 131-137.
- Halady, S. W. (2013). Attempted suicide, LGBT identity, and heightened scrutiny. *The American Journal of Bioethics*, 13(3), 20–22.
- Harton, H. C., ve Lyons, P. C. (2003). Gender, empathy, and the choice of the psychology major. *Teaching of Psychology*, 30(1), 19–24.
- Hasta, D., ve Güler, M. E. (2013). Saldırganlık: Kişilerarası ilişki tarzları ve empati açısından bir inceleme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 64-104.

- Hatchel, T., Polanin, J. R., ve Espelage, D. L. (2021). Suicidal thoughts and behaviors among LGBTQ youth: Meta-Analyses and a systematic review. *Archives of Suicide Research*, 25(1), 1–37. <https://doi.org/10.1080/13811118.2019.1663329>
- Herek, G. M. (1984). Beyond" homophobia": A social psychological perspective on attitudes toward lesbians and gay men. *Journal of Homosexuality*, 10(1–2), 1–21.
- Herek, G. M. (2003). Evaluating interventions to alter sexual orientation: Methodological and ethical considerations. *Archives of Sexual Behavior*, 32(5), 438–439.
- Herek, G. M., ve Capitanio, J. P. (1995). Black heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men in the United States. *Journal of Sex Research*, 32(2), 95–105.
- Herek, G. M., Cogan, J. C., Gillis, J. R., ve Glunt, E. K. (1998). Correlates of internalized homophobia in a community sample of lesbians and gay men. *Journal-Gay and Lesbian Medical Association*, 2, 17–26.
- Herek, G. M. (2000). SexualPrejudice and Gender: Do Heterosexuals' Attitudes Toward Lesbians and Gay Men Differ?. *Journal of social issues*, 56(2), 251–266.
- Hospers, H. J., ve Jansen, A. (2005). Why homosexuality is a risk factor for eating disorders in males. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24(8), 1188–1201.

- Hudson, W. W., ve Ricketts, W. A. (1980). A strategy for the measurement of homophobia. *Journal of Homosexuality*, 5(4), 357–372.
- Irwin, J. A., Coleman, J. D., Fisher, C. M., ve Marasco, V. M. (2014). Correlates of suicide ideation among LGBT Nebraskans. *Journal of Homosexuality*, 61(8), 1172–1191.
- Isay, R. A. (1989). *Being homosexual: Gay men and their development*. New York: Farrar-Straus-Giroux.
- Karlen, A. (1971). *Sexuality and homosexuality: A new view*.
- Jolliffe, D., ve Farrington, D. P. (2006). Development and validation of the Basic Empathy Scale. *Journal of Adolescence*, 29(4), 589–611.
- Karaduman, S. (2010). Modernizmden postmodernizme kimliğin yapısal dönüşümü. *Journal of Yaşar University*, 5(17), 2886–2899.
- Karagüven, M. H. Ü., ve Hülya, M. (2015). Empati ve sosyal zeka. *International Journal of Social Science*, 34, 187–197.
- Kerem, E., Fishman, N., ve Josselson, R. (2001). The experience of empathy in everyday relationships: Cognitive and affective elements. *Journal of Social and Personal Relationships*, 18(5), 709–729.
- Kimmig, A.-C. S., Wildgruber, D., Wendel, S.-M. U., Sundström-Poromaa, I., ve Derntl, B. (2021). Friend vs. Foe: Cognitive and affective empathy in women with different hormonal states. *Frontiers in Neuroscience*, 15, 187.
- King, M., McKeown, E., Warner, J., Ramsay, A., Johnson, K., Cort, C., Wright, L., Blizard, R., ve Davidson, O. (2003). Mental health and quality of life of gay

- men and lesbians in England and Wales: Controlled, cross-sectional study. *The British Journal of Psychiatry*, 183(6), 552–558.
- Kite, M. E. (1984). Sex differences in attitudes toward homosexuals: A meta-analytic review. *Journal of Homosexuality*, 10(1–2), 69–81.
- Kırel, Ç., Kocabaş, F., ve Özdemir, A. A. (2010). İşletmelerde algılanan cinsiyet temelli ayrımcılık: Eskişehir’de özel sektörde bir alan araştırması. *Çimento İşveren*, 2010, 5–15.
- Kohut, H. (1959). Introspection, empathy, and psychoanalysis an examination of the relationship between mode of observation and theory. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 7(3), 459–483.
- Korfhage, B. A. (2006). Psychology graduate students’ attitudes toward lesbians and gay men. *Journal of Homosexuality*, 51(4), 145–159. https://doi.org/10.1300/J082v51n04_08
- Lanzoni, S. (2018). *Empathy: A history*. Yale University Press.
- Legate, N., Weinstein, N., Ryan, W. S., DeHaan, C. R., ve Ryan, R. M. (2019). Parental autonomy support predicts lower internalized homophobia and better psychological health indirectly through lower shame in lesbian, gay and bisexual adults. *Stigma and Health*, 4(4), 367.
- LGBT Hakları Platformu. (2009). *Adaletin “LGBT” Hali*. <https://kaosgildernegi.org/images/library/2009adaletin-lgbt-hali.pdf>
- Love, M. M., Smith, A. E., Lyall, S. E., Mullins, J. L., ve Cohn, T. J. (2015). Exploring the relationship between gay affirmative practice and empathy

- among mental health professionals. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 43(2), 83–96.
- MacCulloch, M., ve Feldman, M. P. (1967). Aversion therapy in management of 43 homosexuals. *British Medical Journal*, 2(5552), 594.
- Martin, A. D., ve Hetrick, E. S. (1988). The stigmatization of the gay and lesbian adolescent. *Journal of Homosexuality*, 15(1–2), 163–183.
- Matchinsky, D. J., ve Iverson, T. G. (1996). Homophobia in heterosexual female undergraduates. *Journal of Homosexuality*, 31(4), 123–128.
- McConaghy, N. (1969). Subjective and penile plethysmograph responses following aversion-relief and apomorphine aversion therapy for homosexual impulses. *The British Journal of Psychiatry*, 115(523), 723–730.
- Mitrani, A. T. A. (2008). Eşcinsellere yönelik olumsuz tutumlar: Meslek grupları ve ilişkili özellikler. *Adli Bilimler Dergisi*, 7(4), 23–30.
- Mondimore, F. M. (1999). *Eşcinselliğin doğal tarihi. (B.Kılınçer, Çev.)*. Sarmal.
- Mora, N. (2008). *Medya, toplum ve haber kaynağı olarak sembolik seçkinler*. 25.
- Oksal, A. (2008). Turkish family members' attitudes toward lesbians and gay men. *Sex Roles*, 58(7), 514–525. <https://doi.org/10.1007/s11199-007-9370-6>
- Okutan, N., ve Büyüksahin-Sunal, A. (2011). Escinsellere yönelik tutumlar, cinsiyetçilik ve romantik ilişkilerle ilgili kalipyargılar: Yetişkin bağlanma biçimleri açısından bir değerlendirme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 14(27), 69.
- Özbek, M. (2005). İnsan ilişkilerinde empatinin yeri ve önemi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 49, 567-587.

- Öztürk, M. O., ve Uluşahin, A. (2014). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. Nobel Tıp Kitapevleri.
- Öztürk, P., ve Kindap, Y. (2011). Lezbiyenlerde içselleştirilmiş homofobi ölçeğinin psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 14(28), 24.
- Percy III, W. A. (2005). Reconsiderations about Greek homosexualities. *Journal of Homosexuality*, 49(3-4), 13-61.
- Plöderl, M., ve Tremblay, P. (2015). Mental health of sexual minorities. A systematic review. *International Review of Psychiatry*, 27(5), 367-385.
<https://doi.org/10.3109/09540261.2015.1083949>
- Plöderl, M., Wagenmakers, E.-J., Tremblay, P., Ramsay, R., Kralovec, K., Fartacek, C., ve Fartacek, R. (2013). Suicide risk and sexual orientation: A critical review. *Archives of Sexual Behavior*, 42(5), 715-727.
- Prati, G. (2012). A social cognitive learning theory of homophobic aggression among adolescents. *School Psychology Review*, 41(4), 413-428.
- Rogers, A., McRee, N., ve Arntz, D. L. (2009). Using a college human sexuality course to combat homophobia. *Sex Education*, 9(3), 211-225.
- Rogers, C. R. (1975). Empathic: An unappreciated way of being. *The Counseling Psychologist*, 5(2), 2-10.
- Şafak, Y. (2013). LGBT öğrencileri aile ve okul kısıncasına karşı nasıl korumalı. *KAOS-GL*.
- Şah, U. (2012). Eşcinselliğe, biseksüelliğe ve transseksüelliğe ilişkin tanımlamaların homofobi ve LGBT bireylerle tanışıklık düzeyi ile ilişkisi. *Psikoloji Çalışmaları*, 32(2), 23-48.

- Sakallı, N., ve Ugurlu, O. (2002). Effects of social contact with homosexuals on heterosexual Turkish university students' attitudes towards homosexuality. *Journal of Homosexuality*, 42(1), 53–62.
- Saraç, L. (2012). The relationships between homophobic attitudes and religiosity among Turkish physical education teacher majors. *Physical Education & Sport Pedagogy*, 17(3), 277-287.
- Saraç, L., ve Rahim, Z. E. (2009). Sporda homofobi: Erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin eşcinsel sporculara karşı tutumlarının karşılaştırılması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 20(3), 104–116.
- Schneider, K. J., Pierson, J. F., ve Bugental, J. F. (2014). *The handbook of humanistic psychology: Theory, research, and practice*. Sage Publications.
- Sharf, R. S. (2014). Psikoterapi ve psikolojik danışma kuramları. (N. V. Acar, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık (Orijinal çalışma basım tarihi 1995).
- Smitkova, H., Kuruc, A., ve Inakost, I. (2014). Psychological problems of LGBT people. *Coming-out for LGBT*, 244.
- Soyşekerci, S., ve Yılmaz, H. (2007). Cinsiyet ayrımcılığı olarak üstün erillik (Hypermasculinity) olgusunun Türkiye’de aile işletmeleri bağlamında araştırılması. *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 7(1), 2-10.
- Stueber, K. (2006). Rediscovering empathy. *Cambridge/Mass*.
- Swank, E., ve Raiz, L. (2010). Attitudes toward gays and lesbians among undergraduate social work students. *Affilia*, 25(1), 19–29.

- Taylor, C. (2002). Beyond empathy: Confronting homophobia in critical education courses. *Journal of Lesbian Studies*, 6(3-4), 219-234.
- Toker, N. (2018). Ayırımın yarattığı korku ve şiddet: Homofobi. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi (MSG)*, 17(65).
- Tomic, W. (1993). Behaviorism and cognitivism in education. *Psychology*, 30(3/4), 38-46.
- Topcu, Ç., Erdur-Baker, Ö., ve Çapa-Aydın, Y. (2010). Temel Empati Ölçeği Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4(34), 174-180.
- Uygun, E. (2006). *Psikiyatri servisinde çalışan hemşirelerin empati beceri düzeylerinin belirlenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Vu, L., Tun, W., Sheehy, M., ve Nel, D. (2012). Levels and correlates of internalized homophobia among men who have sex with men in Pretoria, South Africa. *AIDS and Behavior*, 16(3), 717-723.
- Wahlund, T. R. (2014). *A study of the associations among homophobia, empathy, and mindfulness* (Doktora tezi). Indiana University of Pennsylvania, USA.
- Walch, S. E., Orlosky, P. M., Sinkkanen, K. A., & Stevens, H. R. (2010). Demographic and social factors associated with homophobia and fear of AIDS in a community sample. *Journal of Homosexuality*, 57(2), 310-324. <https://doi.org/10.1080/00918360903489135>

- Whitley, B. E., ve Aegisdóttir, S. (2000). The gender belief system, authoritarianism, social dominance orientation, and heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men. *Sex Roles*, 42(11), 947-967.
- Wolter-Gustafson, C. (2008). Casting a wider empathic net: A case for reconsidering gender, dualistic thinking and person-centered theory and practice. *Person-Centered & Experiential Psychotherapies*, 7(2), 95–109.
- World Health Organization. (2010). *Developing sexual health programmes: A framework for action*. World Health Organization.
- Yalçınoğlu, N., ve Önal, A. (2014). Eşcinsel ve biseksüel erkeklerin içselleştirilmiş homofobi düzeyi ve sağlık üzerine etkileri/The internalized homophobia level of the homosexual and bisexual men and its effect on the health. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 12(2), 100–112.
- Yazgan-İnanç, B., ve Yerlikaya, E. E. (2016). Kişilik kuramları. (16. Baskı). *Ankara: Pegem Akademi*.

EKLER

EK A: Aydınlatılmış Onam Formu

Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi Psikoloji Bölümü, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi Cansu AKBAŞ tarafından yürütülen bu çalışmada eşcinselliğe yönelik tutumların ve iletişim tarzlarının araştırılması hedeflenmektedir. Bu bağlamda sizlerden bazı ölçeklerin eksiksiz bir biçimde doldurmanız talep edilmektedir.

Tamamen gönüllülük esasına dayanan ve yaklaşık 15 dakikanızı alacak bu envanterleri doldururken sizlerden hiçbir kimlik bilginiz istenmeyecektir. Ayrıca cevaplarınızın tamamen gizli tutulacağı ve dilediğiniz takdirde çekilebileceğiniz bu çalışmayla ilgili daha fazla bilgi almak için Cansu AKBAŞ (E-posta: akbaş.cansu11@gmail.com) ya da tez danışmanı Psikoloji Bölümü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programı Prof. Dr. Şeyda Türk (E-posta: seyda.turk@acibadem.edu.tr) ile iletişime geçebilirsiniz.

Bilimsel çalışmamıza katkılarınız bu alandaki literatürde yer alan boşluğu dolduracağından katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve rahatsızlık duyduğum takdirde araştırmadan çekilebileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum. (Formu doldurup imzaladıktan sonra uygulayıcıya geri veriniz).

Tarih

İmza

EK B: Tanıtıcı Bilgiler

Yaş:

Cinsiyet: Kadın Erkek Diğer

Medeni Hal: Bekar Evli Boşanmış Dul

Çocuk sahibi olma durumu: Evet Hayır

Varsa çocuk sayısı:

Çocukların cinsiyeti: Kız.....adet Erkek.....adet

Eğitim durumu: Okur-yazar değil İlkokul Ortaokul

Lise Üniversite Yüksek lisans Doktora

Meslek/sector:

Hiç eşcinsel tanıdığınız oldu mu? Evet Hayır

Dini inancınızı nasıl derecelendirirsiniz? Yok Az Orta Yüksek

EK C: Senaryo Anketi (Erkek birey senaryo)

Aşağıda yaşamdan bir kesit sunulmuştur ve sizden bu hikayeyi okuduktan sonra sorulara size uygun ölçüde cevap vermeniz beklenmektedir. Katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayalıdır ve dilediğiniz zaman araştırmadan çekilebilirsiniz. Elde edilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçlıdır ve bilgileriniz gizli tutulacaktır.

Sorularımız için iletişim : 02165004444

Emir 20 yaşında, ailenin sevilen, saygılı ve derslerinde başarılı ortanca çocuğudur. Ülkenin en iyi Üniversitelerinden birinde Üniversite 1. Sınıf öğrencisidir ve kendisinden 6 yaş küçük bir erkek kardeşi ve 4 yaş büyük bir ablası bulunmaktadır. Ebeveynleri tarafından her zaman evin uyumlu ve “aklı başında” çocuğu olarak tabir edilen Emir, çevresi tarafından da sevilen ve yaşıtlarına örnek gösterilen bir gençtir. Fakat 2 yıldır Emir yaşıt hemcinsleri gibi olmadığını, diğer erkek arkadaşları gibi kızlardan değil de erkeklerden hoşlandığını ve eşcinsel yöneliminin olduğunu fark etmiştir. Henüz 18 yaşındayken bu durumun farkına varan Emir başlarda büyük içsel çatışmalar yaşamış, kabullenmek istememiş ve farklılığından ötürü aşırı derece kaygılanmıştır. Sonraları ise durumu kabullenmiştir ve 7 aydır düzenli bir eşcinsel ilişkisi bulunmaktadır. Emir ailesinin ve çevresinin bu durumdan haberdar olmasını istemediğinden çok sevdiği ve birbirlerini gerçekten tamamladıklarını düşündüğü erkek arkadaşıyla şehrin diğer yakasında buluşmaktadır. Bir gün yine sevgilisiyle buluşup sahilde el ele yürürken Emir aile dostları olan, ortaokuldan arkadaşı Kerim'in babasıyla karşılaşmıştır ve durumu toparlamaya çalışsa da gerçeği gizleyememiştir. Gördükleri karşısında şaşırın adam hemen Emir'in ebeveynlerini arayarak gördüklerini paylaşmıştır.

<p>Lütfen aşağıdaki ifadelere hangi ölçüde katılıp katılmadığınızı belirtiniz.</p> <p>1=Tamamen katılmıyorum 2=Katılmıyorum 3=Katılıyorum 4=Tamamen katılıyorum</p>				
1) Emir benim çocuğum olsa ben bu durumu soğukkanlılıkla karşıladım.	1	2	3	4
2) Ailesi Emir'in cinsel yönelimine saygı duymalıdır.	1	2	3	4
3) Emir ebeveynleri tarafından desteklenmelidir.	1	2	3	4
4) Emir'in ebeveynlerinden biri olsam onun cinsel yönelimini onayladım.	1	2	3	4
5) Emir'in cinsel yönelimi ailedeki diğer çocukları olumsuz yönde etkiler.	1	2	3	4
6) Emir gibi bir çocuğa sahip olmak utanç vericidir.	1	2	3	4
7) Aile Emir'in cinsel yönelimiyle ilgili bu gelişimi çevreden gizli tutmalıdır.	1	2	3	4
8) Emir'in cinsel yönelimlerinin aile tarafından kabulü Emir'in sağlıklı bir yaşam sürmesine neden olacaktır.	1	2	3	4
9) Bu durumun ortaya çıkmasıyla birlikte ailenin toplumdaki itibarı Emir'in cinsel yönelimi nedeniyle sarsılacaktır.	1	2	3	4
10) Cinsel yönelimi Emir gibi olan bir çocuğumun olması durumunda onun toplum içinde yaşayabileceği zorlukları düşünerek endişelenirim.	1	2	3	4
11) Emir benim çocuğum olsaydı, benzer deneyimler yaşayan ailelerle iletişime geçtim.	1	2	3	4
12) Oğlumun eşcinsel olması benim ona olan sevgimi azaltır.	1	2	3	4
13) Oğlumun eşcinsel olması halinde onu normale çevirmek için her türlü tedavi yöntemine başvurum.	1	2	3	4
14) Oğlumun eşcinsel olduğunu öğrensem daha iyi bir yaşam sürmesi ve topluma adapte olabilmesi için psikolojik destek almasını sağlarım.	1	2	3	4
15) Oğlum eşcinselse günah işlemektedir.	1	2	3	4
16) Böyle bir durumda, çocuğumun hissettikleri benim için önemlidir.	1	2	3	4

Size toplumda Nihal gibi eşcinsel yönelimi olan çocukların oranı yüzde kaçtır?

%0...%10...%20...%30.....%40.....%50.....%60.....%70.....%80.....%90...%100...

EK D: Senaryo Anketi (Kadın birey senaryo)

Aşağıda yaşamdan bir kesit sunulmuştur ve sizden bu hikayeyi okuduktan sonra sorulara size uygun ölçüde cevap vermeniz beklenmektedir. Katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayalıdır ve dilediğiniz zaman araştırmadan çekilebilirsiniz. Elde edilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçlıdır ve bilgileriniz gizli tutulacaktır.

Sorularımız için iletişim : 02165004444

Nihal 20 yaşında, ailenin sevilen, saygılı ve derslerinde başarılı ortanca çocuğudur. Ülkenin en iyi Üniversitelerinden birinde Üniversite 1. Sınıf öğrencisidir ve kendisinden 6 yaş küçük bir kız kardeşi ve 4 yaş büyük bir ağabeyi bulunmaktadır. Ebeveynleri tarafından her zaman evin uyumlu ve “aklı başında” çocuğu olarak tabir edilen Nihal, çevresi tarafından da sevilen ve yaşlılarına örnek gösterilen bir gençtir. Fakat 2 yıldır Nihal yaşıt hemcinsleri gibi olmadığını, diğer kız arkadaşları gibi erkeklerden değil de kızlardan hoşlandığını ve eşcinsel yöneliminin olduğunu fark etmiştir. Henüz 18 yaşındayken bu durumun farkına varan Nihal başlarda büyük içsel çatışmalar yaşamış, kabullenmek istememiş ve farklılığından ötürü aşırı derece kaygılanmıştır. Sonraları ise durumu kabullenmiştir ve 7 aydır düzenli bir eşcinsel ilişkisi bulunmaktadır. Nihal ailesinin ve çevresinin bu durumdan haberdar olmasını istemediğinden çok sevdiği ve birbirlerini gerçekten tamamladıklarını düşündüğü kız arkadaşıyla şehrin diğer yakasında buluşmaktadır. Bir gün yine sevgilisiyle buluşup sahilde el ele yürürken Nihal aile dostları olan, ortaokuldan arkadaşı Ceren'in babasıyla karşılaşmıştır ve durumu toparlamaya çalışsa da gerçeği gizleyememiştir. Gördükleri karşısında şaşırın adam hemen Nihal'in ebeveynlerini arayarak gördüklerini paylaşmıştır.

Lütfen aşağıdaki ifadelere hangi ölçüde katılıp katılmadığınızı belirtiniz.				
1=Tamamen katılmıyorum				
2=Katılmıyorum				
3=Katılıyorum				
4=Tamamen katılıyorum				
1) Nihal benim çocuğum olsa ben bu durumu soğukkanlılıkla karşılardım.	1	2	3	4
2) Ailesi Nihal'in cinsel yönelimine saygı duymalıdır.	1	2	3	4
3) Nihal ebeveynleri tarafından desteklenmelidir.	1	2	3	4
4) Nihal'in ebeveynlerinden biri olsam onun cinsel yönelimini onaylardım.	1	2	3	4
5) Nihal'in cinsel yönelimi ailedeki diğer çocukları olumsuz yönde etkiler.	1	2	3	4
6) Nihal gibi bir çocuğa sahip olmak utanç vericidir.	1	2	3	4
7) Aile Nihal'in cinsel yönelimiyle ilgili bu gelişimi çevreden gizli tutmalıdır.	1	2	3	4
8) Nihal'in cinsel yönelimlerinin aile tarafından kabulü Nihal'in sağlıklı bir yaşam sürmesine neden olacaktır.	1	2	3	4
9) Bu durumun ortaya çıkmasıyla birlikte ailenin toplumdaki itibarı Nihal'in cinsel yönelimi nedeniyle sarsılacaktır.	1	2	3	4
10) Cinsel yönelimi Nihal gibi olan bir çocuğumun olması durumunda onun toplum içinde yaşayabileceği zorlukları düşünerek endişelenirim.	1	2	3	4
11) Nihal benim çocuğum olsaydı, benzer deneyimler yaşayan ailelerle iletişime geçerdim.	1	2	3	4
12) Kızımın eşcinsel olması benim ona olan sevgimi azaltır.	1	2	3	4
13) Kızımın eşcinsel olması halinde onu normale çevirmek için her türlü tedavi yöntemine başvururum.	1	2	3	4
14) Kızımın eşcinsel olduğunu öğrensem daha iyi bir yaşam sürmesi ve topluma adapte olabilmesi için psikolojik destek almasını sağlarım.	1	2	3	4
15) Kızım eşcinselse günah işlemektedir.	1	2	3	4
16) Böyle bir durumda, çocuğumun hissettikleri benim için önemlidir.	1	2	3	4

Size toplumda Nihal gibi eşcinsel yönelimi olan çocukların oranı yüzde kaçtır?

%0...%10...%20...%30.....%40.....%50.....%60.....%70.....%80.....%90.....%100...

EK E: Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği

Lütfen aşağıdaki her bir ifade ile ne derece hemfikir olup olmadığınızı, verilen ölçekteki puanlardan birini seçerek işaretleyiniz. 1= Hiç katılmıyorum 2= Oldukça katılmıyorum 3= Birazcık katılmıyorum 4= Birazcık katılıyorum 5= Oldukça katılıyorum 6= Çok katılıyorum anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve BOŞ bırakmayınız.						
1) Bir eşcinsel grubun içinde olmaktan rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5	6
2) Kendi cinsimden birisi bana karşı cinsel ilgi gösterirse sinirlenirim.	1	2	3	4	5	6
3) Çocuğumun eşcinsel olduğunu öğrenseydim hayal kırıklığına uğrardım.	1	2	3	4	5	6
4) Kardeşimin eşcinsel olduğunu öğrenseydim üzülürdüm.	1	2	3	4	5	6
5) Eşcinsellerin katıldığı sosyal aktivitelere katılmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5	6
6) Kızımın öğretmeninin lezbiyen olduğunu öğrenmek beni rahatsız etmez.	1	2	3	4	5	6
7) Kendi cinsimden birisi bana cinsel ilgi gösterirse canım sıkılır.	1	2	3	4	5	6
8) Bir partide bir eşcinselle rahatça konuşurum.	1	2	3	4	5	6
9) Oğlumun erkek öğretmeninin eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız eder.	1	2	3	4	5	6
10) Erkek bir eşcinselle beraber çalışmak beni rahatsız etmez.	1	2	3	4	5	6
11) Kendi cinsimden birisinin bana cinsel ilgi göstermesi beni rahatsız etmez.	1	2	3	4	5	6
12) Çocuğumun eşcinsel olduğunu öğrenirsem, iyi bir ebeveyn olmadığımı düşünürüm.	1	2	3	4	5	6
13) Kendi cinsimden birisini çekici bulmaktan rahatsızlık duymam.	1	2	3	4	5	6
14) Toplum içinde iki erkeğin el ele tutuştuğunu görmek beni iğrendirir.	1	2	3	4	5	6
15) Doktorumun eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız eder.	1	2	3	4	5	6

EK E: Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği (devam)

16) Patronumun eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız eder.	1	2	3	4	5	6
17) Kendi cinsimden birisinin bana cinsel ilgi göstermesi beni gururlandırır.	1	2	3	4	5	6
19) Eşimin ya da partnerimin kendi cinsinden birisine ilgi duyması beni rahatsız eder.	1	2	3	4	5	6
20) Komşumun eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız eder.	1	2	3	4	5	6
21) Eşcinsellerin gittiği bir barda görülmek beni rahatsız eder.	1	2	3	4	5	6
22) Mensubu olduğumun dinin, din adamının eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız eder.	1	2	3	4	5	6
23) Kendi cinsimden en iyi arkadaşımın eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız etmez.	1	2	3	4	5	6
24) Kendi cinsimden insanların beni çekici bulmaları, beni rahatsız etmez.	1	2	3	4	5	6

EK F: Jolliffe & Farrington Temel Empati Ölçeği

Aşağıda size uyan ve uymayan özellikler sıralanmıştır. Lütfen her maddeye ne ölçüde katılıp katılmadığınızı uygun kutuyu X ile işaretleyerek belirtiniz. Lütfen cevap verirken olabildiğince dürüst olunuz. 1= Kesinlikle katılmıyorum 2= Katılmıyorum 3= Ne katılıyorum ne katılmıyorum 4= Katılıyorum 5= Kesinlikle katılıyorum					
1)Arkadaşımın duyguları beni pek etkilemez.	1	2	3	4	5
2)Üzgün olan bir arkadaşımınla vakit geçirdikten sonra genellikle üzgün hissedirim.	1	2	3	4	5
3)Arkadaşım başarılı olduğunda onun ne kadar mutlu olduğunu anlayabilirim.	1	2	3	4	5
4)İyi bir korku filmindeki karakterleri izleyince korkarım.	1	2	3	4	5
5)Başkalarının duygularından hemen etkilenirim.	1	2	3	4	5
6)Arkadaşlarımın korktuğunu anlamakta güçlük çekerim.	1	2	3	4	4
7)Başka insanları ağlarken gördüğümde üzülmem.	1	2	3	4	5
8)Başka insanların ne hissettikleri beni çok fazla ilgilendirmez.	1	2	3	4	5
9)Birisini kendini kötü hissettiğinde onun neler hissettiğini genellikle anlayabilirim.	1	2	3	4	5
10)Arkadaşlarımın korktuğunu genellikle anlarım.	1	2	3	4	5
11)Televizyonda ya da filmlerde üzüntülü bir şeyler izlerken çoğunlukla ben de üzülürüm.	1	2	3	4	5
12)İnsanların ne hissettiğini çoğunlukla onlar bana söylemeden anlayabilirim.	1	2	3		5
13)Kızgın birini görmek hislerimi etkilemez.	1	2	3	4	5
14)İnsanların neşeli olduğunu genellikle anlarım.	1	2	3	4	5

EK F: Jolliffe & Farrington Temel Empati Ölçeği (devam)

15)Bir şeylerden korkmuş arkadaşlarımla birlikteyken ben de korkarım.	1	2	3	4	5
16)Arkadaşımın kızgın olduğunu genellikle hemen fark ederim.	1	2	3	4	5
17)Arkadaşlarımla hissettiklerine çoğunlukla kendimi kaptırırım.	1	2	3	4	5
18)Arkadaşımın mutsuzluğu bana hiçbir şey hissettirmez.	1	2	3	4	5
19)Arkadaşımın hissettiklerinin genellikle farkında değilimdir.	1	2	3	4	5
20)Arkadaşlarımla mutlu oldukları anları anlamakta zorlanırım.	1	2	3	4	5